

66653

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YABANCI SERMAYE ŞİRKETLERİNİN TÜRKİYE’DE GELİŞİMİ:
EN BÜYÜK 175 YABANCI SERMAYE YATIRIMI ÖRNEĞİNDE
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Plancısı Gamze AKINCI

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 Ocak 1997

Tezin Savunulduğu Tarih : 03 Şubat 1997

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Vedia DÖKMECİ

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Hale ÇIRACI

Doç. Dr. Lale Berköz AKKAL

Handwritten signatures of Prof. Dr. Vedia Dökmeçi, Prof. Dr. Hale Çiracı, and Doç. Dr. Lale Berköz Akkal.

ŞUBAT 1997

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın oluşturulmasındaki her aşamada yardım ve görüşlerini esirgemeyen , bilimsel gelişmemde destek olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Vedia DÖKMECİ ' ye , çalışmamda kullandığım kaynakları elde etmemde bana yardımcı olan Yabancı Sermaye Derneği (YASED) çalışanlarına , tezimin düzenlenmesinde ve yazılmasında bana yardımcı olan meslaktaşım ve eşim Y. Şehir ve Bölge Plancısı İ. Hakan KOLCU ' ya tezimin yazılmasında yardımcı olan Hande AKINCI ' ya ve tezimin oluşturulmasında emeği geçenlere teşekkür ederim.

Gamze AKINCI
İSTANBUL - OCAK 1997

İÇİNDEKİLER

SAYFANO

ÖNSÖZ.....	ii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	ix
SUMMARY.....	x
BÖLÜM 1 GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2 TANZİMAT DÖNEMİ SONRASI ANADOLU ' DA YABANCI SERMAYE ŞİRKETLERİNİN GELİŞİMİ.....	3
2.1 Tanzimat Dönemi Sonrası Yabancı Sermayenin Durumu.....	3
2.2 19. YY İkinci Yarısı ve 20. Yüzyılın Başlarında Özel Yabancı Sermaye Yatırımları	6
2.3 Cumhuriyet Döneminde Özel Yabancı Sermayeyi Teşvik Politikası ve Özel Dolaysız Yabancı Yatırımlardaki Gelişmeler	9
2.4 1954 - 1980 Dönemi Arasında Yabancı Sermaye.....	11
2.5 24 Ocak Kararları Kapsamında Yabancı Sermaye.....	15
2.6 1990 Yılı Sonrası Ekonomik Yapı ve Yabancı Sermaye.....	18
BÖLÜM 3 TÜRKİYE ' DE YABANCI SERMAYE ŞİRKETLERİNİN YASAL BOYUTUNUN İNCELENMESİ VE ÖRGÜTLENME.....	21
3.1 Yabancı Sermaye ile İlgili Yasal Düzenleme.....	21
3.1.1 Türk Parasının Değerini Koruma Kanunu.....	21
3.1.2 Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu.....	22
3.1.3 Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu.....	22
3.1.4 Petrol Kanunu.....	23
3.2 Yabancı Sermaye Şirketlerinin Örgütlenmesi.....	24
3.2.1 Yabancı Sermaye Derneği (YASED) Örgüt Yapısı.....	24
3.3 Değerlendirme.....	25

BÖLÜM 4 TÜRKİYE ' DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN YAPISAL ANALİZİ.....	27
4.1 Yabancı Sermayeli Şirketlerin Sektörlere ve Ülkelere Göre Dağılımı.....	27
4.1.1 Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı (1954 - 1996).....	28
4.1.2 Yabancı Sermayeli Şirketlerin Girişimci Ülkeler Bazında İncelenmesi (1954 - 1996).....	29
4.1.3 Yabancı Sermayeli Şirketlerin Sermaye Bazında İncelenmesi.....	35
4.2 Türkiye ' de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayenin Verilen İzinlere Göre Sektörlere , Ülkelere ve Yıllara Göre Dağılımı (1980 - 1996 Eylül İtibarı İle).....	36
4.2.1 Yabancı Sermayenin Sektörel Dağılımı.....	36
4.2.2 Yabancı Sermaye İzinlerinin Ülkelere Göre Dağılımı.....	38
4.2.3 Yıllara Göre Yabancı Sermaye.....	40
4.3 Türkiye ' de En Büyük 175 Yabancı Sermaye Şirketi.....	43
4.3.1 Türkiye ' de En Büyük 175 Yabancı Yatırımın Ülke Bazında İncelenmesi.....	48
4.3.2 Türkiye ' de En Büyük 175 Yabancı Yatırımın Ülke Bazında İncelenmesi.....	60
4.3.3 Türkiye ' de En Büyük 175 Yabancı Yatırımın Yatırım Bölgesi Açısından İncelenmesi.....	83
BÖLÜM 5 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	101
KAYNAKLAR.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	113

ŞEKİL LİSTESİ

SAYFA NO

ŞEKİL 3.1	YASED Organizasyon Şeması	24
ŞEKİL 4.1	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Sektörel Dağılım Grafiği	49
ŞEKİL 4.2	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İmalat Sanayi Sektöründe Dağılım Grafiği	53
ŞEKİL 4.3	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hizmet Sektöründe Dağılım Grafiği	57
ŞEKİL 4.4	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Tarım Sektöründe Dağılım Grafiği	59
ŞEKİL 4.5	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hizmet Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (OECD Dışı Ülkeler)	63
ŞEKİL 4.6	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İmalat Sanayi Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (OECD Dışı Ülkeler)	65
ŞEKİL 4.7	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İmalat Sanayi Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (AET Ülkeleri)	67
ŞEKİL 4.8	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hizmet Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (AET Ülkeleri)	70
ŞEKİL 4.9	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Tarım Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (AET Ülkeleri)	72
ŞEKİL 4.10	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hizmet Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (ORTADOĞU Ülkeleri)	74
ŞEKİL 4.11	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İmalat Sanayi Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (ORTADOĞU Ülkeleri)	75
ŞEKİL 4.12	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hizmet Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (GÜNEYDOĞU ASYA Ülkeleri)	77
ŞEKİL 4.13	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İmalat Sanayi Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği(GÜNEYDOĞU ASYA Ülkeleri)	78
ŞEKİL 4.14	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hizmet Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (Diğer Ülkeler)	80
ŞEKİL 4.15	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İmalat Sanayi Sektöründe Ülkeler Bazında Dağılım Grafiği (Diğer Ülkeler)	82
ŞEKİL 4.16	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İmalat Sanayi Sektöründe İller Bazında Dağılım Grafiği	87
ŞEKİL 4.17	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hizmet Sektöründe İller Bazında Dağılım Grafiği	91
ŞEKİL 4.18	Yabancı Sermayeli Şirketlerin Tarım Sektöründe İller Bazında Dağılım Grafiği	92

ŞEKİL 4.19 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sektörel Dağılımı (Toplam)	93
ŞEKİL 4.20 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sektörel Dağılımı (Tarım)	94
ŞEKİL 4.21 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sektörel Dağılımı (İmalat Sanayi)	95
ŞEKİL 4.22 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sektörel Dağılımı (Hizmetler)	96
ŞEKİL 4.23 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sermaye Miktarı (Toplam)	97
ŞEKİL 4.24 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sermaye Miktarı (Tarım)	98
ŞEKİL 4.25 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sermaye Miktarı (İmalat Sanayi)	99
ŞEKİL 4.26 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı Firmaların Yatırım Bölgelerine Göre Sermaye Miktarı (Hizmetler)	100

TABLO LİSTESİ

SAYFA NO

TABLO 4.1	1.1. 1954 - 30.9. 1996 Tarihleri Arasında Türkiye ' deki Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı	31
TABLO 4.2	1.1. 1954 - 30.9. 1996 Tarihleri Arasında Türkiye ' deki Yabancı Sermayeli Kuruluşların Ükelere Göre Dağılımı	33
TABLO 4.3	1980 - 1986 Yılları Arasında Türkiye ' de Yıllara Göre Yabancı Sermaye	37
TABLO 4.4	1980 - 1986 Yılları Arasında İzin Verilen Yabancı Sermayenin Ükelere Dağılımı	39
TABLO 4.5	1980 - 1986 Yılları Arasında İzin Verilen Yabancı Sermayenin Sektörel Dağılımı	41
TABLO 4.6	1987 - 1996 Yılları Arasında İzin Verilen Yabancı Sermayenin Aylara Göre Dağılımı	42
TABLO 4.7	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımı	44
TABLO 4.8	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermayenin İmalat Sanayi Sektöründe Dağılımı	50
TABLO 4.9	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermayenin Hizmetler Sektöründe Dağılımı	55
TABLO 4.10	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermayenin Tarım Sektöründe Dağılımı	58
TABLO 4.11	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Diğer OECD Ülkelerine Göre Hizmetler Sektöründe Dağılımı	62
TABLO 4.12	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Diğer OECD Ülkelerine Göre İmalat Sanayi Sektöründe Dağılımı	64
TABLO 4.13	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının AET Ülkelerine Göre İmalat Sanayi Sektöründe Dağılımı	66
TABLO 4.14	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının AET Ülkelerine Göre Hizmetler Sektöründe Dağılımı	68
TABLO 4.15	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının AET Ülkelerine Göre Tarım Sektöründe Dağılımı	71
TABLO 4.16	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Orta Doğu Ülkelerine Göre Hizmetler Sektöründe Dağılımı	73
TABLO 4.17	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Orta Doğu Ülkelerine Göre İmalat Sanayi Sektöründe Dağılımı	73
TABLO 4.18	Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Güney Doğu Ülkelerine Göre Hizmetler Sektöründe Dağılımı	76

TABLO 4.19 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Güney Doğu Ülkelerine Göre İmalat Sanayi Sektöründe Dağılımı	76
TABLO 4.20 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Diğer Ülkeler Ülkelerine Göre Hizmetler Sektöründe Dağılımı	79
TABLO 4.21 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının Diğer Ülkeler Ülkelerine Göre İmalat Sanayi Sektöründe Dağılımı	81
TABLO 4.22 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının İllere Göre İmalat Sanayi Sektöründe Dağılımı	84
TABLO 4.23 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının İllere Göre Hizmetler Sektöründe Dağılımı	89
TABLO 4.24 Türkiye ' de 175 Büyük Yabancı Sermaye Yatırımının İllere Göre Tarım Sektöründe Dağılımı	90

ÖZET

Türkiye 'ye yabancı sermayenin gelişi Tanzimat dönemine rastlar. Bu dönemde Kapitülasyonlarla elde ettikleri imtiyazlar , yabancı sermayenin Anadolu ' da etkin olmasına neden olmuştur.

Cumhuriyet ' in ilanı ile yabancı sermaye elinde olan bazı faaliyetler millileştirilmiştir. Bu dönemde yabancı sermayeye karşı bir tutum gösterilmedi ise de Kapitülasyonlarla elde ettikleri hakların devam etmeyeceğini anlayan yatırımcıların kararlarında bir tereddüt hissedilmektedir. Yabancı sermaye yatırımlarını düzenlemek amacı ile bazı kanunların çıkarılması bu döneme rastlar. 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve daha sonra bu kanunun bazı maddelerini değiştirmek amacı ile yeni mevzuatlar düzenlenmiştir. Halen yabancı sermaye yatırımları bu kanunlarla düzenlenmektedir.

1990 ' ılı yılların başından beri ; Türkiye ' nin içinde bulunduğu düzensiz politik ve ekonomik koşulları , yabancı sermayeli şirketlerin yatırım açısından Türkiye ' ye olumsuz bakmalarına neden olmuştur. Özellikle bu dönemde Doğu Bloku ülkelerinin atak özelleştirme programları yabancı yatırımcıyı bu ülkelere yönlendirmiştir. Yine bu zamana denk gelen Türkiye ' nin Gümrük Birliği ' ndeki belirsiz durumu yabancı yatırımcıyı iyice ürkütmüştür.

1996 yılı Eylül ayı sonu itibarı ile halen Türkiye ' de 3.463 adet yabancı sermayeli firmanın bulunduğu saptanmıştır.

Elde edilen verilere dayanarak Türkiye ' de faaliyette bulunan en büyük 175 yabancı yatırımcı incelenmiş ve bunun sonucunda şu karara varılmıştır ; bu firmaların toplam sermayesi 84,0 trilyon Türk Lirası ' na ulaşmaktadır. Bu firmaların yaptığı yatırımların beşte biri otomotiv sektörüne aittir. Daha sonra ise sırası ile bankacılık , ticaret , gıda , lastik ve demir çelik sanayi gelmektedir.

Bu yatırımlar ülkelere göre incelendiğinde ilk sırada birden fazla ülkenin oluşturduğu firmaların geldiği görülür. İkinci ve üçüncü sırada Fransa ve Almanya gelmektedir.

SUMMARY

DEVELOPMENT OF FOREIGN CAPITAL FIRMS IN TURKEY

STUDY OF 175 MAJOR FOREIGN INVESTMENTS

The foreign capital appeared in Turkey at the Tanzimat times and the most important rights have been given to the foreigners was capitalism.

In this period foreigners interested in building railways. Moreover to build and operate of the railways , foreigners have the lands. This situation involved the Ottoman got into debt from abroad. So Ottoman market opened to the abroad with capitalism.

Therefore custom duty have been prevented and it effected the industrial policy. In these years there was no reaction to the foreign capital some of the rigts have been taken for to pay Ottoman debits and foreign investment have been became less.

The firs yaer of the republic the most important subject was lost the rights. After republic the goverment made payment for return the foreign capital to lokal capital.

The government issued laws for put in order the foreign capital. The first law was in 1930 , Save the Turkish Money Law so it was very hard to work for foreign companies by this law.

The other law was Foreign Capital ' s Investment Law in 1951. By this law foreigners had some rights on this subcects are allows ;

Industry , energy , mining , public works , transportation and tourism.

No 6326 Oil Law Controlled the foreign capital in the oil sector. No 6224 The Encouragment of Foreign Capital law is still in common use. The rights given to the foreigners by this law are ;

- Transfer of the profit
- Transfer of the debt which is taken from broad
- Turn profit to capital

- Foreign employee
- Save rights with local investor

In 1950 - 1977 foreigners thought Turkish Economy would be better than before and get bigger. There was four important establishment on this subject. Those are Ministry of Finance , Ministry of Commerce , Ministry of Industry and Technology and The State of Planning Organization. Foreigners had some complaint till 1980. These are ;

- The approval of the foreign company for their establishment taken approximately one year.

- The foreign capital share have been reduced by government. The government made some changes by law no 6224 on 24 th January 1980 . The most important change was establish the foreign capital presidency under the state of the planning organization.

OECD countries which are U.S.A. , HOLLAND , JAPAN , ENGLAND , GERMANY , FRANCE , investment in Turkey.

There was 3643 companies working with foreign capital and their total capital was 100.171 billion TL. 84 of these companies was working on agriculture , 47 on mining , 876 on manufacture , 2456 on utility sectors.

1991 was the first year that cast a shadow over foreign investors ' pleasure in a long time due to government crisis and the early election atmosphere. 1992 and the first half of 1993 presented an interval of mixed feelings for foreign investors. While they became uncomfortable during this period awaiting the establishment of the new government and their announcement of a new program , to be followed by the applications related to matters in the new program , they also became irritated by the restraint on liberalization to a point of coming to a standstill, and as such , all the negative repercussions caused by this situation , however minor , on the activities. Yet , foreign investors were nevertheless able to maintain their pleasure in actively being involved in Turkey following the acceleration gained during the second half of the 1980 ' s , leading a rapid growth , an explosion in demand , opening up to foreign markets , and the positive developments there with. According to foreign investors , Turkey , beyond being one of the 15 largest markets in the world , was further inhabited by quite a diverse consumer crowd with a high purchasing disposition , a country that was on par with many developed countries sustaining a well - educated or an easily - trained human resource pool with a liberal foreign investment legislation and a very enticing eco-strategic positioning and peripheral links. The economy was not faring poorly. Due to high inflation , the joke of the times was: " there is a stable instability in the economy."

These were the sentiments of foreign investors at the end of 1993. Thus , those who already had investments in Turkey stayed and new international establishments were beginning to invest in Turkey.

The economic crisis that exploded at the beginning of 1994 sent out shock waves among foreigners as well as everyone else in the country. Those who were content and working a day previously , suddenly found themselves in the worst economic crisis in the history of the Republic. The charm was broken. The delay in the enactment of necessary measures concerning the crisis , the cause for which they were unable to clearly

determine and thus blamed mismanagement , further aggravated this negative impact. One of the finest examples of the state of mind in those days is evident in the astonished complaint of a very trust - worthy and an important general manager of an international company who had been employed in Turkey for 40 years : ' I am seeking cash at 150 % interest and can ' t find it.'

The failure to place into application the April economic package , save the fiscal , and especially the section related to structural measures , and the daily withering of the time gained through financial measures , shook the very

foundation of foreign investors ' trust in that Turkey would be able to alter the conditions and re - establish economic balance following the crisis. And unfortunately , foreign investors still believe today that there has not been any substantial progress concerning this issue.

Turkey had also reached the thresh - old of customs union in the midst of the despairing atmosphere following the crisis. The commencement of the customs union time - frame on one hand and the relative comfort obtained through fiscal measures on the other , warranted foreign investors to have a more positive outlook on the future. However , as the requirements that had to be fulfilled before the enactment of customs union as well as structural measures were delayed ; the hopeful anticipation began to turn into pessimistic attitudes. The postponement of the customs union decision from 19 December 1994 to 6 March 1995 , became another shocking blow for the foreign investors and all attention was focused on the 6 th of March. The relief following the taking of the decision on customs union on 6 March and partial economic recovery was this time around , overshadowed by the discouraging political developments which began in the spring and culminated in autumn with the resignation of the Government. All foreign investors began to wait for the outcome of the December elections as well as for the European Parliament ' s decision on customs union. Following the Parliament ' s affirmative vote on customs union , Turkey , however , entered another stage of extremely detrimental political scene which completely ruined its image in the eyes of foreign investors. Turkey came out of the election with no single party holding a majority. The Government could not be established for the following three and a half months. Government coalition was unable to appoint an Undersecretary of the Treasury or a governor of the Central Bank for one and a half months. And , there was yet another government crisis in May. It was not until two months later , at the end of June , that the new government was finally established.

All of these negative developments following September 1995 , especially the customs union decision on 1.1.1996 remaining only a paper , led to foreign investors losing confidence in Turkey ' s future and in the anticipation of a new crisis , to deferring their investment decisions. Consequently , new investments almost came to a complete halt , existing ones decided to postpone and even suspend their investments. Even today they are having tremendous difficulties in trying to get their headquarters to accept the necessary capacity increases and renovation investments. In the meantime , despite all of these negative developments , they are having a difficult time comprehending the high growth rates justified probably by

the increase in imports , in spite of not gaining certainty due to the non-disclosure of the figures.

*** A concrete summary of the current situation and the absence of new investors**

1. Since early 1990's , while foreign investment increased throughout the world and many countries that are considered Turkey's competitors acquired significant shares of these investments , Turkey remained at a standstill and even slipped further back. Especially as a consequence of the very dynamic privatization programs implemented in the former Eastern Bloc countries took Turkey 2s place in the line of priority.

2. New foreign investments in Turkey came to a halting point for the first time in 1995 and 1996 , and certain foreign investors present in Turkey , have postponed decisions for further investments in the country.

The ratio of new foreign investments in total foreign investment has declined rapidly within the last two years , as illustrated by the figures below:

1992	35.7 %
1993	43.0 %
1994	11.5 %
1995	6.5 %

*** Causes of the standstill in new investments**

The main reason for this situation is the overall political and economic instability. The failure of governments to take the necessary structural measures to establish a balance in the economy and to reduce inflation , and most importantly , to realize an extensive tax reform and privatization , resulted in the continuation of instability and the emergence of new economic and political crises. Moreover ,foreign investors must operate under conditions of unjust competition in terms of execution and procedures , and in documentation and taxation in comparison to domestic producers. In addition , the failure to make the required adaptation in the context of customs union , is yet another cause of the current standstill in new investments.

A new crisis that may currently take place now , when the adverse effects of the 1994 crisis are gradually abating , will gravely disturb Turkey's credit.

*** The consequences of this development for Turkey**

1. Today foreign investment is considered an indispensable element in the world and in the progress of developing countries , and is invaluable in this aspect. Today , the ratio of foreign investment in total investment displays a strong trend of increase in the rapidly developing countries called " Emerging Markets."

2. Many developing countries that can be considered Turkey's rivals attract huge amounts of foreign investment.

3. This situation creates significant handicaps in Turkey's competition with these countries.

4.A possible standstill or retreat in foreign investment can increase the adverse effects of this situation for Turkey, and Turkey might come face to face with the situation of not being able to attract foreign investment for a long time to come.

***Measures to reattract investments**

1. A reversal of this situation can no longer be achieved only by means of solving the specific and particular problems of foreign capital. It is important to resolve specific problems, yet additionally:

2. To attract new investors, it is necessary to convey serious messages abroad and to rapidly head for stability. This will be possible only if structural

measures, and all the necessary measures, are taken and resolution is displayed in implementation with the aim of

a) taking action to reduce inflation

b) closing budget deficits,

led by an extensive tax reform and privatization.

3. The demonstration of the fact that all these measures are long term and lasting ones, depends on putting customs union into operation and fulfilling the stipulated in the 6 March decision.

***. Some important tools that may be used**

Execution of practices like

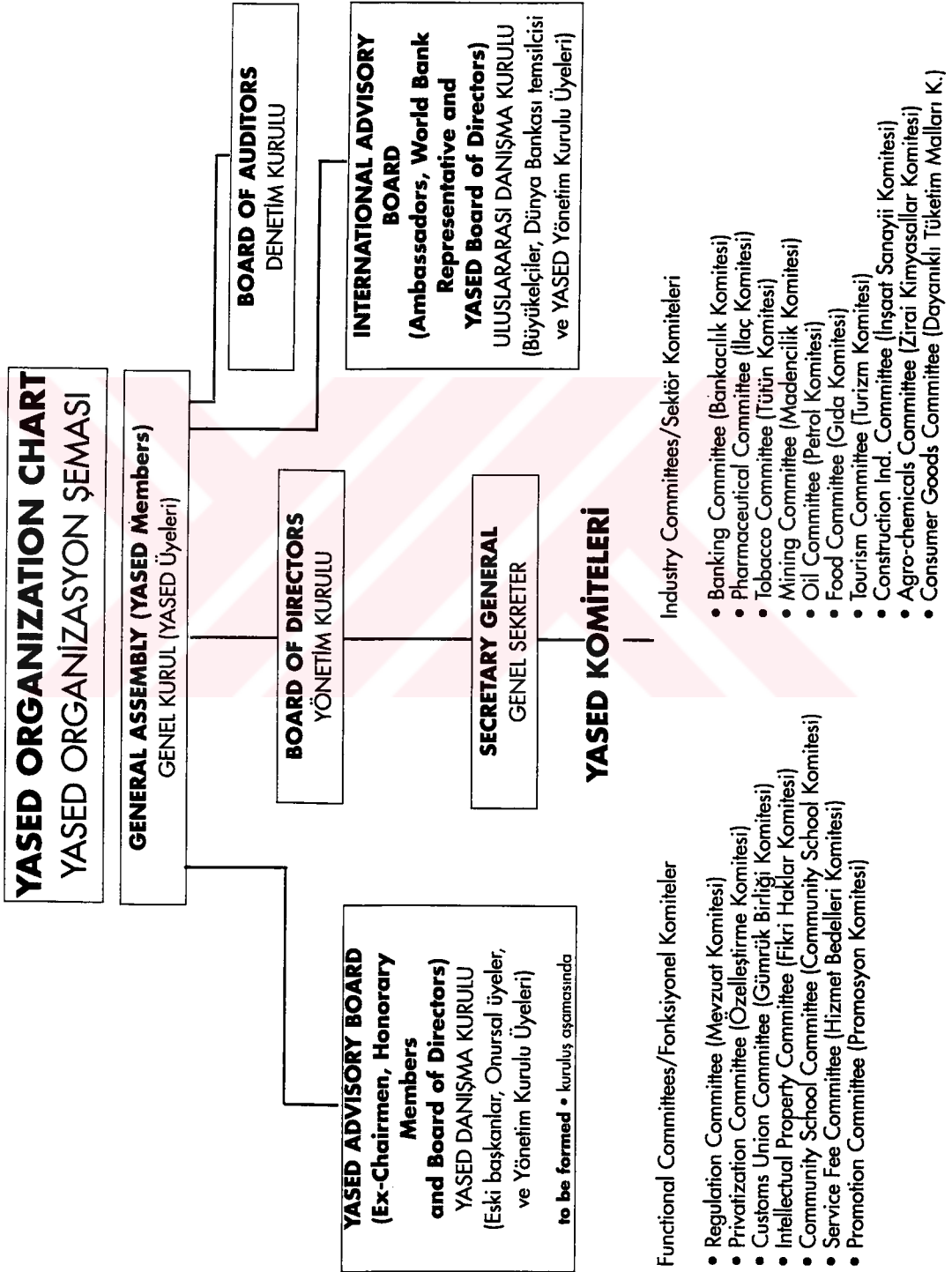
a) build - operate (or build - operate - transfer)

b) intensifying and empowering the financial sector

c) opening to foreign investment such fields as higher education, social security, urban development, etc., which are currently closed, or are unattractive due to current legislation for foreign investment

d) speeding up privatization through the additional use of foreign investment to come to Turkey are of utmost importance today.

The foreign investments have a YASED (Foreign Investors Association) Organization in Turkey. Below this organization 's chart to :

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Türkiye özellikle 1950 yılından sonra sanayileşme ve hızlı kalkınma çabası içine giren ve bu çabalar sonucu 1950 ' den sonraki dönemde OECD ülkeleri içerisinde , en yüksek kalkınma hızına ulaşan bir ülkedir. Bu gelişmeye rağmen Türkiye ; hedeflediği kalkınma hızına , gelişmişliğe ve sanayileşme hızına ulaşamamıştır.

Türkiye ' de yabancı sermaye ilişkilerinin Osmanlı İmparatorluğu dönemine uzanmakta ise de Türk Ekonomisinde yabancı sermayenin gerekli bir kaynak olarak kabulünde 1950 sonrası takip edilen ekonomik politika tercihlerinin ağırlık taşıdığı görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yabancılara ilk olarak Kapitülasyonlarla bazı ayrıcalıklar tanınmış , daha çıkarılan çeşitli kanunlarla yabancılara verilen bu haklar yeniden düzenlenmiştir.

Halen Cumhuriyet dönemi sonrası Türkiye ' sinde de güncelliğini koruyan bu yasalar daha sonra çıkarılan ek kararnamelerle yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme 24 Ocak Kararları ile yapılmıştır. Bu kapsamlı değişikliklerin etkisi kısa zamanda görülmüştür. Türkiye ' deki faaliyetlerini kısıtlamayı veya tamamen durdurmayı düşünen yabancı yatırımcılar karar değiştirmekle kalmamış , Türkiye ' de yatırım yapmak isteyen yabancılardan sayısında bariz bir artış olmuştur.

90 ' lı yılların başından beri , özellikle eski Doğu Bloku ülkelerinin ; çok atak özelleştirme programlarını uygulamaya başlaması ile Türkiye yabancı yatırımcılar karşısında yatırım yapılacak ülkeler arasında önem sıralamasındaki yerini Doğu Bloku ülkelere kaptırmıştır. Bu dönemde Türkiye ' deki yabancı yatırımlar durma noktasına gelmiştir. Bu duruma yol açan neden olarak Türkiye ' de yaşanan politik ve ekonomik istikrarsızlıklar gösterilebilir. Ayrıca , Gümrük Birliği Çerçevesinde alınması gereken uyum kararlarının , bir türlü alınamamış olması da , yeni yabancı sermayeli yatırımların durmasına yolaçan bir diğer nedendir.

Bu durgunluğun önlenmesi için alınması gereken acil bazı tedbirler vardır ; bunların başında yüksek enflasyonun yatırımcı ülkelere seyreden enflasyon oranlarına yakın değerlere çekilmesi , bütçe açıklarının kapatılması amacı ile bir vergi reformu ve köhneleşmiş yapılara sahip Kamu İktisadi Teşebbüsleri ' ne işlerlik kazandırmak için özelleştirme gibi Türkiye için kısa ve orta vade de önemli olan tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Bu çalışma içinde ikinci Bölümde yabancı sermayenin Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren gelişimi anlatılmış , Cumhuriyet dönemindeki düzenleme ve yabancı sermayeyi teşvik politikaları çerçevesinde yabancı yatırımlardaki gelişmeler ve Türkiye ' deki politik ve ekonomik gelişmeler altında yabancı sermaye incelenmiştir.

Üçüncü Bölümde yabancı sermaye kullanımı hakkında çıkan kanunlar ve Yabancı Sermaye Derneği ' nin (YASED) örgütlenme şeması verilmiştir.

Dördüncü Bölümde ise genel olarak yabancı sermayeli şirketlerin sektör ve ülke bazında sermayeleri incelenmiş daha sonra ise detaya inilerek 175 büyük yabancı sermaye yatırımının seçilen sektör , yatırımcı ülke ve yatırım bölgesi açısından dağılımları incelenmiştir.

Sonuç Bölümünde ise özellikle 90 ' lı yılların değerlendirmesi ve öneriler yer almaktadır.

BÖLÜM 2

TANZİMAT DÖNEMİ SONRASI ANADOLU ' DA YABANCI SERMAYE ŞİRKETLERİNİN GELİŞİMİ

2.1. TANZİMAT DÖNEMİ SONRASI YABANCI SERMAYE 'NİN DURUMU

Tanzimatın ilanından sonra Anadolu ' da çoğunlukla yabancı sermaye ile, özel girişimciler tarafından da bazı fabrikalar kurulmuştur. Bunlardan ilki Bursa ' da kurulan ipek ipliği fabrikasıdır. Bursa ' da üretim 1845 yılına kadar eski yöntemlerle yapılırken , bu tarihte bir İsviçreli tarafından buhar motoruyla işleyen bir fabrika kurulmuştur. 1855 yılında ise Fransız fabrikaları türünden Bursa ' da 8 - 10 ipek ipliği fabrikası bulunmaktadır[1]. Bursa ' dan sonra diğer Anadolu kentlerinde de 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başlarında bazı fabrikaların kurulduğu görülmektedir[2]. Ancak bu fabrikaların çoğu devletin kurduğu fabrikalar gibi , kuruluşlarından kısa bir süre sonra çalışamaz hale geldiler. Bunun temel nedenlerinden biri olarak ülke içinde uygulanan gümrük vergilerini göstermek yanlış olmayacaktır. Tanzimatın ilanından sonra vergilendirmede bazı önemli değişiklikler yapıldığı halde , ülke içinde uygulanan ve yüzde 15 , 17 hatta 50 ' yi bulan gümrük vergilerinden yerli endüstrilerin zarar görmesini doğal karşılamak gerekir [3].

17 . ve 18 . yüzyıllarda Anadolu ' da ticaret genellikle müslüman Türklerin elindedir. Ermenilerin ise büyük transit ticaretle uğraştıkları görülür.

Rumların bu dönemde ticaret alanındaki üstünlüklerini gösterir bir kanıt yoktur[4]

18 . yüzyılda ise Anadolu ' da müslüman Türklerin iç ticaretteki üstünlükleri devam etmektedir. Ancak , Türklerin yanı sıra bir çok yabancı tüccarında Anadolu kentlerinde ticaret işiyle uğraştıklarını kaynaklardan öğreniyoruz. Örneğin bütün 18 . yüzyıl boyunca Ankara ' da tiftik ticaretiyle uğraşan İngiliz , Fransız ve Hollandalı tüccarlardan oluşan bir tüccar kolonisi yaşamaktadır[5] . Avrupalı tüccarlar tiftiği kendi depolarında ihracata hazır hale getirmekte , endüstri hammaddesi olarak Avrupa ' ya göndermekte , yani dış ticaret ile uğraşmaktadırlar.

Yasaklamalara karşın 18. yüzyılda Avusturya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında kaçak ticaret karada durmadan geliyordu. Bütün bu ticareti yürütenler daha çok Hırvat , Sırp ve Yunan asıllı Osmanlı uyruklu tüccarlardı. Avusturya ' dan Osmanlı ülkesine giren maddeleri ele alırken şunu belirtmek gerekir ki Avusturya ' nın işlenmiş mal üretiminde bu yüzyıldaki büyük başarısı daha çok porselen , çivi ve kumaş üretimindedir. Pancardan şeker elde edilip bunun bir ihraç maddesi haline gelmesi daha sonraları gerçekleşecektir. Avusturya bu dönemde Bohemya ' daki porselen sanayiini geliştirerek , Venedik rekabetini yenmiş ve Bohemya porselenlerinin başlıca alıcılarından biri Osmanlı İmparatorluğu olmuştur[6] .

19 . yüzyılın ortasında kent nüfusunun yaklaşık 1 / 3 ' ünü oluşturan Rum ve Ermeni azınlıkların , Ankara kentindeki ticaret eylemlerinin tümünü ellerine geçirdikleri anlaşılmaktadır. Sayıca Rumlardan çok daha fazla olan Ermeniler ise bölgeler arası ticaretten büyük servet biriktirmeye devam etmektedirler. Avrupa ' dan gelen işlenmiş mallar İstanbul ve İzmir gibi Avrupa ile daha yakından ticaret ilişkileri olan kentlere öncelikle girmiş , 19. yüzyılın ikinci yarısında da Anadolu kentlerindeki pazarları doldurmuştur.

Bu olguyu yaratan etmenlerin başında 19. yüzyılda endüstrileşmiş Avrupa ülkeleriyle Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan ' ticaret anlaşmaları ' gelir. Batıdaki Liberalist gelişmenin yansıması olarak , 1858 ve 1967 kararnamele ile geleneksel Osmanlı ' miri ' toprak düzeninyıkılmasıyla

yabancı sermayenin mülke dönüşmesini hızlandıracak bir olguya , özel mülkiyetin esas alındığı bir toprak düzenine ulaşılmıştır[7]. İngiltere ile Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan 1838 tarihli anlaşma diğer Avrupa devletleri ile yapılan ticaret anlaşmaları için bir ' tip ' anlaşma niteliği taşır. Bu anlaşma ile İngiltere ' ye özetle şu haklar verilmiştir [8] :

1. İç ticaretteki tekel (yed-i vahit) usulü kaldırılacak , İngiliz tüccarı ülkenin her yanında , her çeşit tarım ve endüstri ürününü alıp satabilecekti. Ödeyeceği vergi ve resimler en ayrıcalıklı müslüman tüccarın ödeyeceği vergilerden fazla olmayacaktı .

2. İngiliz tüccarı Osmanlı ülkesinden mal götürürken , Osmanlı tüccarlarının ödedikleri vergilerin yerini tutmak üzere yüzde 9 resim ve yüzde 3 ihrac vergisi ödeyecek , dışardan getirdiği mallar için ise sadece yüzde 3 gümrük resmi verecekti .

3. Anlaşma hükümleri , Osmanlıların Avrupa ve Asya ' daki topraklarının yanı sıra Mısır ve Afrika ' daki eyaletlerinde de geçerli olacaktı .

1838 Anlaşması Osmanlı Devletinin yabancılara tanımış olduğu öncelikleri genişleterek onları yerli tüccarla eşit duruma getirmiş , Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde onlara ticaret yapma olanaklarını vermiştir. Anlaşmadan önce , Osmanlı Devletinin uyguladığı ' yed-i vahit ' usulüne göre devletin belirli bir malın satışı için bazı tüccarlara tanıdığı tekel yüzünden , yabancı tüccarların Osmanlı sınırları içinde ticaret yapması engellenmiş olmaktaydı. İngilizler , Osmanlı ticaretinde kendilerine ters düşen hükümlerin kaldırılması yolunda 1833 ' den beri çaba göstermekteydiler.

Anlaşma İngiltere ile 16 Ağustos 1838 de imzalanmıştır. Anlaşmanın bir eşini Fransızlar aynı yılın Kasım ayında Osmanlı devletine imzalattılar. İkinci dönem anlaşmalarda da gümrük vergilerinin kaldırılmasını sağlayan hükümler devam etmektedir. Bu anlaşmalar yoluyla batının işlenmiş malları Osmanlı İmparatorluğunun her köşesine serbestçe sokulmuş ve batılı endüstrileşmiş ülkeler Anadolu ' yu kendilerine açık pazar haline getirmişlerdir.

2.2. 19 . YÜZYILIN İKİNCİ YARISI ve 20 . YÜZYILIN BAŞLARINDA ÖZEL YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

19. yüzyılın sonlarından 20 . yüzyılın başlarına kadar Osmanlı İmparatorluğunda yapılan yabancı yatırımların özellikleri , sömürgelerdeki yabancı sermaye hareketleri ile özdeşlik gösterir. Bu dönemde yabancı şirketler , daha çok demiryolu , liman işletmesi gibi ulaştırma , elektrik , havagazı gibi alt yapı , banka , sigortacılık gibi hizmet sektörlerinde yatırım yapmışlardır. Bunun yanında önemli ölçekte üretimde bulunmamakla birlikte ülkenin çeşitli bölgelerinde de maden imtiyazları almışlardır. Yatırımların bir bölümü , yabancı hükümet garantileri taşıyan tahvillerin Avrupa sermaye piyasalarında satılmasıyla finanse edilmiş ancak tahvil karşılığı sağlanan bu borçların önemli bir bölümü de devletin cari harcamalarını karşılamakta kullanılmıştır[9] .

Gerçekte 19 . yüzyılın ikinci yarısından itibaren yabancı şirketlerin yatırım yapmakla pek ilgilenmemeleri bu dönemde Osmanlı Devleti ' nin başta İngiltere olmak üzere , Avrupa ülkeleri ile imzaladığı ticaret sözleşmelerine bağlanabilir[10] .

Bu sözleşmelere (kapitülasyonlara) göre , Osmanlı Devleti , yabancı ülkelere her türlü mal ithalini serbest bırakıp , ithalata % 5 , ihracatta ise % 12 gümrük vergisi uygulamayı ve yabancı malların satışı için , bir bölgeden diğer bir bölgeye nakledilirken ödenmesi gereken çeşitli vergi ve resimlerden bağışık tutulmasını kabul etmiştir [11] . Bu şekilde Osmanlı Ekonomisi , kısa zamanda Batı ülkeleri için endüstri mallarının kolayca satılabileceği açık bir pazar haline geldiğinden , yabancı şirketler ,yün , halı , dokuma , yağ ve sabun üretimi gibi alanlar dışında endüstri kesimi ile pek ilgilenmemişlerdir. Ticaret sözleşmeleri Osmanlı Devletini Batı ülkeleri için açık bir pazar haline getirirken , bu tarihlerde Almanya , Fransa , Prusya gibi bir çok Avrupa ülkesi özellikle İngiltere'nin Avrupa ' da kurmaya çalıştığı endüstriyel tekeli önlemek ve yerli endüstrilerini korumak için dış ticarete ithalata çeşitli kayıtlamalar getirmekteydiler[12] . Osmanlı Devleti ise ticaret sözleşmeleri ile çatışabilecek bu tedbirleri alamadığından , yerli endüstriler

bir çok ayrıcalıklardan yararlanan ve serbestçe ithal edilen yabancı mallarla rekabet edemez duruma gelmekteydi. Maden kesiminde ise , yabancı şirketler kömür , manganez , krom , zımpara taşı üretimi gibi alanlarda yatırım yapmışlardır. Gerçekten 1870 - 1911 yılları arasında toplam 238 maden imtiyazından 107 ' si Türklere , 67 ' si azınlıklara , 109 ' u ise yabancılara verilmişti [13] . Maden kesiminde yabancı sermayenin geldiği diğer bir alan petrol olmuştur. 1917 Rus ihtilali ile Bakü petrol yatakları Dünya ticaretine kapanınca , yabancı şirketlerin ilgisi Mezopotamya'ya çevrilmiş ve 1912 yılında ' Turkish Petroleum Company ' kurulmuştur [14] .

Gerçekte İmparatorluk sınırı içinde bulunan petrol yataklarının önemi , 20. yüzyılın başlarında keşfedilmiş ve bir görüşe göre , Osmanlı Devleti ' nin paylaşılması konusunda , Avrupa ülkelerinin sabırsızlıklarının ve aralarında anlaşamamalarının temel nedenlerinden biri olmuştur[15] .

Hizmet kesiminde , banka ve sigortacılık yanında , yabancı şirketlerin daha çok alt yapı hizmetleri ile ilgilendiği görülmüştür. Bu kesimde faaliyet gösteren yabancı şirketlerin bir özelliği kısa zamanda büyük karlar ve mali ayrıcalıklar elde etmeleri olarak özetlenebilir. Osmanlı Devleti ' nde demiryollarının yapımı ve işletmeciliği , Batı Kapitalizmi ' nin , ekonomik olduğu kadar siyasal açıdan da en fazla ilgi duyduğu yatırım alanıydı. Demiryollarının yapımı ve işletilmesi için yabancı şirketlerle yapılan sözleşmeler ve bu sözleşmelerde tanınan ayrıcalıklar ise , Osmanlı topraklarının ve ekonomisinin yabancı şirketler tarafından nasıl ipotek altına alındığını göstermesi bakımından ilginçtir.

Demiryolları için yapılan sözleşmelerde üzerinde durulacak noktalardan biri Osmanlı Hükümeti ' nin yabancı şirketlere verdiği km. garantileri idi. Buna göre yabancı şirketin km. başına elde edeceği kar belli bir düzeye ulaşmazsa , aradaki fark Devlet Bütçesinden karşılanacaktı . Bu şekilde yalnızca 1889 - 1912 yılları arasında km. garantisi adı altında Devlet Bütçesinden yabancı şirketlere 1.261.000.- Kuruş aktarılmış ve böylece yabancı şirketler , getirdikleri sermayenin % 22 ' sini km. garantileri şeklinde yeniden kasalarına geri götürmüşlerdir [16] .

Osmanlı ve Alman bankalarının kurduğu Anadolu Demiryolu Kumpanyası ' na verilen ayrıcalıklar ve ödümler şöyle özetlenebilir : Demiryolunun yapımı için gerekli keresteler devlet ormanlarından kesilecek , bunlara karşı hiç bir tazminat ödenmeyecektir. Demiryolu Kumpanyası bir kamu hizmeti gördüğü için , hattın geçeceği özel mülkiyete bağlı toprakları , taş ocaklarını kamulaştırma hakkına sahip olacaktı. Demiryolu boyunca tuğla ve kiremit fabrikaları açabilecek , elektrik santralleri kurabilecek , arkeolojik kazılar yapabilecektir. Gerek bu ve gerekse işletme faaliyetlerinden doğan gelirlerle demiryollarının yapımı için ithal edilen malzemelerden hiç bir vergi alınmayacaktı[17] .

Yabancı şirketlerin sağladıkları bu imtiyazlardan başka , Şirketin bağlı olduğu ülkenin dış ticaret kazançlarına da değinmek gerekir. Örneğin , Alman Bankasına ilk demiryolu imtiyazı verildiği 1880 yılında Almanya ' nın Türkiye ' ye ihracatı 12 milyon Marktı. Demiryolunun Ankara'ya vardığı 1893 yılında bu ihracat % 350 artarak 41 milyona ulaştı. Bunun nedeni , demiryolunun yapımı için gerekli malzemenin demiryolunu yapan şirketin bağlı olduğu ülkeden ithal edilmesi idi[18] . Osmanlı Devleti ' ndeki yabancı şirket yatırımlarını incelerken , dış borçların yönetimine de kısaca değinmek yerinde olur. Çünkü dış borçlar Batı Kapitalizmi ' nin Osmanlı pazarlarına girmesinde etkin bir araç olmuştur.

1850 ' lerden sonra , Osmanlı Maliyesinin daha önce aldığı dış borçları ödemeyecek hale gelmesi , 1881 yılında çıkarılan Muharrem Kararnamesi ile Düyun-u Umumiye yönetiminin kurulmasına neden olmuştur. İdaresi genellikle yabancıların elinde bulunan ve dış borçların karşılanması için vergi , resim , harç gibi gelirlerle , tuz , içki , demiryolları gibi tekel niteliği gösteren mali kaynaklara el koyan yönetim gerçekte Osmanlı Devleti ' nin ekonomik ve mali iflasını noktalayan önemli bir olaydır. Düyun-u Umumiye ' nin idare meclisi azası olan yabancılar aynı zamanda yabancı şirketlerin temsilciliğini de yapmaktaydılar[19] . Düyun-u Umumiye kısa bir sürede devletin en önemli mali kaynaklarına el atmıştı. Ayrıca mülkiyeti devlete ait olan ve bütçede devlet teşebbüsü geliri olarak görülen bir çok işletmede yabancı şirketler tarafından yönetilmekte idi[20] .

Başlangıçta dış borçların bir an evvel ödenmesi amaçlanırken , bu borcu ödemek için alınan yeni borçların şartlarının ağırlığı devleti giderek artan bir borç yükünün altına itmekte idi. Bu yükten kurtulma çabaları ise , ülkedeki yabancı sermaye miktarını ve Düyun-u Umumiye ' nin mali garantisi altında çalışan yabancı şirketlerin faaliyetlerinin artmasından başka bir işe yaramamıştır.

Sonuç olarak ifade edilebilir ki , Kapütülasyonların verdiği ayrıcalıklar ve Osmanlı Devleti ' nin ekonomik ve siyasal güçsüzlüğü ile yabancı şirketler açık pazar olarak gördükleri Osmanlı ekonomisine ihracatta bulunmuşlar , bu olanak bulunmadığı zaman da en karlı yatırım alanlarını seçerek getirdikleri sermayeyi kısa zamanda geri almanın yollarını aramışlardır. Yabancı şirketlerin devletin güvenliği ile yakından ilgili bulunan demiryolu , denizyolu liman , telefon , tünel , tramvay , elektrik , havagazı ve su temini gibi kamu hizmetleri alanındaki faaliyetleri ancak Lozan Anlaşmasından ve yeni Türk Devleti ' nin kurulmasından sonra son bulmuştur[21] .

2.3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÖZEL YABANCI SERMAYEYİ TEŞVİK POLİTİKASI VE ÖZEL DOLAYSIZ YABANCI YATIRIMLARDAKİ GELİŞMELER

Yeni Türk Devleti kurulduktan sonra özellikle kamu hizmeti niteliği taşıyan alanlarda faaliyet gösteren yabancı şirketlerin değerleri karşılığında millileştirilmesi yoluna gidilmesine rağmen , bu dönemin siyasi kadrosunun yabancı sermayeye karşı bir tutum içinde olduğu söylenemez[22] .

Gerçekte Cumhuriyetin ilk yıllarında yabancı şirketlerin Türkiye ' de geniş yatırımlara girişmemeleri , Kuruç ' un [23] dediği gibi , bu dönemdeki siyasi kadronun yabancı sermayeye karşı isteksiz olmasından değil , fakat büyük şirketlerin artık Türkiye ' de Kapütülasyonlar döneminde elde ettikleri sınırsız ayrıcalıkları bulamamalarından ileri gelmekteydi.

Lozan Anlaşmasından sonra kamu hizmeti niteliği taşıyan alanlarda çalışan şirketlerin millileştirilmesi yeni Türk Devletini , ekonomik bağımsızlığın ve ulusal güvenliğin sağlanmasında , dönemin diğer az gelişmiş ülkelerinden ve sömürgelerinden ayıran önemli bir olaydır[24] .

1932 - 1939 yılları özel yabancı sermayeye karşı oldukça kapalı bir politikanın izlendiği dönemdir. 1945 yılına kadar geçen sürede , yabancı sermaye ve yabancı sermayeli şirketler konusunda yasal bazı düzenlemeler getirilmiştir. Örneğin , 1947 yılında Türk Parasını Koruma Yasası ' na ilişkin olarak çıkarılan 13 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yabancı sermayenin geliş şekli , amacı , transferleri hakkında ilk düzenlemeler yapılmıştır. 1950 yılında kabul edilen 5583 sayılı yasa ile Türkiye ' ye gelen yabancı sermayeye transfer garantisi verildiği gibi dışarıdan borç almak isteyen Türk girişimcilerine de bu borçların faizinin transfer hakkı sağlanmıştır. 1951 yılında kabul edilen 5821 sayılı yasa ise , yabancı sermayeli şirketlere , toplam karlarının % 10'unu transfer hakkı sağlamıştır. Ancak Türkiye ' de yabancı sermayenin gerçek anlamı ile teşvikinin 18 Ocak 1954 tarihinde kabul edilen 6224 sayılı Özel Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası ile başladığı söylenebilir[25] .

Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası Amerikan Dış Ekonomik Politika Komisyonu Başkanı Randall , Petrol Yasası ise , Amerikan petrol şirketlerinin hukuk müşaviri Max Ball ' ın yönetiminde hazırlanmıştır.

Gerçekte muhalefet yabancı sermayenin yerli sermaye karşısında bir imtiyaz haline gelmesinden endişe duyarken , aynı endişenin bizzat yerli sermaye tarafından duyulduğu çok şüphelidir. Çünkü zamanın büyük sermaye sınıfları ve sanayicisi , yabancı şirketlerin , ithalatçı niteliğindeki temsilcisi durumunda bulunmaktaydı.

2.4. 1954 - 1980 YILLARI ARASINDA YABANCI SERMAYE

Yasal çerçeve taşıdığı kısıtlayıcı unsurların ağırlığından ötürü Türkiye 'deki yabancı sermaye uygulamalarının önünde önemli bir engel olarak durmuş ve söz konusu dönemde devlet ile yabancı sermayeli şirketler arasındaki ilişkiler rahatsız bir konumda süregelmıştır. Seksenli yıllarda yabancı sermayeyle ilgili politikaları daha sağlıklı bir biçimde değerlendirebilmek için 1954 - 1980 yılları arasındaki dönemi ana hatlarıyla incelemek yararlı olacaktır. Bilindiği üzere ekonomi politikaları açısından bu dönemin en belirgin özellikleri Demokrat Parti iktidarı döneminde (1950 - 1960) daha önce ki dönemlere oranla daha fazla ağırlık verilmesi ve 1963 yılında planlı döneme geçilmesinden itibaren ithal ikamesi politikasının bir gelişme stratejisi olarak benimsenmesidir. Yine bu dönemde Türkiye , hızlı bir biçimde büyüyerek sanayileşme yolunda önemli adımlar atmıştır.

Programı itibariyle Demokrat Parti özel girişimciliğe ağırlık veren bir açık ekonomi kavramını benimsemiş olmasına rağmen , 1950 ' li yılların ortalarından başlayarak korumacılığa yönelmek zorunda kalmıştı. Bunun sebebi de söz konusu dönemde Türk ekonomisinin ihracat potansiyelinin ithalatı finanse edebilmek için çok sınırlı olmasıydı. Daha sonraki planlı dönemde ithal ikamesi politikası benimsenirken bu olgu göz önünde tutulmuştu. Ancak ithal ikamesi politikası sonucunda üretilen sanayi malları dünya ekonomisinde rekabet edebilecek nitelikte olmadığından Türk ekonomisi gelişme finansmanındaki döviz dar boğazı sorununu çözememiş ve 1958 yılında olduğu gibi 1977 yılında da büyük bir ödemeler dengesi bunalımına düşmüştür.

1950 - 1977 yılları arasında Türk ekonomisi yılda ortalama yüzde 7 oranında büyümüştür. Ancak bu büyüme süreci Türkiye ' ye iki açıdan aşırı maliyetler yüklemiştir. Bunlardan ilki Türk ekonomisinin gittikçe artan ve zamanla ezici bir borç yükü altına girmesi olmuştur. İkinci olarak uluslararası alanda rekabet gücüne ulaşamayan bir sanayi sektörü

yaratılmıştır. Bu sektör büyük ölçüde ithal girdilerine bağımlı olmuş ancak kendi üretimi için gerekli olan ithal girdilerini ne de Türkiye ' nin uluslararası borçlarını finanse edecek ihraç malları bazını yaratmayı başaramamıştır.

Söz konusu dönemi kapsayan çalışmalara göre yabancı sermayeli şirketlerin Türkiye ' de yatırım yapmak istemelerinin başlıca sebepleri önem derecesine göre şöyle sıralanabilir :

1. Türk ekonomisinin hızla büyüyeceği ve yabancı sermayeli şirketlerin ürettiği mallara olan talebin artacağı beklentisi,
2. Türkiye piyasası için yapılan üretimle ilgili yüksek getiri oranı beklentisi,
3. Artan ithal kısıtlamalarından ötürü yabancı şirketlerin Türkiye' ye yaptıkları ihracatın tehlikeye gireceği düşüncesiyle piyasa paylarını korumak amacıyla Türkiye ' de yatırım yapmayı tercih etmeleri.

Bu konuda en az önemli unsur ise ihracat potansiyeli yönünden Türkiye' deki düşük birim üretim maliyetlerinin teşvik edici rolüdür.

Yetmişli yıllarda devlet - yabancı sermaye ilişkilerinde başlıca dört kuruluş rol oynamıştır. Bunlar Maliye Bakanlığı , Ticaret Bakanlığı , Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı ' dır. Yabancı sermaye ile ilgili konularda bu kuruluşlar her zaman aynı görüşü paylaşmamışlar ve 1950 ' lerin ortalarından 1970 ' lerin sonlarına kadar yabancı sermayeli şirketler ile devlet arasındaki ilişkiler her iki taraf için devamlı bir huzursuzluk vesilesi olmuştur.

Ekonomi politikalarının uygulayıcıları açısından ekonomik gelişmenin hedefi , Türk ekonomisini azami ölçüde kendine yeter duruma getirecek bir sanayileşme düzeyi olarak görülmüş ve bu stratejinin gerçekleşmesi için yabancı sermayeye ancak muvakkat ve marjinal bir rol tanınmıştı. Yabancı sermayeli şirketlerin Türkiye ' nin ekonomik gelişme stratejisinde önemli bir rol oynamasını , Türk ekonomisinin dışa bağımlılığının artması ile eş anlamlı tutan hakim görüş , ekonomik gelişmenin hedefi otarşı olduğuna göre , böyle bir duruma mahal verilmemesi yolunu seçmişti. Ancak sanayileşme sürecinin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için gerekli teknolojinin bazı

durumlarda ancak yabancı sermaye kanalıyla gelebileceği gerçeği yabancı sermaye zorunluluğunu beraberinde getirmişti. Ekonomik politikaların uygulayıcıları nezdinde yabancı sermaye bir ' gerekli musibet ' ti. Bu bakımdan sıkı bir denetim altında bulundurulmak şartıyla yabancı sermayeli şirketlere bir ölçüde kapılar açılmıştı.

Özellikle 1954 - 1980 yılları arasındaki dönemin sonlarına doğru mevcut yabancı sermayeli şirketlerin devletle olan ilişkileri ile ilgili şikayetleri yoğunlaşmıştı. Bunların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz :

1. Yabancı sermayeli şirketlerin kuruluş taleplerinin yetkili mercilerce onaylanması bir yıla yakın bir süre gerektirmekteydi. Ayrıca yabancı sermayeli şirket projesinin onaylanmasıyla üretimin başlangıcı arasında ortalama iki yıl geçmekteydi. Yatırım dönemini gereksiz yere uzatması bakımından bu gecikmeler şikayet konusu olmuştur.

2. Yabancı sermayeli şirketler yabancı sermaye paylarının azaltılması konusunda devlet tarafından bazen baskıya maruz kalmışlardır. Bu baskı özellikle şirketlerdeki yabancı sermaye payının % 50 ' den fazla olduğu durumlarda söz konusu olmuştur. Genellikle yetkililer kapasite arttırım taleplerinin onaylanması için pay yüzdesinin azaltılmasını şart koşmuş ve bu indirimin nasıl yapılacağını belirlemek istemişlerdir.

3. Yabancı sermayeli şirketler 6224 sayılı kanunun ruhuna aykırı olarak yetkililer tarafından faaliyet alanlarının kısıtlanması yönünde zorlanmışlar ve Merkez Bankası'ndaki transfer edilebilir karları bloke edilmiştir.

4. Maliye Bakanlığı müfettişleri yabancı sermayeli şirketlerin bilançolarındaki sabit aktiflerin net değerini ödenmiş sermaye ile karşılaştırarak , aktiflerin değerinin daha yüksek olması durumunda , aradaki farkı yetkiyi aşan bir yatırım olarak değerlendirmiş , bu durumlarda yabancı ortağın bu farka tekabül eden transfer edilebilir karı Maliye Bakanlığı tarafından Merkez Bankası ' nda bloke edilmiştir.

5. Özellikle montaj sanayii kapsamına giren ve özel bir statüye tabi olan yabancı sermayeli şirketler yerli girdilerin arttırılması konusunda Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından çelişkili taleplerle karşı karşıya bırakılmışlardır.

Yetmişli yılların sonuna doğru daha sık işitilmeye başlanan bu şikayetler Türkiye ' deki yabancı sermaye uygulamasının tam anlamıyla bir tıkanma noktasına geldiğini göstermekteydi. Yabancı sermayenin ülke ekonomisinin büyüme sürecinde oynayabileceği rolü göz ardı ederek bu şirketlere direnişini sürdüren bürokrasi ve döviz dar boğazını aşmayı başaramayan ithal ikamesi politikası bu tıkanıklığın yaratılmasında başlıca rolü oynamıştı .

Türkiye ' nin müzminleşen ödemeler dengesi bunalımlarına çözüm getirebilmek için bir ihraç malları bazının yaratılması gerekliydi. Bu yapılamamıştı. Ancak , bunun sorumlusu yabancı sermayeli şirketler değildi. Bu şirketler geçerli ekonomik şartlarda tamamen yerli sermayeyle kurulmuş şirketlerden daha farklı bir biçimde davranmamıştı. Bu şartlar ise Türkiye ' deki siyasal iktidarların sanayileşme , dış ticaret , borçlanma ve yabancı sermaye politikalarıyla belirlenmişti. 1954 - 1980 arası döneminin genelinde uygulanan sektörler arasında fark gözetmeksizin ithal ikamesine dayalı sanayileşme politikalarında , kaynak tahsisinde etkinlik ilkesi önemsenmemiş dış ticaret rejimi korumacılığa yönelik bir biçimde uygulanmış ve bunun sonucunda dış rekabetten korkusu olmayan bir sanayi sektörü ortaya çıkmıştır. Bu durumda imalat sanayiinde maliyetler ve rantlar daha da yükselmiştir. Enflasyonist para politikalarıyla iç talep körüklendiğinden ihracat hiç bir zaman imalat sanayii için cazip bir alternatif olmamıştır. Türk parasının gerçek değerinin üstünde tutulması ihracatı daha da baltalamıştır.

Yabancı sermayeli şirketler ise devamlı olarak transfer edilebilir karlarının Merkez Bankası ' nda bloke edileceği korkusuyla yaşamışlar , bu ortamda da ana firma ile Türkiye ' deki temsilcisi arasında üretim teknolojisi açısından karşılıklı bir bütünleşme söz konusu olmamıştır. Örneğin , Türkiye deki yabancı sermaye şirketlerin ana firma ile bağımlı olarak belirli parçaların üretilmesi yönünde ihtisaslaşmaya özendirilmesi bir ölçüde Türkiye ' deki döviz dar boğazının giderilmesine yardımcı olabilirdi.

Öte yandan yabancı sermayeli firmalar bu dönemde hiç bir zaman uluslararası piyasalardan kredi almak için teşvik edilmemişlerdir. Türkiye ' deki sermaye piyasası zaten gelişmemiş olduğu için bu durum yabancı

sermayeli firmaları ticari banka sistemine başvurmak zorunda bırakmış , bu da Türkiye ' nin kıt sermaye kaynakları üzerindeki baskıyı daha da arttırmıştır.

Yetmişli yıllar boyunca dış borçlanma ve işçi dövizlerine baş vurmak suretiyle yürütülen ithal ikamesi politikası bu kaynakların kuruması ve gerekli ihraç malları bazının yaratılmamasından ötürü 1978 yılında yürütülemez duruma gelmiş ve 24 Ocak 1980 kararlarıyla Türkiye ' de uygulanan ekonomik politikaların kapsamlı bir biçimde değiştirilmesi yoluna gidilmiştir[26] .

2.5. 24 OCAK KARARLARI KAPSAMINDA YABANCI SERMAYE

24 Ocak 1980 tarihinde yayınlanan 8 / 168 sayılı Çerçeve Kararname ile 6224 sayılı kanunun uygulanmasına ilişkin bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunların en önemlisi Devlet Planlama Teşkilatı kapsamında bir Yabancı Sermaye Başkanlığı ' nın kurulmasıdır. Böylece daha önceki dönemlerde yabancı sermaye ile ilgili yetkiler Ticaret , Sanayi ve Teknoloji ve Maliye Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı arasında dağılmışken artık yetkiler sadece bir mercide toplanmış oluyordu. Yabancı Sermaye Başkanlığı ' nın başlıca görevleri şöyle sıralanabilir :

1. Yabancı yatırımcıların yatırım imkanları bulmasına ve bu imkanları değerlendirmesine yardımcı olmak ,
2. Yatırım müracaatlarını incelemek , izin ve teşviklerin verilmesini sağlamak ,
3. Yabancı yatırım projelerinin uygulanmasını denetlemek .

Bu organizasyon değişikliğinin etkisi hemen görüldü. Daha önceki yıllarda bazen değerlendirilmesi yıllarca süren yatırım müracaatları Yabancı Sermaye Başkanlığı tarafından iki ila dört hafta arasında sonuçlandırılmaya başlandı. İdari işlemleri basitleştiren ve hızlandıran tek yetkili merci ilkesi yanında Çerçeve Kararname yabancı yatırımlarla ilgili uygulama esaslarına

açıklık getirirken 6224 sayılı kanunun bir hükmü olan yerli ve yabancı sermayeye eşit muamele ilkesini de yeniden vurguladı.

İdari işlemleri basitleştirmek ve hızlandırmaktan başka Çerçeve Kararname yabancı yatırımlarla ilgili şartları da belirledi. Bundan böyle yabancı sermaye yerli firmalara açık olan her alanda kullanılabilir.

Yabancı Sermaye Başkanlığı bu aşamada , şu sınırlamalar dışında kendi yetkisi dahilinde yabancı sermaye katılımlarını onaylama yetkine sahipti:

1. Sabit sermaye hacmi \$ 50 milyonu geçmeyen yatırımlarda ,
2. Yabancı sermaye katılımının % 49 ' u geçmediği fakat % 10 ' dan az olmadığı durumlarda .

Bu şartları taşımayan yabancı yatırımların Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması gerekmekteydi.

8 / 168 sayılı kararnamenin diğer bir özelliği yatırım iznine bağlı olan ihracat yükümlülükleriydi. Daha önceki uygulamadan farklı olarak ihracat yükümlülükleri Çerçeve Kararnamede kesin olarak belirtilmiştir. Sektörlere göre ihracat yükümlülüklerinin dökümü aşağıda verilmiştir.

Her türlü yiyecek maddesi	% 30
Tekstil ve giyim	% 50
Mobilya imalat	% 60
Taşıtlar	% 40
Ticari Araçlar	% 25
Madeni ürünler	% 30

Bu uygulamanın yerleşmesini izleyen dönemlerde , 12 Şubat 1986 tarihinde yürürlüğe giren 86 / 10353 sayılı yeni Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi çerçevesinde , Türkiye ' de yapılacak yabancı sermaye yatırımları ile yabancı kuruluşların Türkiye ' de şube ve irtibat büroları açmaları , Türkiye ' deki özel sektör kuruluşlarının yabancı personel istihdamı , kamu ve özel kuruluşların lisans ve teknik yardım anlaşmaları , yabancı sermayeli kuruluşların uzun ve orta vadeli dış yatırım kredisi

talepleri gibi konulardaki müracaatları , D.P.T. Yabancı Sermaye Başkanlığınca sonuçlandırılması koşulları açıkça belirlendi . Bu kararname Yabancı Sermaye Başkanlığı ' nın yetki sınırlarınıda genişleterek , yabancı ortak payı 50 milyon doları geçmeyen projeleri doğrudan onaylama yetkisini verdi. Yatırım ve ihracat teşviklerinin ayrılması sonucu olarak ihracat yükümlülüklerine ilişkin hükümler de teşvik mevzuatı paralelinde değişti.

6224 sayılı kanunla ilişkili olarak çıkarılan 29 Mayıs 1985 tarih ve 8 / 911 sayılı kararname ise garantisiz ticari borçları kapsamaktaydı.

Bu kararnameye göre firmanın kendisine veya başka firmalara ait Türk parasına tahvil edilmiş alacaklar kararnamede belirtilen amaçlar için hemen kullanılabilirdi. Bu fonların sermaye arttırımı , genişleme ve yeni yatırımlar için kullanılması Yabancı Sermaye Başkanlığı ' nın sorumluluğundaydı. Kararnamenin yürürlükte kaldığı süre zarfında yaklaşık \$ 1.2 milyar tutarındaki borcun büyük bir bölümü sermaye yatırımı veya ihracata yönelik firmalara kredi olarak kullanılmıştı. 1982 yılı ortası itibarıyla kalan miktar Merkez Bankası tarafından yaklaşık \$ 300 milyon civarında olarak tahmin edilmektedir. Türkiye 'nin borçlu bir ülke olması yabancı firmaların Türk ekonomisine olan güvenini sarsmaktaydı. Borçların tasfiyesi ile yabancı sermaye için daha elverişli bir ortam yaratılmış oluyordu.

Türkiye ' de yatırımları özendirmek için temelde vergi muafiyetine indirgenebilecek bazı önlemler öngörülmüştür. 24 Ocak kararıyla ekonomik politikaların hedefinin değişmesi ile birlikte ek parasal teşviklerle araçların kapsamı genişletilmiştir.

Elli yılı süredir diğer ülkelerle çok sınırlı ekonomik ilişkiler sürdürmüş olan Türkiye için 24 Ocak kararları ve bu kararları izleyen mevzuat değişiklikleri ne kadar önemli bir değişiklik olursa olsun diğer ülkelerin günümüzdeki yabancı sermaye uygulamalarıyla karşılaştırıldığında o kadar önemli gözükmeyebilir[27] .

2.6. 1990 YILI SONRASI EKONOMİK YAPI VE YABANCI SERMAYE

1991 yılı , hükümet krizi ve erken seçim atmosferi dolayısıyla , yabancı yatırımcılar için kötü bir yıl olmuştur. 1992 yılı ve 1993 yılının ilk yarısında yabancı yatırımcı bir yandan yeni hükümetin kurulması , programını açıklaması , daha sonra programda yer alan hususlarla ilgili uygulamaları bekler , liberalleşmenin hız kaybetmesinden , hatta duraksamasından ve bu durumun faaliyetlerinde yarattığı , az da olsa , negatif etkilerinden rahatsız olurken , diğer yandan , Türkiye ' nin 1980 ' lerin ikinci yarısında kazandığı ivme sonucu , hızlı büyüme , talep patlaması , dış pazara açılma ve diğer tüm olumlu gelişmeler nedeniyle Türkiye ' de faaliyet göstermekten duyduğu memnuniyeti muhafaza ediyordu . Yabancı yatırımcıya göre , Türkiye dünyanın en büyük 15 pazarından biri olmanın ötesinde , hemen her şeyi satın alan çok enteresan bir tüketici kitlesine , pek çok gelişmiş ülke seviyesinde , çok iyi yetişmiş ya da eğitilebilir insan kaynaklarına , liberal yabancı yatırım mevzuatına ve son derece enteresan eko - stratejik bir konuma ve çevre bağlantılarına sahip bir ülkeydi. O günlerin esprisi , yüksek enflasyon dolayısıyla , ekonomide istikrarlı bir istikrarsızlığın varolduğu idi.

1993 yılı sonunda yabancı yatırımcıda hakim olan düşünceler bunlardı ve bu nedenle , hem Türkiye ' de yatırımı olanlar yatırımlarına devam ediyor , hem de yeni uluslararası kuruluşlar Türkiye ' ye yatırım yapıyorlardı.

1994 yılı başında patlak veren ekonomik kriz , yerli sermayeyi olduğu kadar yabancı sermayeyi de olumsuz yönde etkiledi. Cumhuriyet tarihinin en ağır ekonomik bunalımının yaşandığı bu dönemde yabancı yatırımcı , nedenini yeterince anlayamadığı bu krizle ilgili alınması gereken tedbirlerin gecikmesi , dolayısıyla olumsuz etkilendi.

5 Nisan kararlarının parasal olanları dışında , özellikle yapısal tedbirlerle ilgili bölümünün bir türlü uygulamaya konmaması ve parasal tedbirlerle kazanılan sürelerin her geçen günle birlikte yitirilmesi , yabancı yatırımcının , Türkiye ' nin kriz sonrası koşulları değiştirerek ekonominin

dengelerini yeniden tesis edeceğine olan güvenini sarsmıştır. Ve maalesef yabancı yatırımcı bu gün hala bu konuda ciddi hiç bir aşama kaydedilmediğini düşünmektedir.

Bütün bu kriz sonrası olumsuzluklar yaşanırken , Türkiye bir yandan da Gümrük Birliği sürecine girmiş bulunuyordu. Bir yandan Gümrük Birliği ' nin başlamış olması , diğer yandan da parasal önlemlerle sağlanan nisbi ferahlık , yabancı yatırımcının geleceğe biraz olsun umutla bakmasına neden oluyor , ancak hem Gümrük Birliği kararı öncesinde yapılması gerekenler , hem de yapısal tedbirler geciktikçe mutlu bekleyiş , yerini karamsarlığa bırakıyordu . 19 Aralık 1994 ' te Gümrük Birliği kararının 6 Mart 1995 ' e ertelenişi , yabancı yatırımcıda ikinci bir şok yarattı ve bütün dikkatler 6 Mart ' ta odaklandı. 6 Mart ' ta Gümrük Birliği kararının alınmasının ve ekonominin nisbi olarak toparlanmasının yarattığı ferahlık , bu kez de bahar aylarında başlayarak sonbaharda hükümetin istifasıyla zirveye çıkan olumsuz politik gelişmeler nedeniyle gölgelendi. Tüm yabancı yatırımcılar Aralık ayındaki seçimleri ve Avrupa Parlamentosunun Gümrük Birliği ile ilgili kararını beklemeye başladı. Parlamantonun Gümrük Birliği ile ilgili olumlu karar almasıyla birlikte , Türkiye , son derece olumsuz politik gelişmelerin yaşandığı ve yabancı yatırımcının gözünde Türkiye ' nin imajının tamamen bozulduğu bir başka süreci yaşamaya başladı. Türkiye seçimlerden hiç bir partinin tek başına iktidara gelemediği bir tablo ile çıktı. Üç buçuk ay hükümet kurulamadı. ANAYOL Koalisyon hükümeti bir buçuk ay Hazine Müsteşarı ve Merkez Bankası Başkanı atayamadı. Ve , mayıs ayında yeni bir hükümet krizine girildi. İki aya yakın bir süreden sonra Haziran 1996 sonunda yeni bir hükümet kurulabildi.

1995 Eylül ' ünden sonra ortaya çıkan tüm bu olumsuz gelişmeler , özellikle de 1 Ocak 1996 ' dan sonra Gümrük Birliği kararının kağıt üzerinde kalması , yabancı yatırımcıda yavaş yavaş Türkiye ' nin geleceğine ilişkin umutların kaybolmasına , yeni bir kriz beklentisine ve dolayısıyla yatırım kararlarının ertelenmesine yol açtı. Bu nedenle yeni yatırımlar hemen hemen tamamen durdu , mevcutlar yatırım kararlarını ertelemeye , askıya almaya başladılar. Bu gün , yapmak zorunda oldukları kapasite arttırımı , ya

da yenileme yatırımlarını dahi ana merkezlere kabul ettirmekte zorlanmaktadırlar[28].

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE YABANCI SERMAYE ŞİRKETLERİNİN YASAL BOYUTUNUN İNCELENMESİ VE ÖRGÜTLENME

3.1.YABANCI SERMAYE İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEME

3.1.1.TÜRK PARASININ DEĞERİNİ KORUMA KANUNU (1567)

1930 yılında çıkarılan Türk Parasının Değerini Koruma Hakkındaki 1567 sayılı kanun daha sonraki yıllarda kararnamelerle desteklenerek yabancı sermayeli şirketlerin çalışmasını güçleştiren ve yeni yatırımcıları gücendiren bir mevzuat bloku oluşturmuştur.

Yukarıda sözü edilen 1567 sayılı kanuna ek olarak 1958 yılında çıkarılan 17 sayılı Kararname de , yabancı yatırımcılar için kısıtlayıcı nitelikte önemli bazı hükümler taşımaktaydı.Bunların başlıcalarını şöyle özetlemek mümkündür :

1. İlike olarak yabancı sermayeli kuruluşun sermayesini artırma hakkı yoktur. Bu kısıtlama bazı hallerde kuruluşun kayıtlı sermayesi ile varlıklarının rayiç değeri arasında büyük farkların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

2. Yabancı sermayeli kuruluşun kredi alabilmesi katı kurallarla sınırlandırılmıştır. Bu sınır üretime yönelik kuruluşlar için öz varlıklarının yüzde ellisini aşamaz.

3. Yabancı sermayenin elde edeceği ticari kazançlar yurt dışına transfer edilemez. Aynı hüküm kuruluşun tasfiyesi halinde elde edilen meblağlar için de geçerlidir. Bu meblağlar Merkez Bankası ' nda bloke edilir ve ancak belirli şartlarda Türkiye içindeki harcamalar için kullanılabilir[29].

3.1.2.YABANCI SERMAYE YATIRIMLARINI TEŞVİK KANUNU (5821)

Demokrat Parti döneminde yabancı sermayenin Türkiye ' ye gelmesi için önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bunların ilki 8 Eylül 1951 tarihini taşıyan 5821 sayılı ' Yabancı Sermaye yatırımlarını Teşvik Kanunu ' dur. Bu kanunla sanayi , enerji , madencilik , bayındırlık , ulaştırma ve turizm sektörleri yabancı sermayeye açılmıştır. Yasa ile , yabancı sermayeli şirketlere toplam karlarının yüzde onunu transfer hakkı tanımıştır. Ancak , bu yasa , beklenen sonuçları vermemiş , yaklaşık iki senelik dönemde sadece 42 müracaat olmuş bunların da ancak 10 ' u kabul edilmiştir.

5821 sayılı yasanın beklenen sonuçları vermemesi üzerine yeni bir yasa tasarısı hazırlanmış ve bu tasarı 1954 yılı başında kabul edilmiştir[30].

3.1.3. YABANCI SERMAYEYİ TEŞVİK KANUNU (6224)

29 Ocak 1954 tarihinde yürürlüğe giren 6224 sayılı yeni ' Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ' , tarım ve ticaret sektörlerini de yabancı sermayeye açmış ve yabancı sermayeyi ' memleketin iktisadi inkişafına yararlı olması , Türk hususi teşebbüslerine açık bulunan bir faaliyetsahasında çalışması ve inhisar ve hususi bir imtiyaz ifade etmemesi ' koşullarıyla her alanda çalışmakta özgür bırakmıştır. 6326 sayılı Petrol Kanunu kapsamı dışındaki bütün yabancı sermaye yatırımlarını içine alan bu kanun bugün de bu tür yatırımların yasal temelini oluşturmaktadır.

Kanuna göre yatırım izni alan yatırımcının yararlanabileceği haklar şöyle sıralanabilir :

1. Kar transferi ve kuruluşun tasfiyesi halinde satış hasılatının transferi
2. Yurt dışından alınan onaylanmış borçların ana para ödemelerinin ve faiz ödemelerinin transferi ,
3. Karların sermayeye dönüştürülmesi ,
4. Yabancı personel istihdam edilebilmesi ve onaylanmış yabancı işçilerin kazançlarının transferi ,
5. Yerli yatırımcılarla eşit muamele görme.

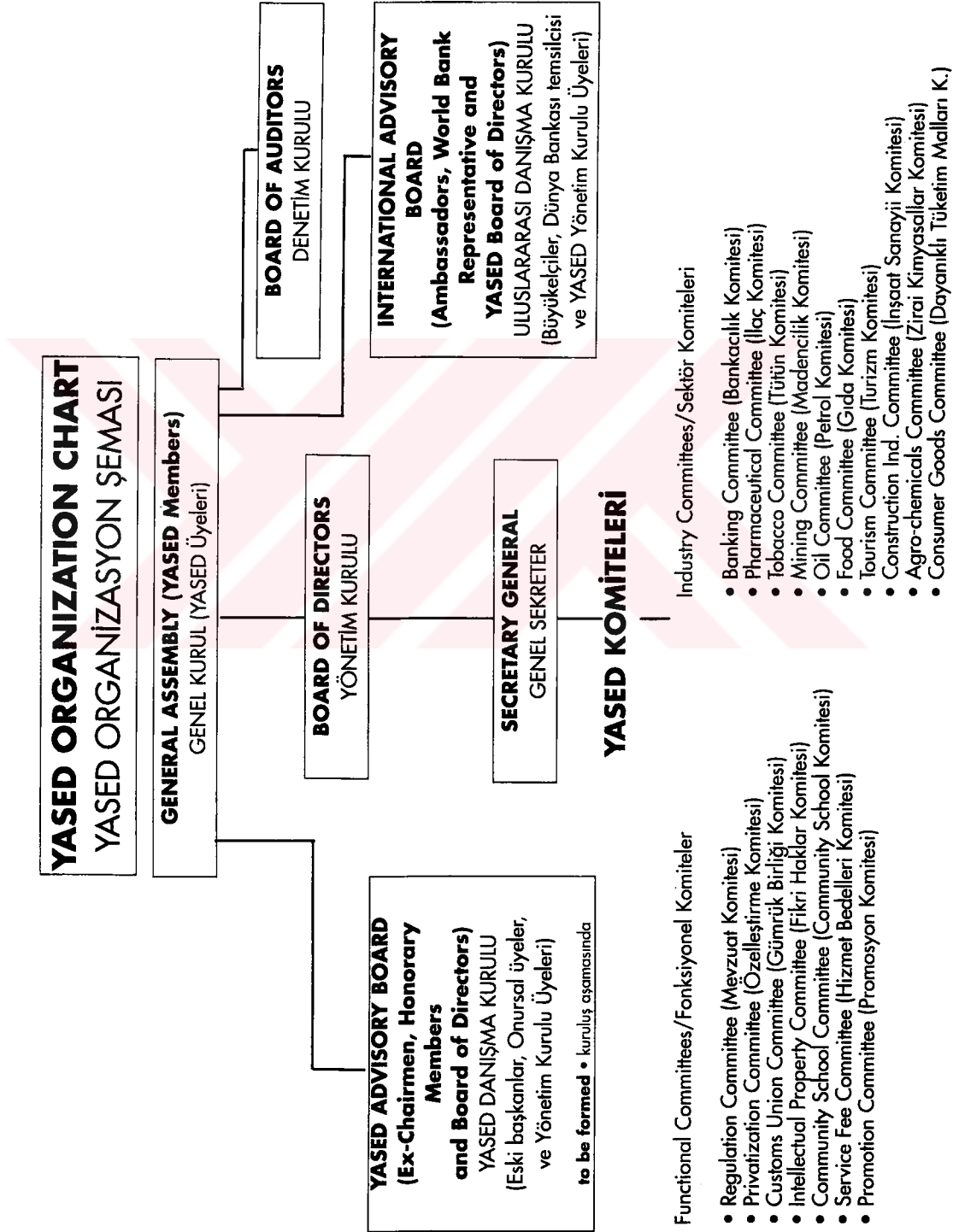
Görünüşte 6224 sayılı kanun yabancı yatırımcılara karşı çok olumlu bir tavır sergilemekteydi. Ancak özellikle yabancı yatırımların onaylanmasıyla , ilgili ön şartlar konusunda kanun koyucusunun çok genel bir ifade kullanmış olması pratikte başvuruları yoruma açık hale getirmekteydi. Bunun sonucu olarak yabancı yatırımcıların bir çok başvurusu ya çok uzun süren ve karmaşık bir onaylama sürecinde terk edilmiş ya da reddedilmiştir[31].

3.1.4. PETROL YASASI (6326)

Petrol arama ve tasviyesi ile ilgili olan yabancı şirketlerin faaliyetleri 1954 yılında çıkarılan 6326 sayılı Petrol Yasası ile düzenlenmiş , Petrol Yasası ' nın amacının da Türkiye Cumhuriyeti ' ndeki petrol kaynaklarının özel teşebbüs eli ve yardımıyla geliştirilmesini sağlamak olduğu belirtilmiştir. Ancak 1973 yılında kabul edilen Petrol Reformu Yasası ile 6326 sayılı yasanın , tamamen liberal bir anlam taşıyan amaç maddesi , ' Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının , ulusal çıkarlara uygun olarak değerlendirilmesi ' şeklinde değiştirilerek ' özel teşebbüs eli ile ' ifadesi yasadan çıkarılmıştır[32] .

3.2. YABANCI SERMAYE ŞİRKETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ

3.2.1. YABANCI SERMAYE DERNEĞİ (YASED) ÖRGÜT YAPISI [33]

3.3. DEĞERLENDİRME

Gerçekte , özel yabancı sermayeyi Türk Ekonomisine çeken iki önemli etmen üzerinde durulabilir. Bunlardan birincisi , yabancı sermaye için sağlanan teşvik tedbirleri ve yasal uygulama , diğeri ise ekonomide takip edilen koruyucu dış ticaret ve ithalat ikamesine dayalı sanayileşme politikalarıdır.

Türkiye ' de üretimde bulunan yabancı sermayeli şirketlerin tamamen iç pazara dönük üretim yaptıkları söylenebilir.

Planlı dönemle birlikte Türk Ekonomisinde ithalat ikamesine dayalı bir sanayileşme modeli ve bunun sonucu olarak dış ticarete koruyucu bir politikanın uygulanmasına geçilmiştir. Örneğin Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ; ' Kalkınma aşamasında bulunan bir ülke olarak gelişme yönlerinin ve dış ticaret politikasının mevcut karşılaştırmalı maliyet yapılarına göre saptanmasının hatalı olacağına ' , İkinci Beş Yıllık Planda ise , ' Yeni kurulan sanayilerin kuruluş güçlüklerini yeninceye kadar ithalat kısıtlamaları ve gümrük politikası ile korunmasına çalışılacağına ' değinilmektedir[34]. Açıktır ki , koruyucu dış ticaret politikasına yönelmede , bilinçli olarak ithalat ikamesine dayalı bir sanayileşme modeli seçilmiş olması yanında , ödemeler dengesinde beliren darboğazlar da teşvik edici bir etken olmuştur.

Türkiye ' de planlı dönemde uygulandığı ileri sürülen koruyucu dış ticaret politikası kısaca şöyle özetlenebilir [35] : Yurt içinde imal edilen ve nitelik , nicelik bakımından ülke ihtiyaçlarını karşılayan malların ithalatının yasaklanması , bunun yanı sıra nitelik bakımından uygun , fakat nicelik bakımından ihtiyaçları karşılayamayan malların liberasyon listelerinden çıkarılarak ithalatın belli ölçülerde (kontenjanlarda) kotalara alınmasıdır.

Bu uygulamada , lüks sayılan malların ithali söz konusu olmadığı gibi , miktar kısıtlamaları da ayrıca yüksek gümrük vergisi oranlarıyla desteklenmektedir. Özellikle dayanıklı tüketim malları üretiminde bulunan yabancı şirketlerin Türkiye ' ye yapacakları ihracat , ithalat yasakları ile tamamen önlenmiş , ara ve kapital malların sektörlerinde ise ancak kotaların elverdiği ölçüde ihracat olanağı yaratılmıştır. Bu durumda yabancı şirketler ihracat yoluyla satamadıkları malları , Türkiye ' de üretim yaparak satmaya ve mevcut pazarları ele geçirmeye çalışmışlardır. Dayanıklı tüketim malları kesiminde yatırım yapan yabancı şirketler bu kesimde zaten ithalat yasakları olduğu için , ara ve kapital malları kesiminde yatırım yapan şirketler ise ,

Türkiye ' de malın üretimine başlandığı ve dış ticaret politikası ile korunması gerektiği gerekçesi ile ithalat yasağı sağlayarak , dış rekabete kapalı ve önemli bir iç rekabetin bulunmadığı ekonomik ortamda kısa zamanda oligopolistik güç yaratmışlardır.

Miktar kısıtlamaları yanında , tamamlanmış malları ara mallarına nazaran daha yüksek oranlarda vergilendiren bir gümrük vergisi sistemi de , etkin koruma oranlarının yüksek değerlere ulaşmasını ve yabancı şirketlere nominal vergi oranları ile sağlanan korumanın çok daha ilerisinde bir koruma verilmesini sağlamaktadır[36].

Açıktır ki , ithalat ikamesine dayalı sanayileşme ile dış kaynaklara bağımlı sanayileşme arasında önemli bir fark vardır. İthalat ikamesi politikasının amacı belli bir süre içinde ekonominin dış kaynaklara olan bağımlılığını azaltmak , ekonominin belli ölçülerde kendi kendine yeterliliğini sağlamaktır. Ancak Türkiye ' de , yanlış teşvik ve koruma politikaları uygulamaları , ithalat ikamesi adı altında başlatılan yatırımların kısa zamanda ekonominin dış kaynaklara olan bağımlılığının artmasına ve bu nedenle de dış ticaret açıklarının giderek artmasına neden olmuştur. Yanlış sanayileşme politikasına yabancı şirketlerin olumsuz katkıları ise azımsanmayacak kadar fazladır[37].

BÖLÜM 4

TÜRKİYE ' DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN YAPISAL ANALİZİ

4.1. YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN SEKTÖRLERE VE ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

30 Eylül 1996 itibariyle Türkiye ' de faaliyette bulunan yabancı sermayeli firmaların sayısı 3463 ' e , bu firmaların mevcut yabancı sermayeleri toplamı ise 100.171 Milyar TL. na ulaşmıştır. Bu meblağ , Türkiye ' de faaliyette bulunan yabancı sermayeli firmaların toplam sermayeleri içinde % 52.66 ' lık bir paya denk gelmektedir.

Söz konusu dönem itibariyle , faaliyette bulunan yabancı sermayeli firmaların 84 tanesi Tarım , 47 tanesi Madencilik , 876 tanesi İmalat , 2456 tanesi Hizmetler sektöründe faaliyet göstermektedir. İmalat Sektöründe ; firma sayısı bakımından en fazla tercih edilen sektörler 115 firma ile Hazır Giyim ve 112 firma ile Gıda olurken , Hizmetler Sektöründe firma sayısı açısından en büyük payı 1421 adet firma ile Ticaret Sektörü almış , bunu 347 adet firma ile Turizm Sektörü izlemiştir.

Mevcut yabancı sermaye açısından ise , İmalat Sektörü içinde 10.853 milyar TL. ile Taşıt Araçları İmalat Sanayii ilk sırada yer alırken bunu 5.756 milyar TL. ile Gıda ve 4.848 milyar TL. ile Tütün Sanayii izlemektedir.

Hizmetler Sektöründe ise , 13.585 milyar TL. ile Ticaret Sektörü önde gelmekte , bunu 8.332 milyar TL. ile Bankacılık ve Diğer Finansman Hizmetleri , 6.989 milyar TL. ile Diğer Toplumsal Hizmetler takip etmektedir

30 Eylül 1996 tarihi itibarıyla Türkiye ' de faaliyette bulunan firmaların ülkelere göre dağılımına bakıldığında ; Türkiye ' yi tercih eden yabancı sermaye açısından AB ülkelerinin ön sırada yer aldıkları görülmektedir[38].

YATIRIMDA TÜRKİYE ' Yİ TERCİH EDEN ÜLKELER

AB ÜLKELERİ	64.264 Milyar TL.
Hollanda	14.870 Milyar TL.
Fransa	13.649 Milyar TL.
Almanya	13.044 Milyar TL.
ABD	12.645 Milyar TL.
İsviçre	5.705 Milyar TL.
Japonya	5.306 Milyar TL:

4.1.1.ŞİRKETLERİN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (1954 - 1996)

Tablo 4.1 yabancı ortak payları bakımından ve alt sektörler itibarıyla incelendiğinde en fazla yabancı ortak payının tarım sektöründe bitkisel üretim (81.18) ve tarım hizmetleri (69.79) madencilik sektöründe metal madenciliği (%98.01) , imalat sanayi sektöründe kauçuk sanayi (%97,00) , metal dışı madeni ürünler (%99,97) , tütün sanayi (%85,71) , basım - yayın sanayi (%83,33) , dokuma giyim ve deri sanayi (%81,10) , hizmetler

sektöründe ise araştırma ve geliştirme faaliyetleri (%99,48) , özel eğitim hizmetleri (%97,82) , deniz taşımacılığı (%81,61) sektörlerinde olduğu görülmektedir.

Tablo'ya göre Tarım sektöründe 84 adet firma faaliyet göstermekte ve bu firmaların mevcut yabancı sermayesi 770.592 (Milyon TL) olarak görülmektedir. Bu firmaların toplam yabancı sermaye içindeki payı (%0,77) ' dir. Şirketlerin toplam sermayeleri 1.982.244 (Milyon TL) , Toplam sermaye içinde ki yabancı sermaye payı ise % 38,87 ' dir. Madencilik sektöründe toplam 47 firma bulunmakta ve mevcut yabancı sermayesi 713.273 (Milyon TL) , şirketlerin toplam sermayesi 1.334.606 (Milyon TL) , toplam sermaye içindeki yabancı sermaye oranı %53,44 ' tür. Madencilik sektörünün toplam yabancı sermaye içindeki payı ise 0,71 ' dir.

İmalat sanayi açısından incelendiğinde firma sayısının 876 olduğu ve mevcut yabancı sermayenin 51.163.289 (Milyon TL) olduğu , toplam yabancı sermaye içindeki payının da %51 olduğu görülmektedir. Şirketlerin toplam sermayeleri 105.603.816 (Milyon TL) , toplam %48,45 'tir.

Hizmetler sektöründe ise toplam firma adedi 2.456 'dır. Bu firmalardaki mevcut yabancı sermaye 47.637.363 (Milyon TL) , şirketlerin toplam sermayesi ise 81.446.488 (Milyon TL) ' dir. Toplam yabancı sermaye içindeki hizmet sektörü payı %47,50 , toplam sermaye içindeki payı ise %58,49 ' dur.

4.1.2. YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN GİRİŞİMCİ ÜLKELER BAZINDA İNCELENMESİ (1954 - 1996)

Tablo 4.2 ' nin incelenmesinden toplam sermayenin en fazla OECD grubu ülkelere ait olduğu görülür. OECD ülkeleri içerisinde ise toplam sermaye bakımından en fazla Almanya , Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere olduğu görülür.Yabancı ortak payı bakımından ise Yeni Zelanda

Avustralya , Norveç kaynaklı şirketler sermayenin %77 ' sinden fazla paya sahiptir.

OECD dışı ülkeler ise yabancı ortak payı bakımından incelendiğinde Malezya , Çek Cumhuriyeti , Estonya , Tayland , Belize , Kanarya Adaları ve Jamaika ' nın toplam sermayenin tümüne sahip oldukları görülür.

Yabancı sermayeli şirketler ; yabancı yatırımcı ülke olarak bazı durumlarda farklı ülkeleri göstermektedir. Bu durum özellikle vergi nedeniyle , çok uluslu şirketlerin teknoloji satışlarını veya yabancı ülkelerdeki yatırımlarını doğrudan kendilerinin değil fakat başka ülkelerde kendilerine bağlı yavru şirketler aracılığı ile yapmalarının bir sonucudur. Çok uluslu şirketlerin mali kaynakların , vergi yükünün az olduğu ülkede toplayarak diğer ülkelerde yapılacak yatırımlarda bu ülkeyi üst olarak kullandıkları bilinmektedir[39].

Yabancı sermaye oranları incelendiğinde OECD grubu ülkeleri içerisinde en çok payın Hollanda , Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa 'ya ait şirketlerde , İslam ülkeleri içerisinde Suudi Arabistan , Kuveyt , Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet ' ine ait şirketlerde , Doğu Avrupa ülkeleri içerisinde Azerbaycan , Rusya Federasyonu ve Bulgaristan ' a ait şirketlerde , diğer ülkeler içerisinde ise I.F.C. , Güney Kore ve Jersey Adalarına ait şirketlerde yabancı sermaye payının oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

TABLO 4 .1.

1.1.1954 - 30.9.1996 TARİHLERİ ARASINDA TÜRKİYE'DEKİ YABANCI SERMAYELİ KURULUŞLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

SEKTÖRLER	FİRMA ADEDİ	MEVCUT YABANCI SERMAYE	TOP.YAB. SERMAYE İÇİNDEKİ PAYI	ŞİRKETLERİN TOPLAM SERMAYESİ	TOP. SERM. İÇİNDEKİ YAB. SERMAYE PAYI
TARIM SEKTÖRÜ					
Bitkisel Üretim	20	67.134	0,07	82.694	81,18
Hayvancılık Sektörü	19	347.951	0,35	1.315.052	26,46
Su Ürünleri	13	61.552	0,06	159.967	38,48
Ormancılık	2	1.988	0	6.160	32,27
Tarım Hizmetleri	30	291.967	0,29	418.371	69,79
TARIM SEKTÖRÜ TOPLAMI	84	770.592	0,77	1.982.244	38,87
MADENCİLİK SEKTÖRÜ					
Ham Petrol ve Doğal Gaz Ürt	1	100.000	0,1	400.000	25
Metal Madenciligi	3	41.079	0,04	41.911	98,01
Diğer Madencilik	43	572.194	0,57	892.895	64,08
MADENCİLİK SEKTÖRÜ TOPLAMI	47	713.273	0,71	1.334.806	53,44
İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜ					
Gıda Sanayi	112	5.756.186	5,74	8.918.212	64,54
İçki Sanayi	5	43.354	0,04	107.237	40,43
Tütün Sanayi	10	4.848.180	4,83	5.656.712	85,71
Dokuma, Giyim ve Deri Sanayi	2	884	0	1.090	81,1
İplik, Dokuma, Örne ve Apre Sanayi	35	169.334	0,17	662.956	25,54
Hazır Giyim Sanayi	115	878.014	0,88	1.767.668	49,67
Deri ve Deri Mamulleri Sanayi	18	36.305	0,04	98.228	36,96
Ayakkabı Sanayi	2	7.388	0,01	15.067	49,03
Orman Ürünleri Sanayi	11	41.873	0,04	637.342	6,57
Mobilya Sanayi	2	7.425	0,01	10.250	12,44
Kağıt ve Basım- Yayın Sanayi	1	17.500	0,02	35.000	50
Kağıt Sanayi	9	188.141	0,19	582.313	32,31
Basım Yayın Sanayi	7	85.746	0,09	102.902	83,33
Kimya Sanayi	33	2.232.350	2,23	3.005.186	74,28
Endüstriyel Kimyasal Ürünler San.	29	2.237.206	2,23	3.148.216	71,06
Diğer Kimyasal Ürünler Sanayi	39	2.694.793	2,69	3.207.918	84
Diğer Petrol ve Kömür ürünleri San.	5	111.233	0,11	153.214	72,6
Kauçuk Sanayi	1	20.128	0,02	20.750	97
Plastik Sanayi	33	1.139.707	1,14	1.970.563	57,84
Lastik Sanayi	5	1.994.105	1,99	3.719.778	53,61
Gübre Sanayi	3	13.996	0,01	23.885	58,6
Metal Dışı Madeni Ürünler	2	166.549	0,17	166.600	99,97
Seramik, piş. Kil ve Çimento Ür. San.	16	145.915	0,15	1.365.904	10,68
Cam Sanayi	11	420.826	0,42	5.055.099	8,32
Çimento Sanayi	9	2.482.964	2,48	6.200.551	40,04
Diğer Metal Dışı Madenler Sanayi	1	2.700	0	4.500	60
Temel Metal Sanayi	5	288.916	0,29	557.616	51,81
Demir- Çelik Sanayi	11	3.391.140	3,38	14.545.596	23,31
Demir Dışı Metal Sanayi	14	861.149	0,86	1.502.962	57,3
Makina İmalat Sanayi	11	17.266	0,02	37.884	45,58
Madeni Eşya Sanayi	35	163.943	0,16	1.367.199	11,99
Elektriksiz Makina İmalat Sanayi	22	56.783	0,06	262.510	21,63
Elektrikli Makina Teçhizat Sanayi	51	2.664.772	2,66	3.410.631	78,19
Elektronik Sanayi	38	2.273.469	2,27	3.912.058	58,11
Taşıt Araçları İmalat Sanayi	23	10.853.292	10,82	23.668.395	45,86
Taşıt Araçları Yan Sanayi	62	2.520.831	2,51	6.065.027	41,56
Ölçü- Kontrol ve Optik Donm. İm. Sa.	13	72.739	0,07	130.353	55,8

Uçak Sanayi	2	539.158	0,54	1.120.930	65,1
Diğer İmalat Sanayi	73	1.717.029	1,71	2.385.514	71,92
İMALAT SANAYİ TOPLAMI	876	51.163.289	51	105.603.816	48,45
HİZMETLER SEKTÖRÜ					
Ticaret	1.421	13.585.951	13,55	18.101.205	74,64
Restorant, Kafe, Yeme-İçme Yerleri	77	736.948	0,73	567.117	76,2
Otel,Pansiyon ve Kamping İşletmeleri	266	3.931.306	3,92	8.593.868	45,75
İnşaat Taahhüt Hizmetleri	77	421.150	0,42	561.822	74,96
Kara Taşımacılığı	17	21.659	0,02	32.517	66,61
Deniz Taşımacılığı	32	285.183	0,28	349.461	81,61
Hava Taşımacılığı	44	200.407	0,2	390.547	51,31
Taşımacılıkla İlgili Diğer Hizmetler	53	209.231	0,21	269.558	77,62
Haberleşme	5	444.582	0,44	2.558.900	17,37
Bankacılık ve Diğer Finans Hizmetleri	35	8.331.673	8,31	14.834.873	56,19
Yatırım Finansmanı	27	4.046.300	4,03	5.461.937	74,08
Sigortacılık	29	637.845	0,64	1.807.397	35,29
Kiralama	3	55.523	0,06	71.500	77,65
Özel Eğitim	7	10.565	0,01	10.800	97,82
Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri	12	555.051	0,55	557.960	99,48
Sağlık Hizmetleri	12	241.888	0,24	805.905	30,01
Diğer Toplumsal Hizmetler	103	6.989.786	6,97	13.679.774	51,1
Sinema ve Diğer Eğlence Yerleri	3	7.519	0,01	19.300	38,96
Çamaşırvane ve Kuru Temizleme Hiz.	2	3.000	0	16.600	18,07
Diğer Çeşitli Şahsi Hizmetler	12	216.542	0,22	358.580	60,39
Diğer Faaliyetler	219	6.705.254	6,69	11.896.867	56,26
HİZMETLER SEKTÖRÜ TOPLAMI	2.456	47.637.363	47,5	81.446.488	58,49
GENEL TOPLAM	3.463	100.284.517	100	190.367.361	52,68

TABLO 4.2

**1.1.1954 - 30.9.1996 TARİHLERİ ARASINDA TÜRKİYE'DE YABANCI
SERMAYELİ KURULUŞLARIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI**

ÜLKELER	FİRMA ADEDİ	MEVCUT YABANCI SERMAYE	TOPLAM YAB. SERMAYE İÇNDEKİ PAYI	ŞİRKETLERİN TOPLAM SERMAYESİ	TOPLAM SERM. İÇNDEKİ YABANCI SERMAYE PAYI
OECD GRUBU ÜLKELERİ					
AB ÜLKELERİ					
PORTEKİZ	2	2.802	0	5.210	53,78
YUNANİSTAN	30	139.640	0,14	197.638	70,66
İSPANYA	620	13.044.242	13,02	27.479.696	47,47
FINLANDİYA	14	129.788	0,13	302.957	42,84
FRANSA	192	13.649.634	13,63	23.240.865	58,73
DANİMARKA	29	231.678	0,23	1.031.232	22,47
BELÇİKA	40	1.974.991	1,97	3.691.955	53,49
AVUSTURYA	56	1.812.842	1,81	3.619.809	50,08
İNGİLTERE	234	12.548.260	12,53	22.464.939	55,86
HOLLANDA	173	16.849.771	14,84	22.777.503	65,28
LÜKSEMBURG	29	1.216.418	1,21	2.273.289	53,51
İTALYA	122	2.237.503	3,23	6.472.060	50,02
İSVEÇ	36	542.993	0,54	1.238.563	43,84
İSPANYA	16	252.280	0,25	346.049	72,9
İRLANDA	10	611.061	0,61	882.333	69,26
AB ÜLKELERİ TOPLAMI	1.593	65.101.461	64,14	116.024.098	55,39
DİĞER OECD ÜLKELERİ					
YENİ ZELANDA	1	52.576	0,05	52.586	99,98
JAPONYA	44	5.306.630	5,3	10.343.830	51,3
NORVEÇ	10	39.575	0,04	51.195	77,3
İSVİÇRE	153	5.705.986	5,7	10.898.383	52,36
KANADA	18	1.285.971	1,28	2.475.443	51,95
A.B.D.	245	12.645.168	12,62	19.044.183	66,4
AVUSTRALYA	5	54.106	0,05	61.886	87,43
DİĞER OECD ÜLKELERİ TOPLAMI	476	25.090.012	25,04	42.927.506	58,45
OECD ÜLKELERİ TOPLAMI	2.069	90.191.473	89,18	158.951.605	56,21
İSLAM ÜLKELERİ					
ORTADOĞU ÜLKELERİ					
YEMEN	6	38.552	0,04	42.929	89,8
GÜNEY YEMEN	1	4.800	0	6.000	80
ÜRDÜN	39	36.618	0,04	56.484	64,83
KUVEYT	10	461.197	0,46	705.269	65,39
KATAR	8	131.785	0,13	258.244	51,03
K.K.T.C.	37	457.111	0,46	2.126.719	21,49
İ.K.B.	9	153.462	0,15	3.442.710	4,46
SURİYE	108	141.404	0,14	206.974	68,32
İRAN	239	356.765	0,36	498.796	71,53
İRAK	81	293.497	0,29	428.981	68,42
BAHREYN	11	244.270	0,24	688.717	35,47
B.A.E.	12	72.368	0,07	131.476	55,04
LÜBNAN	45	84.466	0,08	103.588	81,54
FİLİSTİN	1	2.505	0	5.000	50
S.ARABİSTAN	67	1.381.321	1,38	6.134.637	22,52
ORTADOĞU ÜLKELERİ TOPLAMI	674	3.860.121	3,84	14.836.524	26,02
KUZAY AFRIKA ÜLKELERİ					
MİSİR	13	47.032	0,04	48.902	85,95
FAS	3	8.400	0,01	11.150	75,34
CEZAYİR	6	32.513	0,03	47.310	66,72
LİBYA	16	268.140	0,27	558.823	47,98
KUZAY AFRIKA ÜLKELERİ TOPLAMI	38	356.085	0,35	666.185	53,16
DİĞER İSLAM ÜLKELERİ					
MALEZYA	1	2.150	0	2.150	100
AFGANİSTAN	5	14.403	0,01	22.535	63,91
SUDAN	5	26.772	0,03	27.851	96,13
ENDONEZYA	1	525	0	1.500	35
PAKİSTAN	14	40.348	0,04	49.065	82,23
DİĞER İSLAM ÜLKELERİ TOPLAMI	26	84.198	0,08	103.101	81,47
İSLAM ÜLKELERİ TOPLAMI	738	4.300.404	4,27	15.605.810	27,56

DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ					
DİĞER DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ					
BOSNA	3	16.623	0,02	19.946	83,34
HİRVATİSTAN	1	3.500	0	3.525	99,29
ÇEK CUMHURİYETİ	1	168	0	168	100
ARNAVUTLUK	2	3.200	0	3.225	99,32
BULGARİSTAN	12	28.602	0,03	43.640	65,54
YUGOSLAVYA	15	15.065	0,02	25.848	58,28
MACARİSTAN	2	2.728	0	5.561	49,06
ROMANYA	4	6.115	0,01	11.250	54,35
POLANYA	2	6.150	0,01	6.250	98,4
DİĞER D. AVR. ÜLKELERİ TOPLAMI	42	82.151	0,09	119.413	68,8
BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU					
TÜRKMENİSTAN	5	16.461	0,02	22.389	73,53
KIRGIZİSTAN	1	2.328	0	2.329	99,99
ÖZBEKİSTAN	2	1.464	0	2.535	57,75
TATARİSTAN	2	5.297	0,01	6.650	79,65
ÇEÇEN CUMHURİYETİ	1	2.720	0	3.400	80
ESTONYA	1	6.600	0,01	6.600	100
RUSYA FEDERASYONU	81	236.814	0,24	418.144	56,63
BAĞ.DEV.TOPLULUĞU	3	3.502	0	4.470	78,04
AZERBAIJAN	36	640.131	0,64	738.840	86,04
MOLDOVA	1	2.450	0	5.000	49
UKRAYNA	20	54.338	0,05	98.895	54,95
GÜRCİSTAN	9	22.364	0,02	28.170	79,99
KAZAKİSTAN	6	19.546	0,02	23.000	84,88
BAĞIMSIZ DEVL. TOPLULUĞU TOP.	168	1.014.015	1,01	1.360.422	74,54
D. AVRUPA ÜLKELERİ TOPLAMI	210	1.096.165	1,09	1.479.836	74,07
DİĞER ÜLKELER					
GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİ					
SİNGAPUR	4	582.718	0,58	806.006	72,3
GÜNEY KORE	19	1.369.831	1,37	2.701.420	50,71
HİNDİSTAN	4	57.515	0,06	57.524	99,98
HONG KONG	9	102.720	0,1	315.876	32,62
ÇİN HALK CUMHURİYETİ	26	97.090	0,1	119.292	81,39
TAYLAND	2	124.000	0,12	124.000	100
TAIWAN	6	74.814	0,07	197.584	37,86
G.DOĞU ASYA ÜLKELERİ TOPLAMI	70	2.408.688	2,4	4.321.702	55,73
DİĞER ÜLKELER					
ETİYOPYA	1	2.333	0	2.473	94,53
MONAKO	2	20.400	0,03	21.540	94,71
LIBERYA	2	33.482	0,03	68.200	49,09
KARMA	285	0	0	0	0
JERSEY ADALARI	4	414.138	0,41	423.943	97,69
İSRAİL	23	42.716	0,04	75.462	56,61
CAYMAN ADALARI	4	30.784	0,03	216.684	14,21
BAHAMAS	2	37.085	0,04	71.325	51,99
ARJANTİN	1	2.950	0	10.688	27,6
VİRGİN ADALARI	1	500	0	1.000	50
BREZİLYA	1	21	0	22	97,48
BERMUDA	4	45.873	0,05	46.608	98,42
BELİZE	1	5.000	0	5.000	100
VİRGİN ADALARI	3	328.835	0,33	430.406	76,4
PERU	1	115	0	120	95,83
PANAMA	7	199.000	0,2	1.107.424	17,97
LİECHTENSTEIN	11	358.810	0,36	1.262.191	28,43
KANARYA ADALARI	1	3.208	0	3.208	100
JAMEİKA	1	350	0	350	100
I.F.C.	4	1.407.601	1,41	5.974.941	23,56
HOLLANDA ANTİLLERİ	2	19.200	0,02	19.204	99,98
VENEZUELA	1	2.178	0	2.200	99
URUGUAY	1	14.000	0,01	28.000	50
MALTA	1	28.332	0,03	49.999	56,66
ARUBO	1	2.400	0	4.800	50,9
MAKEDONYA	5	8.870	0,01	9.900	89,6
DİĞER ÜLKELER TOPLAMI	369	3.008.181	3	9.835.688	30,58
DİĞER ÜLKELER TOPLAMI	439	5.008.181	5,4	14.157.390	38,26
GENEL TOPLAM	3.456	101.004.912	100	190.194.639	52,66

4.1.3. YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN SERMAYE BAZINDA İNCELENMESİ

Tablo 4.1 ve Tablo 4.2 ' den yararlanarak sermaye bazında gelişimi iki açıdan incelemek mümkündür. Birincisi sektörel dağılımdaki sermaye , diğeri ise ülkesel dağılımdaki sermayedir.

Mevcut sermayenin durumunu sektörel bazda incelersek eğer şu sonuca varabiliriz ; hizmetler sektörü firma sayısı bakımından birinci sırada olmasına rağmen imalat sanayindeki mevcut yabancı sermaye daha çoktur.İmalat sanayindeki mevcut yabancı sermaye 51.163.289 (Milyon TL) olduğu , hizmetler sektöründe ise bu değerin 47.637.363 (Milyon TL) olduğu görülür.Sıralama 770.592 (MilyonTL) ile tarım sektörü ,713.273 (Milyon TL) madencilik sektörü gelmektedir (Tablo 4.1).

Ülkeler açısından mevcut sermayenin durumu ise OECD ülkelerinin hem firma sayısı hem de yabancı sermaye oranı diğer ülke topluluklarına göre daha fazladır. OECD ülkeleri içerisinde bir sıralam yapacak olursak eğer ; Hollanda ' nın mevcut en çok yabancı sermayeye 16.849.771 (Milyon TL) sahip ülke olduğu görülür , Hollanda'yı sırasıyla 13.649.634 (Milyon TL) ile Fransa , 13.044.242 (Milyon TL) ile İspanya , 12.645.168 (Milyon TL) ile Amerika Birleşik Devletleri ve 12.548.260 (Milyon TL) ile İngiltere ' nin izlediği görülmektedir (Tablo 4.2).

4.2. TÜRKİYE ' DE FAALİYETTE BULUNAN YABANCI SERMAYENİN (1980 - 1996 EYLÜL AYI SONU İTİBARI İLE) VERİLEN İZİNE GÖRE SEKTÖREL , ÜLKESEL VE YILLARA GÖRE DAĞILIMI

4.2.1. YABANCI SERMAYENİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Tablo 4.3 incelendiğinde ; imalat sektörü 1980 - 1996 yılları arasında en yüksek değerine 1995 yılında 1.996,48 (Milyon \$) 'lık sermaye ile ulaşmıştır. Sermaye içindeki payına bakıldığı zaman ise en yüksek değer 91,51 ile sermayesinin 88,76 (Milyon \$) olduğu 1980 yılına denk geldiği görülmektedir.

Tarım sektörünün incelenmesi ile ortaya çıkan durum ise ; 1990 yılında tarım sektöründe en yüksek sermaye değerine 65,56 (Milyon \$) 4,63 (Milyon \$) 'lık değer ile 1986 yılında en yüksek sermaye payına ulaşmış olduğudur.

Madencilik sektöründe 1995 yılında bu sektördeki sermaye 60,62 (Milyon \$) 'lık değeri ile en yüksek oranına , sermaye payı olarak ise 1990 yılında 2,53 (Milyon \$) 'lük değere ulaşmıştır.

Hizmetler sektörünün en yüksek sermaye değeri 1995 yılında 849,48 (Milyon \$) , sermaye payı ise 1987 yılında 52,97 (Milyon \$) 'lık en yüksek değere ulaşmıştır.

Toplamda ise en yüksek sermaye fiili giriş değerleri 2.938,32 (Milyon \$) ile 1995 yılına denk düşmüştür.

TABLO 4.3

1980 - 1986 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE YILLARA GÖRE YABANCI SERMAYE

YILLAR	İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYE (Milyon \$)	YATIRIM BELGELERİNİN TOPLAM YATIRIM TUTARI (Milyar TL.)	FAALİYETTE BULUNAN FİRMALAR (BİRİKİMLİ)		FİİLİ GİRİŞ (Milyon \$)
			FİRMA SAYISI	FİRMALARIN TOPLAM SERMAYESİ (Milyon TL.)	
1980	97	76,87	78	28.390	35
1981	337,51	72,16	109	47.400	141
1982	167	218,14	147	100.196	103
1983	102,74	199,22	166	147.109	87
1984	271,36	312,28	235	254.775	162
1985	234,49	1168,16	408	464.981	158
1986	364	3099,74	619	707.164	170
1987	655,24	3179,53	836	960.035	239
1988	820,52	5468,27	1172	1.597.103	488
1989	1511,94	9507,35	1525	4.847.832	855
1990	1861,16	18249,28	1856	7.943.775	1005
1991	1967,26	15893,98	2123	13.101.036	1041
1992	1819,96	17976,36	2330	23.441.214	1242
1993	2063,39	70136,27	2554	36.737.050	1016
1994	1477,61	37202,36	2830	62.449.964	830
1995	2938,32	328447,8	3161	113.013.790	1127
1996(*)	1108,6	160250,2	3463	190.205.936	(**)468
TOPLAM	17798,1	671458	23612	456.047.750	8699

(*) Eylül sonu itibarı ile

(**) Haziran sonu itibarı ile

4.2.2. YABANCI SERMAYE İZİNLERİNİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

Tablo 4.4 ' te 1980 - 1984 yılları arasında birikimli olarak verilen değerlere bakıldığında en yüksek değerlerin sırasıyla ; Amerika Birleşik Devletleri 268,20 (Milyon \$) , İsviçre 233,34 (Milyon \$) ve Almanya 144,66 (Milyon \$) olduğu görülmektedir.

Bundan sonraki değerler yıllara göre verilmiş olup , sırası ile 1985 yılında 26,49 (Milyon \$) ile İngiltere , 22,49 (Milyon \$) ile Almanya , 21,71 (Milyon \$) ile Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir.

1986 yılında 75,77 (Milyon \$) ile Suudi Arabistan , 53,29 (Milyon \$) ile İsviçre , 45,26 (Milyon \$) ile Almanya gelmektedir.

1987 yılında 111,53 (Milyon \$) ile Japonya , 105,58 (Milyon \$) ile Almanya , 102,61 (Milyon \$) ile İngiltere gelmektedir.

1988 yılında 129,75 (Milyon \$) ile Amerika Birleşik Devletleri , 129,65 (Milyon \$) ile İngiltere , 115,49 (Milyon \$) ile İsviçre gelmektedir.

1989 yılında 280,72 (Milyon \$) ile İngiltere , 233,42 (Milyon \$) ile Fransa , 167,22 (Milyon \$) ile İsviçre , gelmektedir.

1990 yılında 669,06 (Milyon \$) ile Fransa , 286,41 (Milyon \$) ile İngiltere , 145,88 (Milyon \$) ile Almanya gelmektedir.

1991 yılında 460,87 (Milyon \$) ile Amerika Birleşik Devletleri , 280,30 (Milyon \$) ile Hollanda , 249,18 (Milyon \$) ile Fransa gelmektedir.

1992 yılında 353,75 (Milyon \$) ile Fransa , 272,90 (Milyon \$) ile Hollanda , 203,51 (Milyon \$) ile İsviçre gelmektedir.

1993 yılında 419 (Milyon \$) ile İtalya , 248,34 (Milyon \$) ile Amerika Birleşik Devletleri , 237,06 (Milyon \$) ile Japonya gelmektedir.

1994 yılında 255,29 (Milyon \$) ile Fransa , 233,46 (Milyon \$) ile Almanya , 194,02 (Milyon \$) ile Hollanda gelmektedir.

1995 yılında 559,32 (Milyon \$) ile Hollanda , 476,05 (Milyon \$) ile Fransa , 392,13 (Milyon \$) ile Almanya gelmektedir.

1996 yılı Eylül ayı sonu itibarı ile 280,91(Milyon \$) ile Hollanda , 166,49 (Milyon \$) ile Almanya , 153,64 (Milyon \$) ile İngiltere gelmektedir.

TABLO 4.4

1980 - 1986 YILLARI ARASINDAIZIN VERİLEN YABANCI SERMAYENİN ÜLKELERE DAĞILIMI (MİLYON \$)

ÜLKELER	1980 - 84	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)	TOPLAM
FRANSA	43,08	14,92	8,31	33,11	43,71	233,42	669,06	249,18	353,75	223,15	255,29	476,05	36,48	2639,51
A.B.D.	268,2	21,71	24,53	61,07	129,75	137,49	127,84	460,87	197,55	248,34	158,32	231,37	102,18	2169,22
HOLLANDA	39,28	8,7	2,4	20,4	68,3	149,21	34,11	280,3	272,9	179,42	194,02	559,32	280,91	2089,27
ALMANYA	144,66	22,49	45,26	105,58	101,61	130,95	145,88	196,41	202,46	145,37	223,46	392,13	166,49	2022,75
İSVİÇRE	233,34	20,01	53,29	82,52	115,49	167,22	127,74	109,08	203,51	136,11	54,29	327,75	32,68	1663,03
İNGİLTERE	28,73	26,49	22,83	102,61	129,65	280,72	286,41	80,82	109,34	120,49	47,42	161,37	153,64	1550,52
İTALYA	22,4	0,1	4,83	6,09	40,58	74,2	65,86	180,66	119,66	419,29	164	98,57	33,12	1229,36
JAPONYA	0,05	3,45	2,63	111,53	69,18	73,78	102,71	54,59	36,6	237,06	125,92	283,84	1,22	1102,56
S.ARABİSTAN	4,95	4,36	75,77	7,27	17,32	11,05	4,63	43,95	34,07	15,08	8,44	11,81	7,67	246,37
KANADA	7,52	0	5,54	0,58	9,76	6,21	2,24	51,26	22,63	58,31	37,37	41,33	1,26	244,01
BELÇİKA	13,99	0,16	17,12	4,5	3,85	29,85	18,07	8,27	20	21,1	13,43	36,2	69,85	256,39
G.KORE	0	0	0,2	1,65	0,48	1,01	17,25	0,94	10,29	93,3	0,53	15,94	31,01	172,6
BAHREYN	3,33	6	0,95	0,04	1,07	0,58	4,35	6,92	49,7	25,92	11,95	6,44	18,29	135,54
DANİMARKA	21,36	6,9	4,67	2,05	0,58	31,64	15,76	4,73	3,66	5,21	8,57	3,63	0,25	109,01
SİNGAPUR	0	0	0	0	0,05	29,73	25,83	9,67	14,07	15,03	1,32	18,13	13,39	127,22
İSVEÇ	0,66	0,85	1,03	6,88	3,97	12,01	15,65	13,96	14,39	6,25	8,7	11,84	3,42	99,61
İRAN	12,59	2,78	7,09	8,03	11,17	12,07	5,48	3,23	8,95	5,8	3,96	5,63	3,19	89,97
I.F.C.	4,46	0	0	2,13	0,7	5,86	8,57	6,09	10,47	1,7	20,98	9,76	7,75	78,47
PANAMA	0,89	0,67	20,36	2,06	16,1	3,73	3,02	1,74	2,55	3,58	2,11	17,53	0,08	74,42
AVUSTURYA	2,82	0,16	0,9	1,06	4,85	8,15	6,53	8,36	8,83	5,55	3,59	32,92	7,71	91,43
B.A.E.	16,06	0	4,64	1,03	3,14	3,68	6,04	8,04	0,32	3,39	0,31	0,23	0,54	47,42
SURİYE	4,42	1,7	1,71	2,65	5,53	4,21	11,13	3,56	0,99	2,69	1,69	1,49	10,07	51,84
DİĞER	102,82	93,04	59,94	92,4	43,68	105,17	157	184,63	123,27	91,25	131,94	195,04	127,4	1507,58
TOPLAM	975,61	234,49	364	655,24	820,52	1511,94	1861,16	1967,26	1819,96	2063,39	1477,61	2938,32	1108,6	17798,1

(*) Eylül sonu itibarıyla

Genel olarak tablo incelendiğinde Orta Doğu ülkesi olan Suudi Arabistan ; (ki bu ülkede yalnızca 1986 yılında hem diğer yıllara göre hem de diğer ülkelere göre en yüksek payı almıştır.) hariç diğer tüm ülkeler OECD ülkeleridir.OECD ülkeleri içerisinde de Amerika Birleşik Devletleri , Japonya ve İsviçre hariç diğerleri (Almanya , Fransa , Hollanda , İngiltere , İtalya) Avrupa Topluluğu ülkeleridir.

Türkiye ' de en fazla Avrupa Ekonomik Topluluğu kaynaklı yabancı sermaye bulunduğu görülmektedir. Burada akla gelebilecek bir soru , Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğinin özellikle bu kaynaktan gelecek özel yabancı sermayeyi nasıl etkileyeceğidir ? Katma Protokolün 50 ve 51 ' nci maddeleri , ' akit taraflar arasında sermaye hareketlerinin kolaylaştırılacağını ' ve yabancı sermaye konusunda Türkiye 'nin topluluğa ' en yakın kayırlan millet kuralını ' uygulayacağını öngörmektedir. Ayrıca 52 ' nci maddenin birinci fıkrasına göre , Türkiye ile topluluk üyesi ülkeler arasındaki sermaye hareketlerini ve bu hareketlere ilişkin cari ödemeleri etkileyen hiç bir yeni kambiyo kısıtlaması da getirilmeyecektir[40] .

4.2.3. YILLARA GÖRE YABANCI SERMAYE

Tablo 4.5 izin verilen yabancı sermayenin yatırım belgelerinin toplam yatırım tutarının , faaliyette bulunan firmaların sayısını ve toplam sermayesini ve fiili girişin yıllara göre değişimini vermektedir. Buna göre : izin verilen yabancı sermaye 2.938,32 (Milyon \$) ile 1995 yılına denk gelmektedir.Bunu en yüksek ikinci değerle 1993 yılına 2.063,39 (Milyon \$) izlemektedir.Bu yıllarda yatırım belgelerinin toplam yatırım tutarları 1995 ' te 328.447,80 (Milyon \$) ve 1993 ' te ise 70.136,27 (Milyon \$) ' dır.

Toplam yatırım tutarı içinde izin verilen yabancı sermaye tutarı yüzdesi bakımından 1993 ' te % 2,94 , 1995 ' te ise % 0, 89 olduğu tesbit edilmiştir. Faaliyette bulunan firma sayısına ve firmaların toplam

TABLO 4.5
1980 - 1986 YILLARI ARASINDAIZIN VERİLEN YABANCI SERMAYENİN SEKTÖREL DAĞILIMI
(MİLYON \$)

YILLAR	İMALAT SEKTÖRÜ		TARIM SEKTÖRÜ		MADENCİLİK SEKT.		HİZMETLER SEKT.		TOPLAM	
	SERMAYE	%	SERMAYE	%	SERMAYE	%	SERMAYE	%	SERMAYE	FİLİ GİRİŞ
1980	88,76	91,51	0	0	0	0	8,24	8,49	97	35
1981	246,54	73,05	0,86	0,25	0,98	0,29	89,13	26,41	337,51	141
1982	98,54	59,01	1,06	0,63	1,97	1,18	65,43	39,18	167	103
1983	88,93	86,56	0,03	0,03	0,02	0,02	13,76	13,39	102,74	87
1984	185,92	68,51	5,93	2,19	0,25	0,09	79,26	29,21	271,36	162
1985	142,89	60,94	6,37	2,72	4,26	1,82	80,97	34,53	234,49	158
1986	193,47	53,15	16,86	4,63	0,86	0,24	152,81	41,98	364	170
1987	293,91	44,86	13	1,98	1,25	0,19	347,08	52,97	655,24	239
1988	490,68	59,8	27,35	3,33	5,62	0,68	296,87	36,18	820,52	488
1989	950,13	62,84	9,36	0,62	11,86	0,78	540,59	35,75	1511,94	855
1990	1214,06	65,23	65,56	3,52	47,09	2,53	534,45	28,72	1861,16	1005
1991	1095,48	55,69	22,41	1,14	39,82	2,02	809,55	41,15	1967,26	1041
1992	1274,28	70,02	33,59	1,85	18,96	1,04	493,13	27,1	1819,96	1242
1993	1568,59	76,02	21,05	1,02	11,37	0,55	462,38	22,41	2063,39	1016
1994	1107,29	74,94	28,27	1,91	6,2	0,42	335,85	22,73	1477,61	830
1995	1996,48	67,95	31,74	1,08	60,62	2,06	849,48	28,91	2938,32	1127
1996(*)	516,5	46,59	37,8	3,41	7	0,63	547,3	49,37	1108,6	468
TOPLAM	11552,45	64,91	321,24	1,8	218,13	1,23	5706,28	32,06	17798,1	9167

(*) Eylül sonu itibari ile

(**) Haziran sonu itibari ile

1996 Yılına ait izinlere 8 milyon \$ 14/ 2 mad. istinaden gelen yabancı sermaye eklenmiştir.

TABLO 4.6

**1987 - 1996 YILLARINDA İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYENİN AYLARA GÖRE
DAĞILIMI (MİLYON \$)**

AYLAR	YILLAR											TOPLAM
	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996(*)		
OCAK	37	33	48	65	76	133	35	68	126	103	725	
ŞUBAT	23	97	116	123	116	204	78	66	235	56	1114	
MART	113	42	70	113	113	158	144	90	199	161	1204	
NİSAN	46	23	124	118	175	158	187	238	123	233	1425	
MAYIS	8	17	69	198	261	79	115	65	95	80	986	
HAZİRAN	103	60	219	107	230	138	127	157	451	128	1720	
TEMMUZ	41	89	119	90	84	191	166	195	98	129	1201	
AĞUSTOS	24	111	71	104	394	92	102	36	119	150	1205	
EYLÜL	49	157	155	93	61	163	162	78	193	67	1179	
EKİM	43	32	158	65	124	69	38	96	67	-	693	
KASIM	72	84	134	130	154	150	140	189	151	-	1203	
ARALIK	97	75	229	654	179	284	831	206	1081	-	3637	
TOPLAM	656	820	1512	1860	1967	1819	2125	1484	2938	1107	16292	

Ağustos ayına ait iznin 8.2 milyon \$ ' ı 14 /2 md. göre gerçekleşmiştir.

KAYNAK : YABANCI SERMAYE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YABANCI SERMAYE RAPORU Eylül 1996 YASED Yayını

sermayesine bakıldığında bu iki değerin yıllara göre artış gösterdiği görülmektedir.

4.3. TÜRKİYE ' DE EN BÜYÜK 175 YABANCI SERMAYE ŞİRKETİ

Türkiye ' de yabancı kuruluşların sayısı , 1995 sonu itibarıyla 3.171 ' e ulaşmış bulunmaktadır. Bu kuruluşların Türk Lirası olarak bu güne kadar yatırdıkları sermaye toplamı ise 116.8 trilyon Türk Lirası ' dır.

En büyük 175 kuruluşun toplam sermayesi 84.0 trilyon Türk Lirası ' na , yani toplam sermayenin 3 / 4 ' üne (% 72) ulaşmaktadır. 3.171 firma ile ilgili yapılan bir inceleme , Türkiye ' ye yatırım yapan yabancı kuruluşların yalnızca 500 dolayında bir bölümünün kayda değer , bilinen , ya da küçük firma boyutunun ötesine geçtiğini göstermiştir. Bu 500 dolayındaki firmanın sermaye toplamının , toplam yabancı yatırımlar içinde % 90 ' ın üzerinde bir paya sahip olacağı rahatlıkla tahmin edilebilir.

Bu rakamlar , her ne kadar Türkiye ' de 3.000 ' in üzerinde yabancı yatırımcı gözükiyorsa da , bunların büyük bölümünün 50 - 100.000 dolarlık küçük firmalar olduğunu , ciddi boyutta ve bilinen uluslararası yatırımcı sayısının ancak bir kaç yüz olduğunu göstermektedir.

İlk 175 firmaya baktığımızda , sayıları toplamın % 5,5 ' i olan bu firmaların toplam sermayenin % 72 ' sini yatırdığını görüyoruz. Bu 175 firma , kayıtlı Türk Lirası sermayesi 100 milyar Türk Lirası ' nın üzerinde olan firmalardır ve bu sermayeler , bu günün kuru üzerinden yaklaşık 1 milyon dolar ve üzerine tekabül etmektedir. 1 milyon dolarlık bir yatırım uluslararası ölçülerde küçük ölçekli yatırım kabul edilir. Bu büyük yatırımların yarısının 6 sektöre yayıldığını görüyoruz. Sektörlerin başında açık farkla ve % 18,3 oranla otomotiv sektörü geliyor. En büyük 175 firmanın yaptığı yatırımların beşte biri otomotiv sektörüne yapılmıştır. Bu orana oto yan sanayi dahil değildir. Otomotiv sektörünü bankacılık

TABLO 4.7

TÜRKİYE ' DE 175 YABANCI SERMAYE YATIRIMI

	SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
1	IS/OTOMOTIV SANAYI	5.400	JAPONYA	1990	SAKARYA
2	IS/OTOMOTIV SANAYI	4.188	FRANSA	1969	BURSA
3	IS/ LASTIK SANAYI	3.370	KARMA	1960	KOCAELI
4	IS/TUTUN SANAYI	3.000	HOLLANDA	1987	IZMIR
5	H/BANKACILIK	2.750	ISVICRE	1985	ISTANBUL
6	H/TICARET	2.245	ALMANYA	1988	ANKARA
7	IS/OTOMOTIV SANAYI	2.245	ALMANYA	1966	ISTANBUL
8	H/İLETİSİM HİZMETLERİ	2.154	ALMANYA	1994	ISTANBUL
9	H/YATIRIM FİNANSMANI	2.050	FRANSA	1989	ISTANBUL
10	IS/ARAC YAN SANAYI	2.000	FRANSA	1995	ISTANBUL
11	IS/DEMİR ÇELİK SANAYI	1.400	HOLLANDA	1990	BURSA
12	IS/OTOMOTIV SANAYI	1.320	A.B.D.	1984	ESKİŞEHİR
13	IS/ELEKTRONİK SANAYI	1.247	KANADA	1967	ISTANBUL
14	IS/ARAC YAN SANAYI	1.200	İTALYA	1968	BURSA
15	IS/LASTİK SANAYI	1.063	JAPONYA	1988	KOCAELI
16	IS/ARAC YAN SANAYI	1.061	KARMA	1966	ISTANBUL
17	IS/DEMİR DİŞİ METAL SANAYI	1.005	KARMA	1984	RİZE
18	H/TICARET	1.000	JAPONYA	1992	ISTANBUL
19	IS/DEMİR ÇELİK SANAYI	1.000	ISVICRE	1982	İZMİR
20	H/BANKACILIK	1.000	İNGİLTERE	1990	ISTANBUL
21	IS/TUTUN SANAYI	980	KARMA	1992	İZMİR
22	H/TURİZM	900	PANAMA	1989	ANTALYA
23	IS/DEMİR ÇELİK SANAYI	898	S.ARABİSTAN	1985	İZMİR
24	IS/ÜÇAK SANAYI	814	A.B.D.	1984	ANKARA
25	H/BANKACILIK	800	LUKSEMBURG	1987	ISTANBUL
26	IS/GIDA SANAYI	750	KARMA	1989	ISTANBUL
27	H/YATIRIM FİNANSMANI	700	KARMA	1991	ISTANBUL
28	H/TICARET	700	KARMA	1994	ISTANBUL
29	H/TURİZM	683	ISVICRE	1989	MUGLA
30	IS/ELEKTRONİK SANAYI	675	İTALYA	1991	MANİSA
31	H/TICARET	650	KARMA	1995	ISTANBUL
32	IS/PLASTİK SANAYI	600	LUKSEMBURG	1985	MANİSA
33	IS/KAGIT SANAYI	600	HOLLANDA	1995	KOCAELI
34	IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	564	FRANSA	1991	ISTANBUL
35	H/BANKACILIK	560	KARMA	1985	ISTANBUL
36	IS/ELEKTRONİK SANAYI	560	HOLLANDA	1985	MANİSA
37	IS/DİĞER KİMYASAL ÜRÜNLER	521	İNGİLTERE	1988	KOCAELI
38	H/ARASTIRMA VE GELİSTİRME FAAL.	516	HOLLANDA	1990	ISTANBUL
39	IS/ELEKTRİK Lİ MAKİNA TEÇHİ.SANAYİ	504	KARMA	1964	BURSA
40	IS/ELEKTRİK Lİ MAKİNA TEÇHİ.SANAYİ	500	FRANSA	1993	ISTANBUL
41	H/SİGORTACILIK	500	FRANSA	1991	ISTANBUL
42	IS/GIDA SANAYI	500	ISVICRE	1985	BURSA
43	IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	470	HOLLANDA	1994	İZMİR
44	IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL ÜRÜNLER	456	İTALYA	1985	KOCAELI
45	IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	450	İNGİLTERE	1983	BURSA
46	IS/TEMEL METAL SANAYİ	450	ALMANYA	1955	KOCAELI
47	IS/GIDA SANAYİ	450	JAPONYA	1988	CANAKKALE
48	H/BANKACILIK	439	HOLLANDA	1984	ISTANBUL
49	IS/DİĞER KİMYASAL ÜRÜNLER	432	ALMANYA	1965	KOCAELI
50	IS/SİMENTO SANAYİ	427	FRANSA	1994	ANKARA
51	IS/KİMYA SANAYİ	426	ISVICRE	1956	ISTANBUL
52	IS/ELEKTRİK Lİ MAKİNA TEÇHİ.SANAYİ	417	ALMANYA	1990	TEKİRDAĞ
53	IS/SİMENTO SANAYİ	406	FRANSA	1991	KONYA

	SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
54	IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	403	KARMA	1987	İSTANBUL
55	H/TİCARET	400	İSVEC	1993	İSTANBUL
56	IS/GIDA SANAYİ	400	İNGİLTERE	1995	İSTANBUL
57	IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	İTALYA	1989	İSTANBUL
58	IS/DİĞER PETROL VE KOMUR URUNLERİ	400	A.B.D.	1995	İSTANBUL
59	IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	HOLLANDA	1954	ANKARA
60	IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	375	İSVİCRE	1987	İZMİR
61	H/TİCARET	365	FRANSA	1991	İSTANBUL
62	IS/ARAC YAN SANAYİ	360	ALMANYA	1992	MANİSA
63	IS/KİMYA SANAYİ	356	KARMA	1961	KOCAELİ
64	H/BANKACILIK	348	FRANSA	1990	İSTANBUL
65	IS/KİMYA SANAYİ	340	BELÇİKA	1994	İSTANBUL
66	IS/DEMİR DİŞİ METAL SANAYİ	330	KARMA	1992	KOCAELİ
67	H/TURİZM	330	KARMA	1987	ANTALYA
68	IS/ÇİMENTO SANAYİ	321	KARMA	1990	KOCAELİ
69	H/BANKACILIK	320	A.B.D.	1984	İSTANBUL
70	H/BANKACILIK	300	KARMA	1986	İSTANBUL
71	H/BANKACILIK	300	K.K.T.C.	1982	İSTANBUL
72	IS/GIDA SANAYİ	290	A.B.D.	1993	ADANA
73	IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	288	KARMA	1985	KOCAELİ
74	H/TİCARET	284	İNGİLTERE	1984	İSTANBUL
75	IS/ARAC YAN SANAYİ	280	ALMANYA	1995	İZMİR
76	IS/GIDA SANAYİ	275	HONG KONG	1988	BİLEÇİK
77	IS/TUTUN SANAYİ	273	A.B.D.	1985	İZMİR
78	H/DİĞER FAALİYETLER	273	FRANSA	1992	ANKARA
79	IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	265	HOLLANDA	1994	KOCAELİ
80	IS/KİMYA SANAYİ	259	İNGİLTERE	1984	KOCAELİ
81	H/TURİZM	256	KARMA	1986	İSTANBUL
82	H/BANKACILIK	250	KATAR	1988	İSTANBUL
83	H/TİCARET	250	A.B.D.	1985	İSTANBUL
84	H/DİĞER FAALİYETLER	250	HOLLANDA	1992	İZMİR
85	H/BANKACILIK	245	A.B.D.	1980	İSTANBUL
86	H/SAGLIK HİZMETLERİ	241	ALMANYA	1993	İSTANBUL
87	IS/GIDA SANAYİ	240	İNGİLTERE	1991	KOCAELİ
88	H/DİĞER FAALİYETLER	240	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
89	H/TİCARET	237	ALMANYA	1994	İSTANBUL
90	H/RESTAURANT,CAFE	235	A.B.D.	1986	İSTANBUL
91	H/KİRALAMA	228	KARMA	1992	İSTANBUL
92	IS/GIDA SANAYİ	225	A.B.D.	1985	İSTANBUL
93	H/BANKACILIK	223	FRANSA	1989	İSTANBUL
94	IS/GIDA SANAYİ	222	HOLLANDA	1995	ADANA
95	IS/GIDA SANAYİ	221	A.B.D.	1988	İSTANBUL
96	IS/ELEKTRİK MAKİNA TEÇHİ.SANAYİ	221	ALMANYA	1959	İSTANBUL
97	H/BANKACILIK	219	FRANSA	1985	İSTANBUL
98	H/DİĞER FAALİYETLER	215	A.B.D.	1991	İSTANBUL
99	IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	210	ALMANYA	1963	KOCAELİ
100	H/DİĞER FAALİYETLER	205	KARMA	1995	SANLIURFA
101	IS/ARAC YAN SANAYİ	204	FRANSA	1981	BURSA
102	IS/ELEKTRONİK SANAYİ	200	KARMA	1985	İSTANBUL
103	H/SİGORTACILIK	200	FRANSA	1995	İSTANBUL
104	H/BANKACILIK	200	KARMA	1990	İSTANBUL
105	H/SİGORTACILIK	200	İSVİCRE	1988	İSTANBUL
106	IS/METAL SANAYİ	200	ALMANYA	1982	ANKARA
107	IS/KİMYA SANAYİ	200	KARMA	1994	İSTANBUL
108	IS/ÇAK SANAYİ	200	A.B.D.	1985	ESKİŞEHİR
109	IS/GIDA SANAYİ	200	BAHREYN	1992	İSTANBUL
110	IS/ELEKTRİK MAKİNA TEÇHİ.SANAYİ	199	FRANSA	1991	İSTANBUL

	SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
111	IS/ELEKTRİKLI MAKINA TECHI.SANAYI	192	FRANSA	1991	KOCAELI
112	H/TICARET	186	A.B.D.	1988	ISTANBUL
113	H/HAVA TASIMACILIGI	180	FRANSA	1992	ISTANBUL
114	IS/GIDA SANAYI	180	HOLLANDA	1993	ISTANBUL
115	H/TURIZM	177	SINGAPUR	1991	ISTANBUL
116	T/TARIM HIZMETLERI	170	INGiltere	1985	HATAY
117	IS/METAL URUNLERI	167	A.B.D.	1988	MANISA
118	IS/GIDA SANAYI	162	IRGIN ADALARI	1987	BURSA
119	IS/DIGER IMALAT SANAYI	160	KARMA	1987	KOCAELI
120	IS/ELEKTRONIK SANAYI	160	FRANSA	1990	TEKIRDAG
121	IS/DIGER IMALAT SANAYI	159	A.B.D.	1980	BILECIK
122	IS/HAZIR GIYIM SANAYI	153	FRANSA	1990	ISTANBUL
123	IS/OTOMOTIV SANAYI	150	JAPONYA	1986	ISTANBUL
124	H/BANKACILIK	150	KARMA	1975	ISTANBUL
125	IS/HAZIR GIYIM SANAYI	150	ISVICRE	1981	ICEL
126	IS/ELEKTRIKSIZ MAKINA IMAL SANAYI	150	A.B.D.	1994	ISTANBUL
127	H/TICARET	150	HOLLANDA	1988	ISTANBUL
128	H/BANKACILIK	150	ISpanya	1990	ISTANBUL
129	IS/ARAC YAN SANAYI	150	ALMANYA	1990	TEKIRDAG
130	IS/DIGER IMALAT SANAYI	147	ITALYA	1994	ISTANBUL
131	H/TICARET	145	INGiltere	1989	ANKARA
132	H/TICARET	145	IRLANDA	1992	ISTANBUL
133	IS/METAL URUNLERI	142	KARMA	1991	IZMIR
134	IS/DIGER KIMYASAL URUNLER	140	ISVICRE	1958	ISTANBUL
135	IS/ENDUSTRIYEL KIMYASAL URUNLER	139	ALMANYA	1991	KOCAELI
136	IS/OTOMOTIV SANAYI	139	KARMA	1989	IZMIR
137	IS/KIMYA SANAYI	139	ALMANYA	1990	BILECIK
138	H/YATIRIM FINANSMANI	130	LUKSEMBURG	1993	IZMIR
139	H/BANKACILIK	130	KARMA	1986	ISTANBUL
140	H/TURIZM	130	KARMA	1990	ISTANBUL
141	IS/ARAC YAN SANAYI	128	FRANSA	1994	BURSA
142	H/TURIZM	125	SINGAPUR	1989	MUGLA
143	H/BANKACILIK	125	JAPONYA	1985	ISTANBUL
144	IS/DIGER IMALAT SANAYI	120	ERSEY ADALARI	1991	KOCAELI
145	H/INSAAT TAAHHUT HIZMETLERI	120	ALMANYA	1987	ISTANBUL
146	H/TICARET	120	JAPONYA	1995	ISTANBUL
147	H/TURIZM	120	KARMA	1987	IZMIR
148	IS/ELEKTRIKLI MAKINA TECHI.SANAYI	120	ALMANYA	1990	ISTANBUL
149	IS/SERAMIK,PISMIS KIL VE CIM.GER.	120	LUKSEMBURG	1993	CANAKKALE
150	IS/ARAC YAN SANAYI	120	ITALYA	1992	ISTANBUL
151	H/ILETISIM HIZMETLERI	120	FINLANDIYA	1993	ISTANBUL
152	IS/SERAMIK,PISMIS KIL VE CIM.GER.	115	ALMANYA	1988	ISTANBUL
153	IS/GIDA SANAYI	115	ALMANYA	1995	GIRESUN
154	H/TICARET	114	S.ARABISTAN	1988	ISTANBUL
155	IS/CIMENTO SANAYI	110	PANAMA	1995	DENIZLI
156	IS/DIGER IMALAT SANAYI	110	A.B.D.	1985	DENIZLI
157	H/TURIZM	110	KARMA	1987	ISTANBUL
158	IS/GIDA SANAYI	109	A.B.D.	1990	ANKARA
159	IS/ELEKTRIKLI MAKINA TECHI.SANAYI	108	ALMANYA	1966	KOCAELI
160	H/TICARET	104	ALMANYA	1991	ISTANBUL
161	H/BANKACILIK	104	ALMANYA	1985	ISTANBUL
162	IS/GIDA SANAYI	103	KARMA	1987	IZMIR
163	IS/HAZIR GIYIM SANAYI	102	HOLLANDA	1990	TEKIRDAG
164	H/TURIZM	102	ALMANYA	1993	ANTALYA
165	IS/GIDA SANAYI	100	KARMA	1967	IZMIR
166	IS/OTOMOTIV SANAYI	100	ITALYA	1992	IZMIR
167	IS/HAZIR GIYIM SANAYI	100	ITALYA	1985	BURSA

	SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
168	H/DİGER FAALİYETLER	100	İNGİLTERE	1991	HATAY
169	H/DİGER TOPLUMSAL HİZMETLER	100	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
170	H/SAGLIK HİZMETLERİ	100	B.A.E.	1984	İSTANBUL
171	İS/KAGIT SANAYİ	100	HOLLANDA	1989	KOCAELİ
172	İS/DİGER İMALAT SANAYİ	100	HOLLANDA	1992	İZMİR
173	H/TİCARET	100	ALMANYA	1992	İSTANBUL
174	İS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	100	LUKSEMBURG	1982	İSTANBUL
175	H/BANKACILIK	100	S.ARBİSTAN	1988	İSTANBUL
	TOPLAM KAPİTAL	84.033			

KAYNAK :TÜRKİYE' DE 175 YABANCI SERMAYE YATIRIMI 31 ARALIK 1995
YASED Yabancı Sermaye Derneği Bülteni Eylül 1996 sf:2 - 7

(% 10,4) , ticaret (% 8,6) , gıda (%5,4) , lastik (%5,3) ve demir - çelik (%5,3) sektörleri takip ediyor. İlk 6 sektöre tütün , çimento , turizm ve elektronik sektörlerinin eklenmesiyle oluşan ilk on sektör ise , toplam yatırımlarının

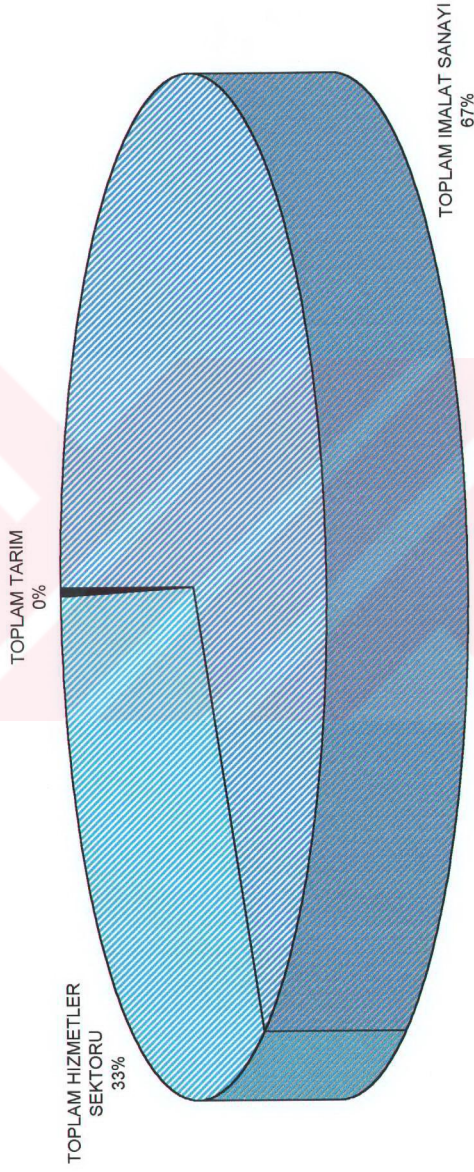
2 / 3 'ünü (%69,2) ' sini oluşturuyor. Bu yatırımların menşelerine baktığımızda , birden fazla ülkeden yapılan yatırımların oluşturduğu firmaların (karma firmalar) ilk sırada %18,7 oranla bulunduğunu görüyoruz. İkinci ve üçüncü sıralarda %16.0 ile Fransa ve %13,2 ile Almanya bulunuyor. Bu ülkelerle birlikte , sırasıyla , Hollanda (%10,8) , Japonya (%9,9) , İsviçre (%7,4) , Amerika Birleşik Devletleri (%7,0) , İngiltere (%4,3) ve İtalya (%3,8) , 175 firma içinde sermaye bakımından %91,1 ' lik bir paya sahip . Geri kalan %8,9 ' luk bölüm ise 17 ülkeye dağılıyor

4.3.1. TÜRKİYE ' DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIMIN SEKTÖR BAZINDA İNCELENMESİ

Tablo 4.8 ' e bakıldığında imalat sanayinde firma sayısı olarak en büyük pay %18,05 ile Gıda Sanayi ' ne daha sonra ise %8,6 ile araç yan sanayi ve Otomotiv Sanayine aittir.

Gıda Sanayindeki firmaların sermayeleri toplamı 4.542 (Milyar TL) , Araç Yan Sanayindeki firmaların sermayeleri toplamı 5.503 (Milyar TL) , Otomotiv Sanayinde ise 14.342 (Milyar TL) ' dir.

175 firmanın imalat sanayinde en düşük paya sahip olan alt sektörler ise diğer petrol ve kömür ürünleri , elektriksiz makina imalat sanayi , metal sanayi , plastik sanayi ' dir. Bu sektörlerdeki sermayeye baktığımızda en fazla sermayeye 600 (Milyon TL) plastik sanayi sahiptir. Diğerleri ise sırası ile 400 (Milyon TL) ile diğer petrol ve kömür ürünleri , 200 (Milyon TL) ile metal sanayi , 150 (Milyon TL) ile elektriksiz makina imalat sanayi gelmektedir.

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN SEKTÖREL DAĞILIM GRAFİĞİ

TABLO 4.8

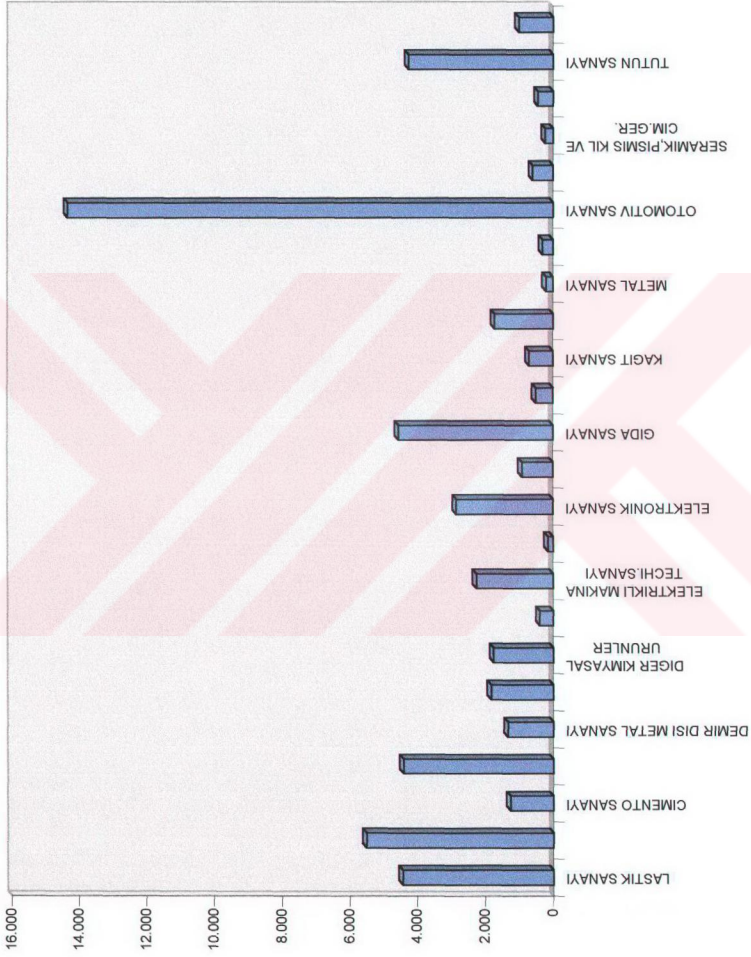
**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ İMALAT
SANAYİ SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/ LASTİK SANAYİ	3.370	KARMA	1960	KOCAELİ
IS/ARAC YAN SANAYİ	2.000	FRANSA	1995	İSTANBUL
IS/ARAC YAN SANAYİ	1.200	İTALYA	1968	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	1.061	KARMA	1966	İSTANBUL
IS/ARAC YAN SANAYİ	360	ALMANYA	1992	MANİSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	280	ALMANYA	1995	İZMİR
IS/ARAC YAN SANAYİ	204	FRANSA	1981	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	150	ALMANYA	1990	TEKİRDAG
IS/ARAC YAN SANAYİ	128	FRANSA	1994	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	120	İTALYA	1992	İSTANBUL
IS/CİMENTO SANAYİ	427	FRANSA	1994	ANKARA
IS/CİMENTO SANAYİ	406	FRANSA	1991	KONYA
IS/CİMENTO SANAYİ	321	KARMA	1990	KOCAELİ
IS/CİMENTO SANAYİ	110	PANAMA	1995	DENİZLİ
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	1.400	HOLLANDA	1990	BURSA
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	1.000	İSVİCRE	1982	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	898	S.ARBİSTAN	1985	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	450	İNGİLTERE	1983	BURSA
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	375	İSVİCRE	1987	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	288	KARMA	1985	KOCAELİ
IS/DEMİR DİŞİ METAL SANAYİ	1.005	KARMA	1984	RİZE
IS/DEMİR DİŞİ METAL SANAYİ	330	KARMA	1992	KOCAELİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	564	FRANSA	1991	İSTANBUL
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	470	HOLLANDA	1994	İZMİR
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	160	KARMA	1987	KOCAELİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	159	A.B.D.	1980	BİLEÇİK
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	147	İTALYA	1994	İSTANBUL
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	120	JERSEY ADALARI	1991	KOCAELİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	110	A.B.D.	1985	DENİZLİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	100	HOLLANDA	1992	İZMİR
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	521	İNGİLTERE	1988	KOCAELİ
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	432	ALMANYA	1965	KOCAELİ
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	403	KARMA	1987	İSTANBUL
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	265	HOLLANDA	1994	KOCAELİ
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	140	İSVİCRE	1958	İSTANBUL
IS/DİĞER PETROL VE KOMUR URUNLERİ	400	A.B.D.	1995	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	504	KARMA	1964	BURSA
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	500	FRANSA	1993	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	417	ALMANYA	1990	TEKİRDAG
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	221	ALMANYA	1959	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	199	FRANSA	1991	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	192	FRANSA	1991	KOCAELİ

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/ELEKTRİKLİ MAKİNA TECHİ.SANAYİ	120	ALMANYA	1990	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLİ MAKİNA TECHİ.SANAYİ	108	ALMANYA	1966	KOCAELİ
IS/ELEKTRİKSİZ MAKİNA İMAL SANAYİ	150	A.B.D.	1994	İSTANBUL
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	1.247	KANADA	1967	İSTANBUL
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	675	İTALYA	1991	MANİSA
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	560	HOLLANDA	1985	MANİSA
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	200	KARMA	1985	İSTANBUL
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	160	FRANSA	1990	TEKİRDAĞ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	456	İTALYA	1985	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	210	ALMANYA	1963	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	139	ALMANYA	1991	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	100	LUKSEMBURG	1982	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	750	KARMA	1989	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	500	İSVİCRE	1985	BURSA
IS/GIDA SANAYİ	450	JAPONYA	1988	CANAKKALE
IS/GIDA SANAYİ	400	İNGİLTERE	1995	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	290	A.B.D.	1993	ADANA
IS/GIDA SANAYİ	275	HONG KONG	1988	BİLECİK
IS/GIDA SANAYİ	240	İNGİLTERE	1991	KOCAELİ
IS/GIDA SANAYİ	225	A.B.D.	1985	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	222	HOLLANDA	1995	ADANA
IS/GIDA SANAYİ	221	A.B.D.	1988	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	200	BAHREYN	1992	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	180	HOLLANDA	1993	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	162	VİRGİN ADALARI	1987	BURSA
IS/GIDA SANAYİ	115	ALMANYA	1995	GİRESUN
IS/GIDA SANAYİ	109	A.B.D.	1990	ANKARA
IS/GIDA SANAYİ	103	KARMA	1987	İZMİR
IS/GIDA SANAYİ	100	KARMA	1967	İZMİR
IS/HAZIR GIYIM SANAYİ	153	FRANSA	1990	İSTANBUL
IS/HAZIR GIYIM SANAYİ	150	İSVİCRE	1981	İCEL
IS/HAZIR GIYIM SANAYİ	102	HOLLANDA	1990	TEKİRDAĞ
IS/HAZIR GIYIM SANAYİ	100	İTALYA	1985	BURSA
IS/KAGIT SANAYİ	600	HOLLANDA	1995	KOCAELİ
IS/KAGIT SANAYİ	100	HOLLANDA	1989	KOCAELİ
IS/KİMYA SANAYİ	426	İSVİCRE	1956	İSTANBUL
IS/KİMYA SANAYİ	356	KARMA	1961	KOCAELİ
IS/KİMYA SANAYİ	340	BELÇİKA	1994	İSTANBUL
IS/KİMYA SANAYİ	259	İNGİLTERE	1984	KOCAELİ
IS/KİMYA SANAYİ	200	KARMA	1994	İSTANBUL
IS/KİMYA SANAYİ	139	ALMANYA	1990	BİLECİK
IS/ LASTİK SANAYİ	1.063	JAPONYA	1988	KOCAELİ
IS/METAL SANAYİ	200	ALMANYA	1982	ANKARA
IS/METAL URUNLERİ	167	A.B.D.	1988	MANİSA
IS/METAL URUNLERİ	142	KARMA	1991	İZMİR
IS/OTOMOTİV SANAYİ	5.400	JAPONYA	1990	SAKARYA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	4.188	FRANSA	1969	BURSA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	2.245	ALMANYA	1966	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	1.320	A.B.D.	1984	ESKİŞEHİR
IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	İTALYA	1989	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	HOLLANDA	1954	ANKARA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	150	JAPONYA	1986	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	139	KARMA	1989	İZMİR

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/OTOMOTİV SANAYİ	100	İTALYA	1992	İZMİR
IS/PLASTİK SANAYİ	600	LUKSEMBURG	1985	MANİSA
IS/SERAMİK, PİSMİS KİL VE CİM.GER.	120	LUKSEMBURG	1993	CANAKKALE
IS/SERAMİK, PİSMİS KİL VE CİM.GER.	115	ALMANYA	1988	İSTANBUL
IS/TEMEL METAL SANAYİ	450	ALMANYA	1955	KOCAELİ
IS/TUTUN SANAYİ	3.000	HOLLANDA	1987	İZMİR
IS/TUTUN SANAYİ	980	KARMA	1992	İZMİR
IS/TUTUN SANAYİ	273	A.B.D.	1985	İZMİR
IS/UCAK SANAYİ	814	A.B.D.	1984	ANKARA
IS/UCAK SANAYİ	200	A.B.D.	1985	ESKİŞEHİR
TOPLAM	55.965			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Derneği
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE DAĞILIM GRAFİĞİ

Hizmetler sektöründe bankacılık sektörü 8.713 (Milyar TL) sermaye ve adet olarak en çok firma ile birinci sıradadır. Hizmetler sektöründe diğer alt sektörler içinde ki payı %29 ' dur. Bankacılıktan sonra ise %24,6 ile ticaret sektörü gelmektedir. Ticaret sektörünün hizmet sektöründeki sermaye tutarı 7.195 (Milyar TL) , %14,5 ile turizm sektörü gelmekte sektör içindeki sermaye tutarı ise 2.933 (Milyar TL) , %8,7 ile diğer faaliyetler sermaye tutarı ise 1.283 (Milyar TL) , %4,35 ile yatırım finansmanı sermaye tutarı 2.880 (Milyar TL) , yine aynı paya sahip olan sigortacılık sektöründe ise sermaye tutarı 900 (Milyar TL) , %2,29 'luk payla iletişim hizmetlerinin ise sermaye tutarı 2.274 (Milyar TL) , yine aynı paya sahip olan sağlık hizmetlerinin sermaye tutarı 341 (Milyar TL) , en son olarak %1,45 paya sahip olan sektörler ise şunlardır : 516 (Milyar TL) ile araştırma ve geliştirme faaliyetleri , 235 (Milyar TL) ile restaurant - cafe, 228 (Milyar TL) ile kiralama hizmetleri , 180 (Milyar TL) ile hava taşımacılığı , 120 (Milyar TL) ile inşaat taahhüt hizmetleri ve 100 (Milyar TL) ile diğer toplumsal hizmetler ' dir. 175 büyük firma içerisinde sadece sadece bir tane tarım sektöründe firma bulunmaktadır. Ve bu firmanın sermayesi 170 (Milyar TL) ' dir.

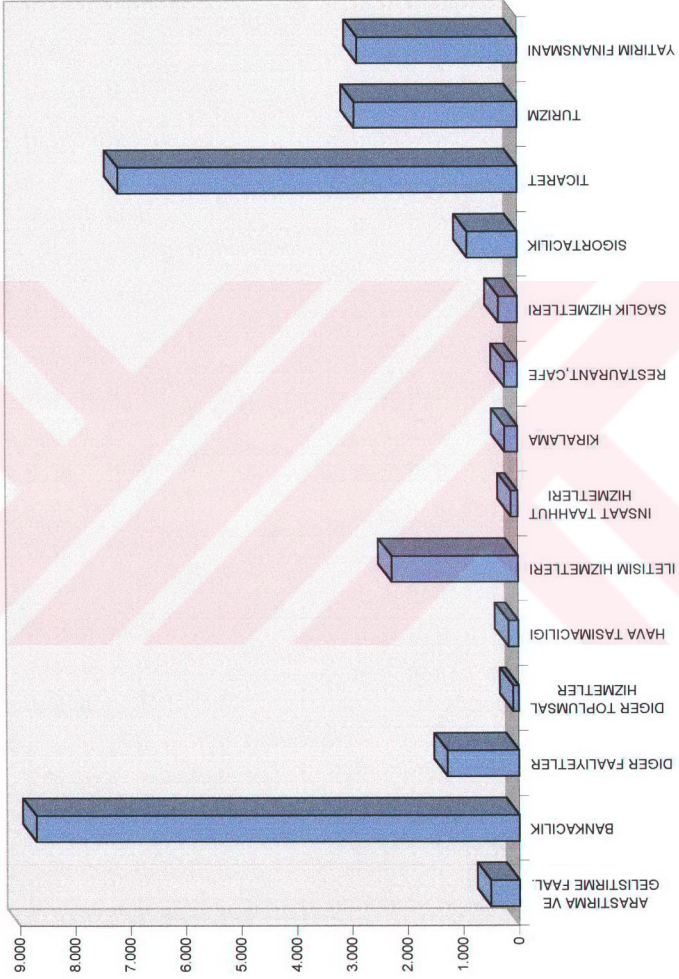
TABLO 4.9

TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ HİZMETLER SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/ARASTIRMA VE GELİSTİRME FAAL.	516	HOLLANDA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	2.750	İSVİÇRE	1985	İSTANBUL
H/BANKACILIK	1.000	İNGİLTERE	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	800	LUKSEMBURG	1987	İSTANBUL
H/BANKACILIK	560	KARMA	1985	İSTANBUL
H/BANKACILIK	439	HOLLANDA	1984	İSTANBUL
H/BANKACILIK	348	FRANSA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	320	A.B.D.	1984	İSTANBUL
H/BANKACILIK	300	KARMA	1986	İSTANBUL
H/BANKACILIK	300	K.K.T.C.	1982	İSTANBUL
H/BANKACILIK	250	KATAR	1988	İSTANBUL
H/BANKACILIK	245	A.B.D.	1980	İSTANBUL
H/BANKACILIK	223	FRANSA	1989	İSTANBUL
H/BANKACILIK	219	FRANSA	1985	İSTANBUL
H/BANKACILIK	200	KARMA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	150	KARMA	1975	İSTANBUL
H/BANKACILIK	150	İSPANYA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	130	KARMA	1986	İSTANBUL
H/BANKACILIK	125	JAPONYA	1985	İSTANBUL
H/BANKACILIK	104	ALMANYA	1985	İSTANBUL
H/BANKACILIK	100	S.ARABİSTAN	1988	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	273	FRANSA	1992	ANKARA
H/DİĞER FAALİYETLER	250	HOLLANDA	1992	İZMİR
H/DİĞER FAALİYETLER	240	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	215	A.B.D.	1991	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	205	KARMA	1995	SANLIURFA
H/DİĞER FAALİYETLER	100	İNGİLTERE	1991	HATAY
H/DİĞER TOPLUMSAL HİZMETLER	100	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
H/HAVA TAŞIMACILIĞI	180	FRANSA	1992	İSTANBUL
H/İLETİŞİM HİZMETLERİ	2.154	ALMANYA	1994	İSTANBUL
H/İLETİŞİM HİZMETLERİ	120	FINLANDIYA	1993	İSTANBUL
H/İNŞAAT TAAHHÜT HİZMETLERİ	120	ALMANYA	1987	İSTANBUL
H/KİRALAMA	228	KARMA	1992	İSTANBUL
H/RESTAURANT,CAFE	235	A.B.D.	1986	İSTANBUL
H/SAGLIK HİZMETLERİ	241	ALMANYA	1993	İSTANBUL
H/SAGLIK HİZMETLERİ	100	B.A.E.	1984	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	500	FRANSA	1991	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	200	FRANSA	1995	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	200	İSVİÇRE	1988	İSTANBUL
H/TİCARET	2.245	ALMANYA	1988	ANKARA
H/TİCARET	1.000	JAPONYA	1992	İSTANBUL
H/TİCARET	700	KARMA	1994	İSTANBUL
H/TİCARET	650	KARMA	1995	İSTANBUL
H/TİCARET	400	İSVEC	1993	İSTANBUL
H/TİCARET	365	FRANSA	1991	İSTANBUL
H/TİCARET	284	İNGİLTERE	1984	İSTANBUL
H/TİCARET	250	A.B.D.	1985	İSTANBUL

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/TİCARET	237	ALMANYA	1994	İSTANBUL
H/TİCARET	186	A.B.D	1988	İSTANBUL
H/TİCARET	150	HOLLANDA	1988	İSTANBUL
H/TİCARET	145	İNGİLTERE	1989	ANKARA
H/TİCARET	145	İRLANDA	1992	İSTANBUL
H/TİCARET	120	JAPONYA	1995	İSTANBUL
H/TİCARET	114	S.ARABİSTAN	1988	İSTANBUL
H/TİCARET	104	ALMANYA	1991	İSTANBUL
H/TİCARET	100	ALMANYA	1992	İSTANBUL
H/TURİZM	900	PANAMA	1989	ANTALYA
H/TURİZM	683	İSVİCRE	1989	MUGLA
H/TURİZM	330	KARMA	1987	ANTALYA
H/TURİZM	256	KARMA	1986	İSTANBUL
H/TURİZM	177	SİNGAPUR	1991	İSTANBUL
H/TURİZM	130	KARMA	1990	İSTANBUL
H/TURİZM	125	SİNGAPUR	1989	MUGLA
H/TURİZM	120	KARMA	1987	İZMİR
H/TURİZM	110	KARMA	1987	İSTANBUL
H/TURİZM	102	ALMANYA	1993	ANTALYA
H/YATIRIM FİNANSMANI	2.050	FRANSA	1989	İSTANBUL
H/YATIRIM FİNANSMANI	700	KARMA	1991	İSTANBUL
H/YATIRIM FİNANSMANI	130	LUKSEMBURG	1993	İZMİR
TOPLAM	27.898			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Derneği
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

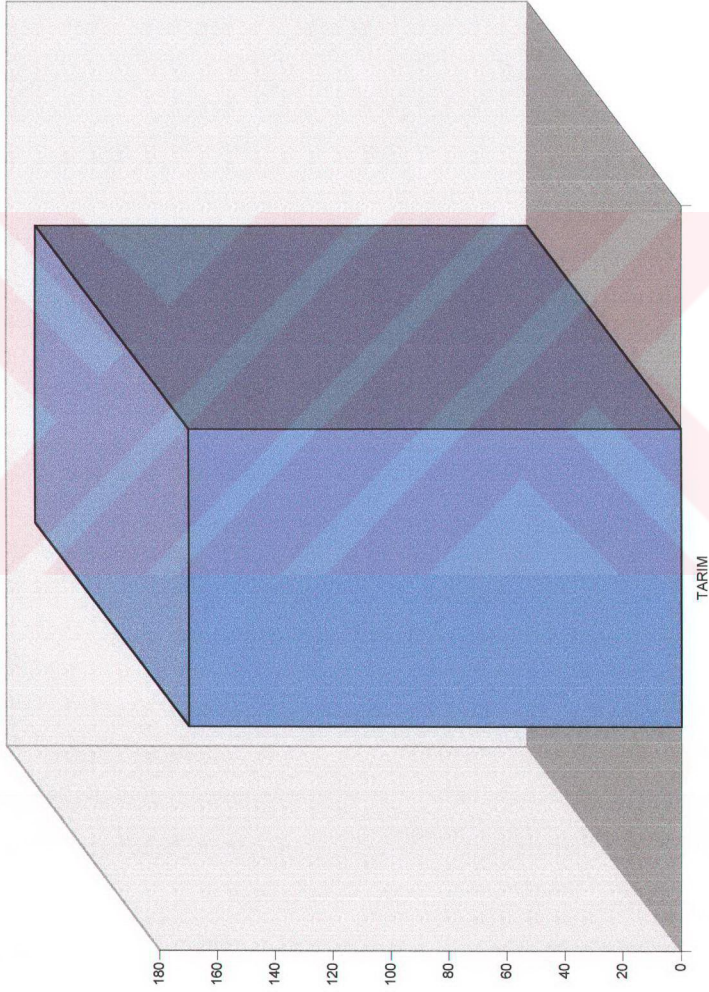
YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN HİZMET SEKTÖRÜNDE DAĞILIM GRAFİĞİ

TABLO 4.10

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ TARIM
SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
T/TARIM HİZMETLERİ	170	İNGİLTERE	1985	HATAY
TOPLAM	170			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN TARIM SEKTÖRÜNDE DAĞILIM GRAFİĞİ

4.3.2. TÜRKİYE ' DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIMIN ÜLKE BAZINDA İNCELENMESİ

Daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi Türkiye ' de yatırımı olan ülkeler incelendiğinde OECD ülkeleri ve özellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri olduğu görülmektedir. Bu durum gözönünde bulundurularak tablo 8 ' ede bakarak şunları söyleyebiliriz : Amerika Birleşik Devletleri ' nin Türkiye ' de faaliyette bulunan 19 tane firması bulunmaktadır. Buna göre firmaların içindeki payı %10,85 ' tir. Daha sonra firma sayısının büyüklüğü bakımından 9 firma ile İsviçre gelmekte ve firmalarının diğer firmalar içerisindeki payı %5,14 ' tür. Bunu diğer firmalar içinde payı %4 olan 7 firma ile Japonya izlemektedir.

İmalat sanayinde Orta Doğu ülkelerinden sadece Suudi Arabistan ve Bahreyn Türkiye ' de yatırım yapan en büyük 175 kuruluşun içine girebilmiştir. Oysa daha önceki bölümde 1954 - 1996 yılları arasındaki gelişim incelendiğinde Suudi Arabistan ' ın 1986 Türkiye ' de izin verilen en büyük ülke olduğu görülmektedir. Her ne kadar daha sonraki yıllarda bu büyüklüğü sürdüremese de hizmetler sektöründe de yine Suudi Arabistan ' ın iki firması görülmektedir. Bu firmaların sermayeleri 214 (Milyar TL) ' dir. Suudi Arabistan ' ın yanı sıra bu grupta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet ' i , Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar ülkeleri de bulunmaktadır.

Uzak Doğu ülkelerinden Singapur ' un hizmetler sektöründe iki firması bulunmakta ve bu firmaların sermayesi 302 (Milyar TL) ' dir. Uzak Doğu ülkelerinden Hong Kong ' da 175 firmanın içinde yer almaktadır. Hong Kong ' a ait bu firma imalat sanayinde gıda sanayi alt sektöründe yer almakta ve sermayesi 275 (Milyar TL) ' dir.

Diğer ülkeler adı altında toplanan grup incelendiğinde ; Karma Grubu ' nun 18 adet firma ile 10.412 (Milyar TL) sermaye ' ye sahip olduğu görülmektedir. Bu firmaların 15 tanesi hizmetler sektöründe ve 4.769 (Milyar TL) sermaye ' ye sahip olduğu görülmektedir. İmalat

sektöründe bu grupta Karma dışında Jersey Adaları ' nın , Panama ' nın ve Virgin Adaları ' nın birer tane firmaları bulunmakta ve bu firmaların sermayeleri sırasıyla ; Jersey Adaları ' nın 120 (Milyar TL) , Panama ' nın 110 (Milyar TL) , Virgin Adaları ' nın ise 162 (Milyar TL) ' dir. Hizmetler sektöründe sadece Panama ' ya ait bir firma vardır. Ve bu firmanın toplam sermayesi 900 (Milyar TL) ' dir.

Tarım sektöründe sadece İngiltere ' ye ait bir firma bulunmakta ve sermayesi 170 (Milyar TL) ' dir.

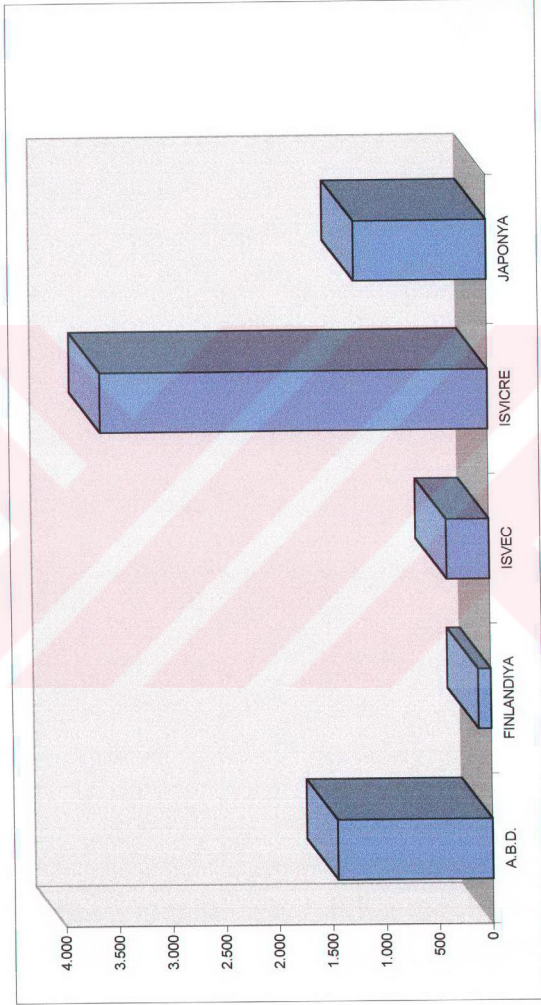

TABLO 4.11

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
DİĞER OECD ÜLKELERİNE GÖRE HİZMETLER SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/BANKACILIK	320	A.B.D.	1984	İSTANBUL
H/BANKACILIK	245	A.B.D.	1980	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	215	A.B.D.	1991	İSTANBUL
H/RESTAURANT,CAFE	235	A.B.D.	1986	İSTANBUL
H/TİCARET	250	A.B.D.	1985	İSTANBUL
H/TİCARET	186	A.B.D.	1988	İSTANBUL
H/İLETİŞİM HİZMETLERİ	120	FINLANDIYA	1993	İSTANBUL
H/TİCARET	400	ISVEC	1993	İSTANBUL
H/BANKACILIK	2.750	ISVICRE	1985	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	200	ISVICRE	1988	İSTANBUL
H/TURİZM	683	ISVICRE	1989	MUGLA
H/TİCARET	1.000	JAPONYA	1992	İSTANBUL
H/TİCARET	120	JAPONYA	1995	İSTANBUL
H/BANKACILIK	125	JAPONYA	1985	İSTANBUL
TOPLAM	6.849			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dem.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

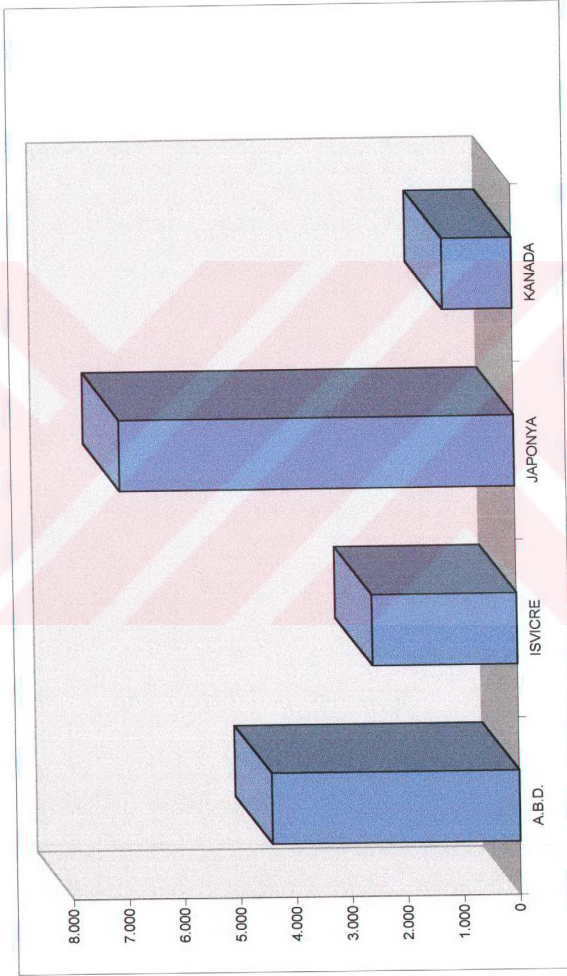
**YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN HİZMET
SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIM GRAFİĞİ
(OECD DIŞI ÜLKELER)**

TABLO 4.12

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
DİĞER OECD ÜLKELERİNE GÖRE İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE
DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	159	A.B.D.	1980	BİLECİK
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	110	A.B.D.	1985	DENİZLİ
IS/DİĞER PETROL VE KOMUR URUNLERİ	400	A.B.D.	1995	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKSİZ MAKİNA İMAL SANAYİ	150	A.B.D.	1994	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	290	A.B.D.	1993	ADANA
IS/GIDA SANAYİ	225	A.B.D.	1985	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	221	A.B.D.	1988	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	109	A.B.D.	1990	ANKARA
IS/METAL URUNLERİ	167	A.B.D.	1988	MANİSA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	1.320	A.B.D.	1984	ESKİŞEHİR
IS/TUTUN SANAYİ	273	A.B.D.	1985	İZMİR
IS/UCAK SANAYİ	814	A.B.D.	1984	ANKARA
IS/UCAK SANAYİ	200	A.B.D.	1985	ESKİŞEHİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	1.000	İSVİCRE	1982	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	375	İSVİCRE	1987	İZMİR
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	140	İSVİCRE	1958	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	500	İSVİCRE	1985	BURSA
IS/HAZIR GIYIM SANAYİ	150	İSVİCRE	1981	İCEL
IS/KİMYA SANAYİ	426	İSVİCRE	1956	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	5.400	JAPONYA	1990	SAKARYA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	150	JAPONYA	1986	İSTANBUL
IS/LASTİK SANAYİ	1.063	JAPONYA	1988	KOCAELİ
IS/GIDA SANAYİ	450	JAPONYA	1988	CANAKKALE
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	1.247	KANADA	1967	İSTANBUL
TOPLAM	15.339			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

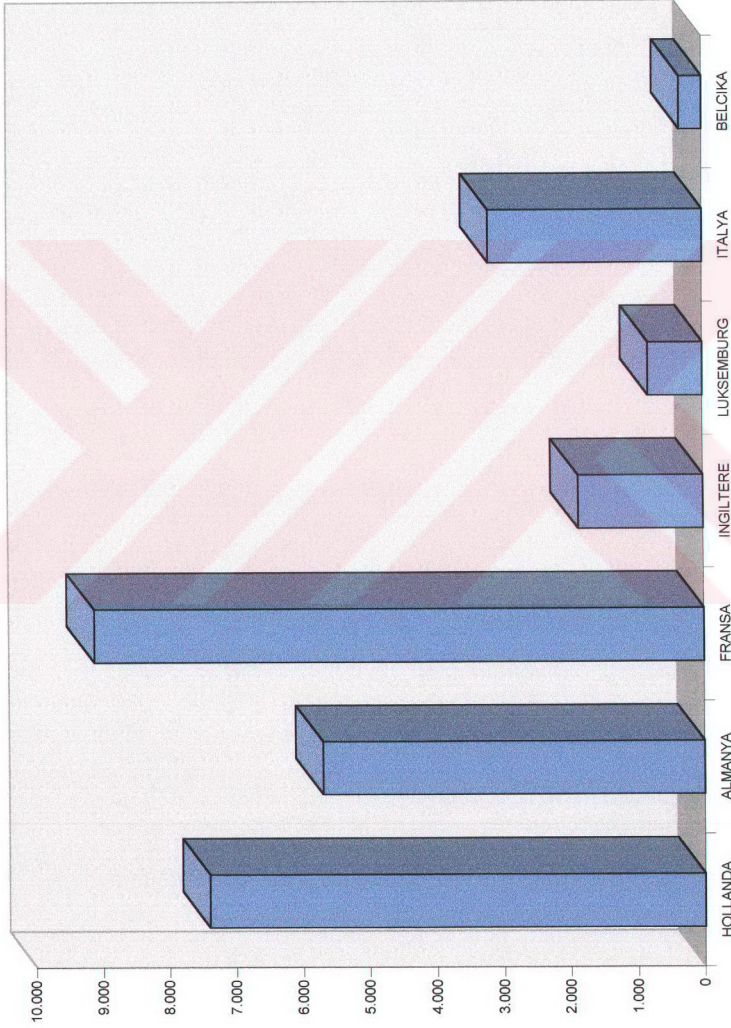

**YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN İMALAT SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIM GRAFİĞİ
(OECD DIŞI ÜLKELER)**

TABLO 4.13

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
AET ÜLKELERİNE GÖRE İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/ARAC YAN SANAYI	360	ALMANYA	1992	MANISA
IS/ARAC YAN SANAYI	280	ALMANYA	1995	İZMİR
IS/ARAC YAN SANAYI	150	ALMANYA	1990	TEKIRDAG
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	432	ALMANYA	1965	KOCAELİ
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	417	ALMANYA	1990	TEKIRDAG
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	221	ALMANYA	1959	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	120	ALMANYA	1990	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	108	ALMANYA	1966	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	210	ALMANYA	1963	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	139	ALMANYA	1991	KOCAELİ
IS/GIDA SANAYİ	115	ALMANYA	1995	ĞİRESUN
IS/KİMYA SANAYİ	139	ALMANYA	1990	BİLECİK
IS/METAL SANAYİ	200	ALMANYA	1982	ANKARA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	2.245	ALMANYA	1966	İSTANBUL
IS/SERAMİK,PİSMİS KİL VE CİM.GER.	115	ALMANYA	1988	İSTANBUL
IS/TEMEL METAL SANAYİ	450	ALMANYA	1955	KOCAELİ
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	199	FRANSA	1991	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	192	FRANSA	1991	KOCAELİ
IS/ELEKTRİKLI MAKİNA TECHİ.SANAYİ	500	FRANSA	1993	İSTANBUL
IS/ARAC YAN SANAYİ	2.000	FRANSA	1995	İSTANBUL
IS/ARAC YAN SANAYİ	204	FRANSA	1981	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	128	FRANSA	1994	BURSA
IS/CİMENTO SANAYİ	427	FRANSA	1994	ANKARA
IS/CİMENTO SANAYİ	406	FRANSA	1991	KONYA
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	564	FRANSA	1991	İSTANBUL
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	160	FRANSA	1990	TEKIRDAG
IS/HAZİR GİYİM SANAYİ	153	FRANSA	1990	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	4.188	FRANSA	1969	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	1.200	İTALYA	1968	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	120	İTALYA	1992	İSTANBUL
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	147	İTALYA	1994	İSTANBUL
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	675	İTALYA	1991	MANISA
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	456	İTALYA	1985	KOCAELİ
IS/HAZİR GİYİM SANAYİ	100	İTALYA	1985	BURSA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	İTALYA	1989	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	100	İTALYA	1992	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	1.400	HOLLANDA	1990	BURSA
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	470	HOLLANDA	1994	İZMİR
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	100	HOLLANDA	1992	İZMİR
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	265	HOLLANDA	1994	KOCAELİ
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	560	HOLLANDA	1985	MANISA

ŞEKİL 4.7 YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE DAĞILIM GRAFİĞİ (AET ÜLKELERİ)

TABLO 4.14

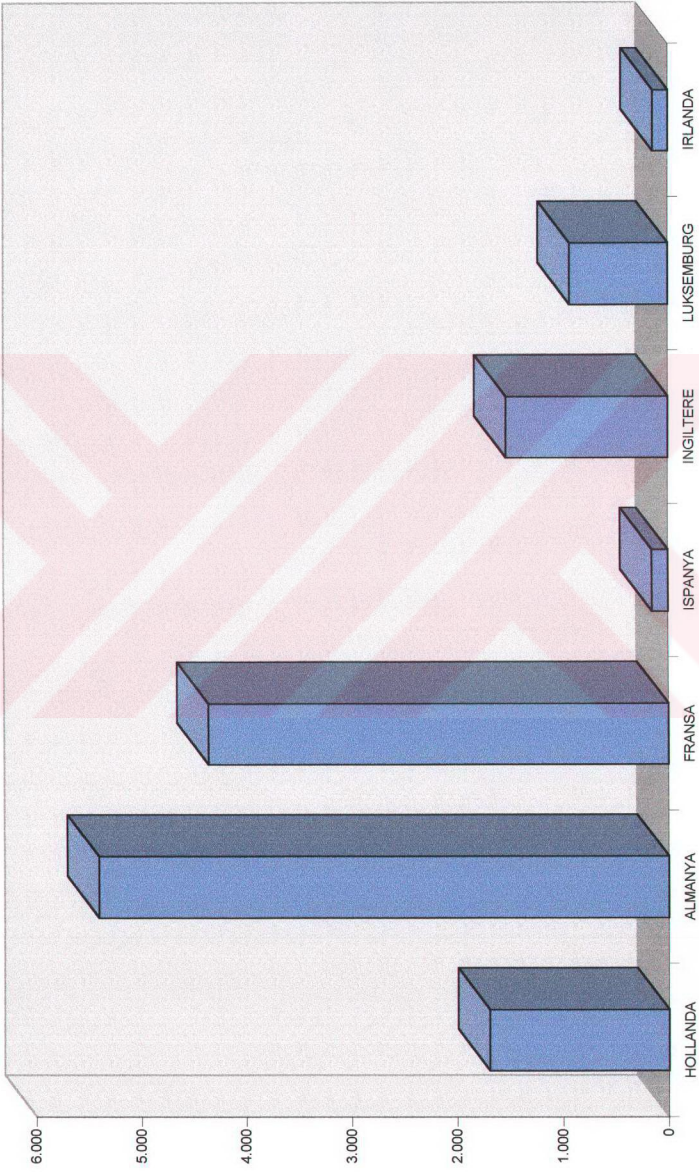
**TÜRKİYE 'DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
AET ÜLKELERİNE GÖRE HİZMETLER SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/DİGER TOPLUMSAL HİZMETLER	100	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
H/DİGER FAALİYETLER	250	HOLLANDA	1992	İZMİR
H/DİGER FAALİYETLER	240	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
H/ARASTIRMA VE GELİSTİRME FAAL.	516	HOLLANDA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	439	HOLLANDA	1984	İSTANBUL
H/TİCARET	150	HOLLANDA	1988	İSTANBUL
H/TURİZM	102	ALMANYA	1993	ANTALYA
H/BANKACILIK	104	ALMANYA	1985	İSTANBUL
H/İLETİŞİM HİZMETLERİ	2.154	ALMANYA	1994	İSTANBUL
H/İNŞAAT TAAHHUT HİZMETLERİ	120	ALMANYA	1987	İSTANBUL
H/SAGLIK HİZMETLERİ	241	ALMANYA	1993	İSTANBUL
H/TİCARET	2.245	ALMANYA	1988	ANKARA
H/TİCARET	237	ALMANYA	1994	İSTANBUL
H/TİCARET	104	ALMANYA	1991	İSTANBUL
H/TİCARET	100	ALMANYA	1992	İSTANBUL
H/BANKACILIK	348	FRANSA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	223	FRANSA	1989	İSTANBUL
H/BANKACILIK	219	FRANSA	1985	İSTANBUL
H/DİGER FAALİYETLER	273	FRANSA	1992	ANKARA
H/HAVA TAŞIMACILIĞI	180	FRANSA	1992	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	500	FRANSA	1991	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	200	FRANSA	1995	İSTANBUL
H/TİCARET	365	FRANSA	1991	İSTANBUL
H/YATIRIM FINANSMANI	2.050	FRANSA	1989	İSTANBUL
H/BANKACILIK	1.000	İNGİLTERE	1990	İSTANBUL
H/DİGER FAALİYETLER	100	İNGİLTERE	1991	HATAY
H/TİCARET	284	İNGİLTERE	1984	İSTANBUL
H/TİCARET	145	İNGİLTERE	1989	ANKARA
H/BANKACILIK	150	İSPANYA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	800	LUKSEMBURG	1987	İSTANBUL
H/YATIRIM FINANSMANI	130	LUKSEMBURG	1993	İZMİR
H/TİCARET	145	İRLANDA	1992	İSTANBUL
TOPLAM	14.214			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/GIDA SANAYİ	222	HOLLANDA	1995	ADANA
IS/GIDA SANAYİ	180	HOLLANDA	1993	İSTANBUL
IS/HAZIR GIYIM SANAYİ	102	HOLLANDA	1990	TEKİRDAĞ
IS/KAGIT SANAYİ	600	HOLLANDA	1995	KOCAELİ
IS/KAGIT SANAYİ	100	HOLLANDA	1989	KOCAELİ
IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	HOLLANDA	1954	ANKARA
IS/TUTUN SANAYİ	3.000	HOLLANDA	1987	İZMİR
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	521	İNGİLTERE	1988	KOCAELİ
IS/GIDA SANAYİ	400	İNGİLTERE	1995	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	240	İNGİLTERE	1991	KOCAELİ
IS/KİMYA SANAYİ	259	İNGİLTERE	1984	KOCAELİ
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	450	İNGİLTERE	1983	BURSA
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	100	LUKSEMBURG	1982	İSTANBUL
IS/PLASTİK SANAYİ	600	LUKSEMBURG	1985	MANİSA
IS/SERAMİK, PİSMİS KİL VE ÇİM.GER.	120	LUKSEMBURG	1993	CANAKKALE
IS/KİMYA SANAYİ	340	BELÇİKA	1994	İSTANBUL
TOPLAM	28.449	*****	*****	*****

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

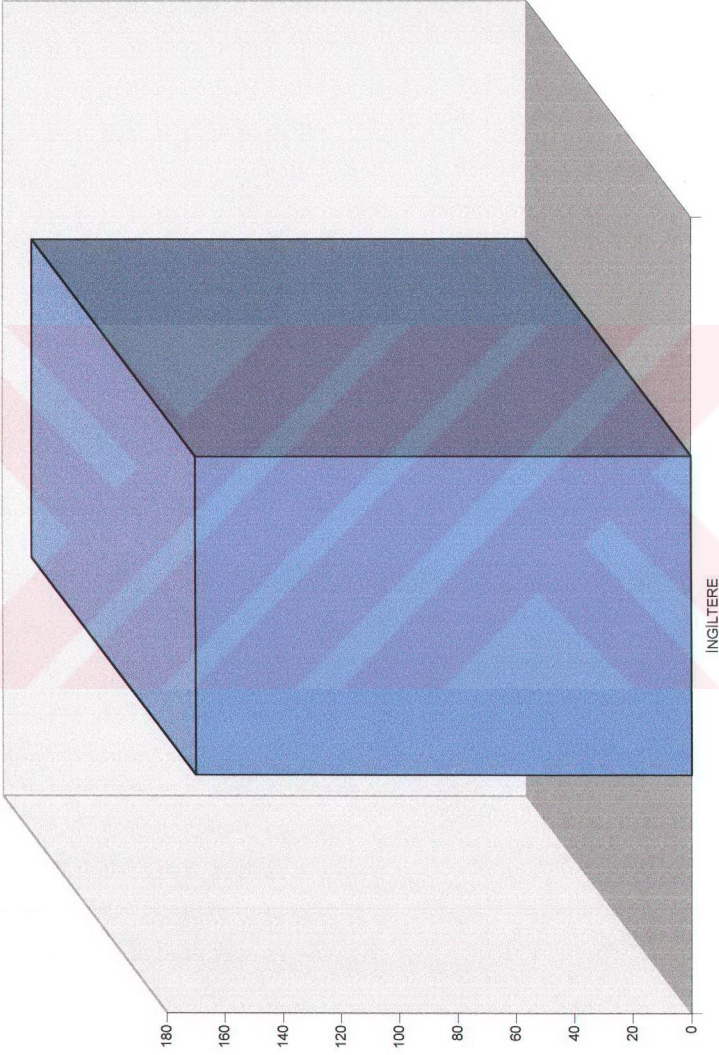
ŞEKİL 4.8 YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN HİZMET SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIMI (AET ÜLKELERİ)

TABLO 4.15

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
AET ÜLKELERİNE GÖRE TARIM SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
T/TARIM HİZMETLERİ	171	İNGİLTERE	1986	HATAY
TOPLAM	171	...		

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

ŞEKİL 4.9 YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN TARIM SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIMI (AET ÜLKELERİ)

TABLO 4.16

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
ORTADOĞU ÜLKELERİNE GÖRE HİZMETLER SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/SAGLIK HİZMETLERİ	100	B.A.E.	1984	İSTANBUL
H/BANKACILIK	300	K.K.T.C.	1982	İSTANBUL
H/BANKACILIK	250	KATAR	1988	İSTANBUL
H/TİCARET	114	S.ARABİSTAN	1988	İSTANBUL
H/BANKACILIK	100	S.ARABİSTAN	1988	İSTANBUL
TOPLAM	864			

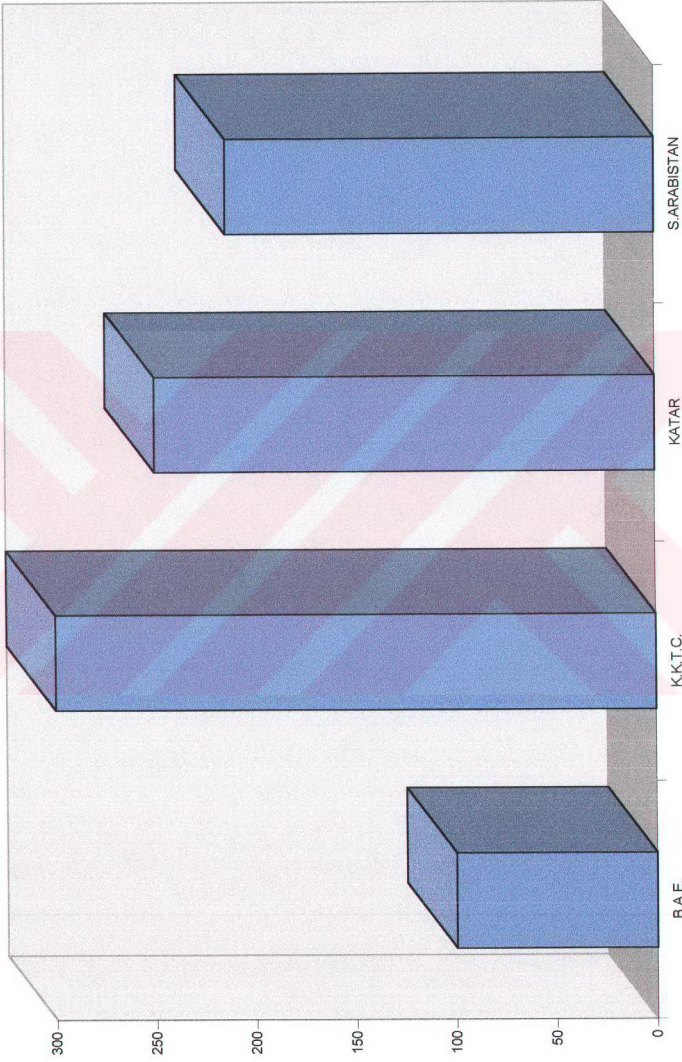
KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

TABLO 4.17

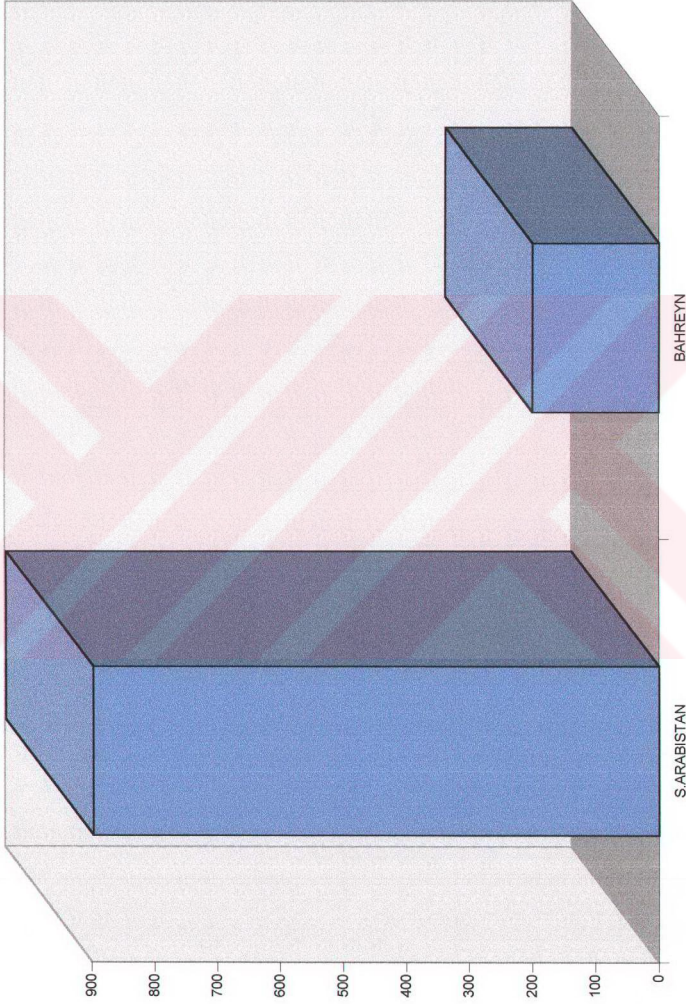
**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
ORTADOĞU ÜLKELERİNE GÖRE İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE
DAĞILIMI**

SEKTÖR	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
İS/GIDA SANAYİ	200	BAHREYN	1992	İSTANBUL
İS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	898	S.ARABİSTAN	1985	İZMİR
TOPLAM	1.098			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

**YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN HİZMET SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIMI GRAFİĞİ
(ORTADOĞU ÜLKELERİ)**

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIMI GRAFİĞİ
(ORTADOĞU ÜLKELERİ)

TABLO 4.18

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNE GÖRE HİZMETLER SEKTÖRÜNDE
DAĞILIMI**

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/TURİZM	177	SINGAPUR	1991	İSTANBUL
H/TURİZM	125	SINGAPUR	1989	MUGLA
TOPLAM	302			

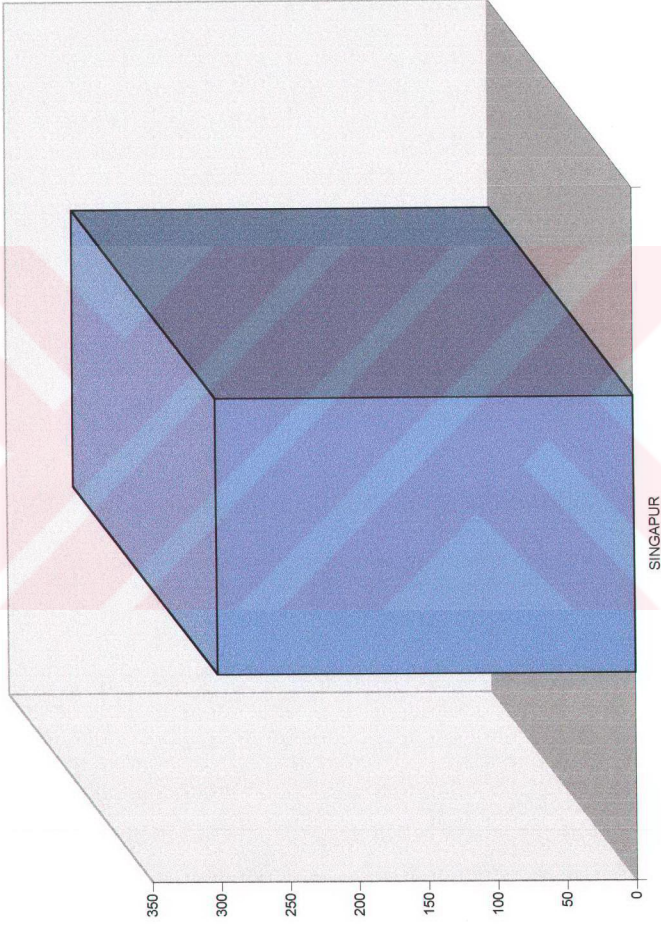
KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

TABLO 4.19

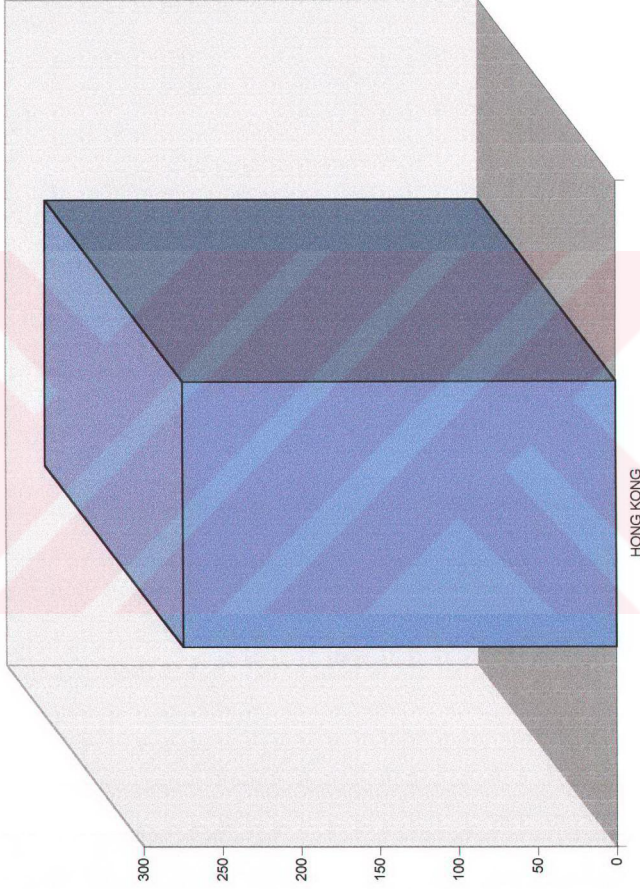
**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNE GÖRE İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE
DAĞILIMI**

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
İS/GIDA SANAYİ	275	HONG KONG	1988	BİLECİK
TOPLAM	275			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

**YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN HİZMET SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIM GRAFİĞİ
(GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİ)**

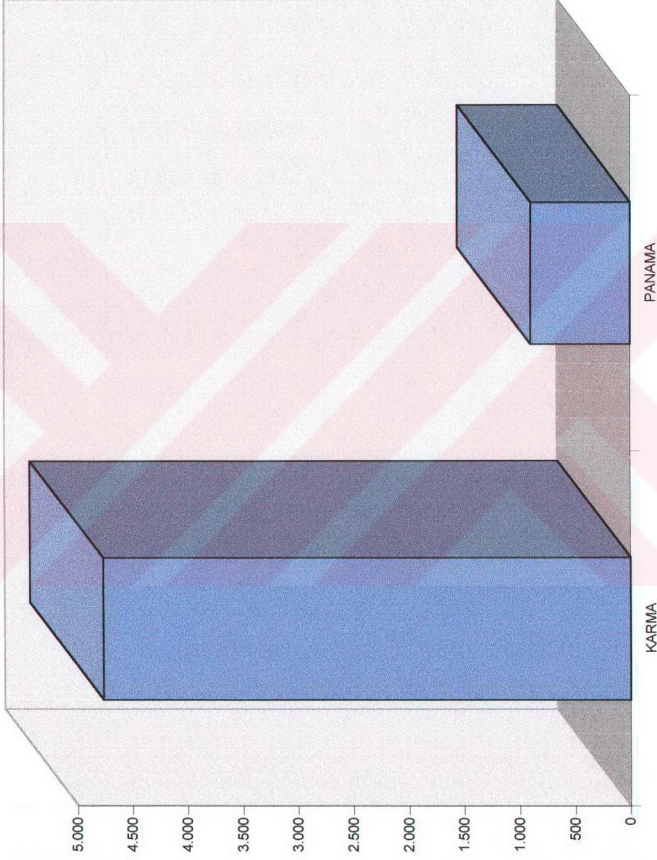
YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN İMALAT SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIMI GRAFİĞİ
(GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİ)

TABLO 4.20

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
DİĞER ÜLKELERE GÖRE HİZMETLER SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/BANKACILIK	560	KARMA	1985	İSTANBUL
H/BANKACILIK	300	KARMA	1986	İSTANBUL
H/BANKACILIK	200	KARMA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	150	KARMA	1975	İSTANBUL
H/BANKACILIK	130	KARMA	1986	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	205	KARMA	1995	SANLIURFA
H/KİRALAMA	228	KARMA	1992	İSTANBUL
H/TİCARET	700	KARMA	1994	İSTANBUL
H/TİCARET	650	KARMA	1995	İSTANBUL
H/TURİZM	330	KARMA	1987	ANTALYA
H/TURİZM	256	KARMA	1986	İSTANBUL
H/TURİZM	130	KARMA	1990	İSTANBUL
H/TURİZM	120	KARMA	1987	İZMİR
H/TURİZM	110	KARMA	1987	İSTANBUL
H/YATIRIM FINANSMANI	700	KARMA	1991	İSTANBUL
H/TURİZM	900	PANAMA	1989	ANTALYA
TOPLAM	5.669			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

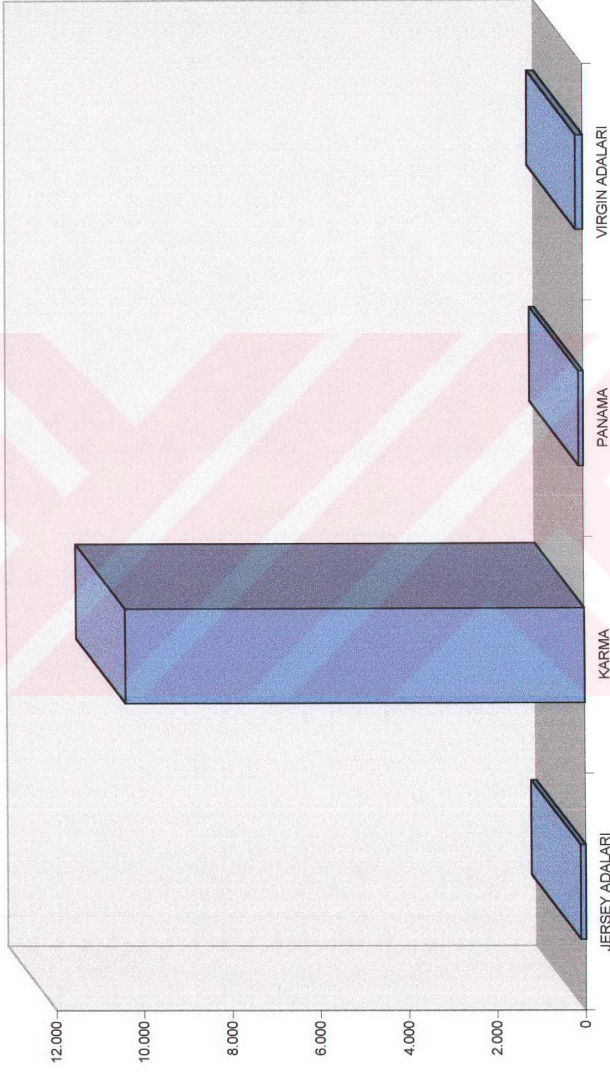
**YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN HİZMET SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIMI GRAFİĞİ
(DİĞER ÜLKELER)**

TABLO 4.21

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ
DİĞER ÜLKELERE GÖRE İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	120	JERSEY ADALARI	1991	KOCAELİ
IS/ARAC YAN SANAYİ	1.061	KARMA	1966	İSTANBUL
IS/ LASTİK SANAYİ	3.370	KARMA	1960	KOCAELİ
IS/CİMENTO SANAYİ	321	KARMA	1990	KOCAELİ
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	288	KARMA	1985	KOCAELİ
IS/DEMİR DİŞİ METAL SANAYİ	1.005	KARMA	1984	RİZE
IS/DEMİR DİŞİ METAL SANAYİ	330	KARMA	1992	KOCAELİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	160	KARMA	1987	KOCAELİ
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	403	KARMA	1987	İSTANBUL
IS/ELEKTRİK Lİ MAKİNA TEÇHİ.SA	504	KARMA	1964	BURSA
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	200	KARMA	1985	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	750	KARMA	1989	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	103	KARMA	1987	İZMİR
IS/GIDA SANAYİ	100	KARMA	1967	İZMİR
IS/KİMYA SANAYİ	356	KARMA	1961	KOCAELİ
IS/KİMYA SANAYİ	200	KARMA	1994	İSTANBUL
IS/METAL URUNLERİ	142	KARMA	1991	İZMİR
IS/OTOMOTİV SANAYİ	139	KARMA	1989	İZMİR
IS/TUTUN SANAYİ	980	KARMA	1992	İZMİR
IS/CİMENTO SANAYİ	110	PANAMA	1995	DENİZLİ
IS/GIDA SANAYİ	162	VİRGİN ADALARI	1987	BURSA
TOPLAM	10.804			

KAYNAK : " TÜRKİYE 'DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIM " YASED Yabancı Sermaye Dern.
Bülteni Eylül 1996 sf:3-7

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN İMALAT SEKTÖRÜNDE ÜLKELER BAZINDA DAĞILIMI GRAFİĞİ
(DİĞER ÜLKELER)

4.3.3. TÜRKİYE ' DE EN BÜYÜK 175 YABANCI YATIRIMIN YATIRIM BÖLGESİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

İncelenen 175 firmanın yatırım bölgeleri açısından değerlendirmesi yapılacak olursa İstanbul ilinin en çok yatırımı çeken il olduğu görülür. Yatırımların bölgelere dağılımında imalat sanayi incelendiğinde şu sonuca varmaktayız ;

Adana ilinde OECD ülkelerine ait (Amerika Birleşik Devletleri Hollanda) 2 tane firma 512 (Milyar TL) bulunmaktadır Ankara ilinde OECD ülkelerine ait 5 tane firma 1.950 (Milyar TL) sermayeye sahiptir. Bilecik ilinde 3 tane firma bulunmakta bunlardan 2 tanesi OECD ülkelerine ait diğeri ise Uzak Doğu Ülkelerinden Hong Kong ' aittir. Bu firmaların sermaye toplamı 573 (Milyar TL) ' dir. Bursa ilinde 8 tanesi OECD ülkelerine ait , toplam 10 firma vardır . Sermaye toplamı 8.836 (Milyar TL) 'dir. Çanakkale ilinde OECD ülkelerine ait toplam sermayeleri 570 (Milyar TL) olan 2 adet firma bulunmaktadır. Denizli ilinde ise sermaye toplamı 220 (Milyar TL) olan 2 adet firma mevcuttur. Giresun , İçel , Konya , Rize , Sakarya illerinde birer tane yabancı sermayeli kuruluş bulunmakta bu firmaların sermaye toplamı sıra ile şöyledir : Giresun ' da 1(Milyar TL) 15 (Milyar TL) , İçel ' de 150 (Milyar TL) , Konya ' da 406 (Milyar TL) , Rize ' de 1.005 (Milyar TL) , Sakarya ' da ise 5.400 (Milyar TL) ' dir.

Bölgeler içinde en fazla firmayı barındıran İstanbul ilinde ise toplam 30 adet firma vardır. Bu firmaların sermaye toplamı 13.577 (Milyar TL) ' dir. İstanbul ' dan sonra yabancı yatırımcılar tarafından en çok yatırım yapılan il Kocaeli ' dir. Toplam 21 firma bulunan ilde sermaye toplamı da 9.980 (Milyar TL) ' dir. Yatırımcıların tercih sıralamasında üçüncü il İzmir ' dir. İzmir ' de faaliyette bulunan firma sayısı 14 ' tür. Bu firmaların toplam sermayeleri 7.960 (Milyar TL) ' yi bulmaktadır. Manisa ilinde ise 5 tane

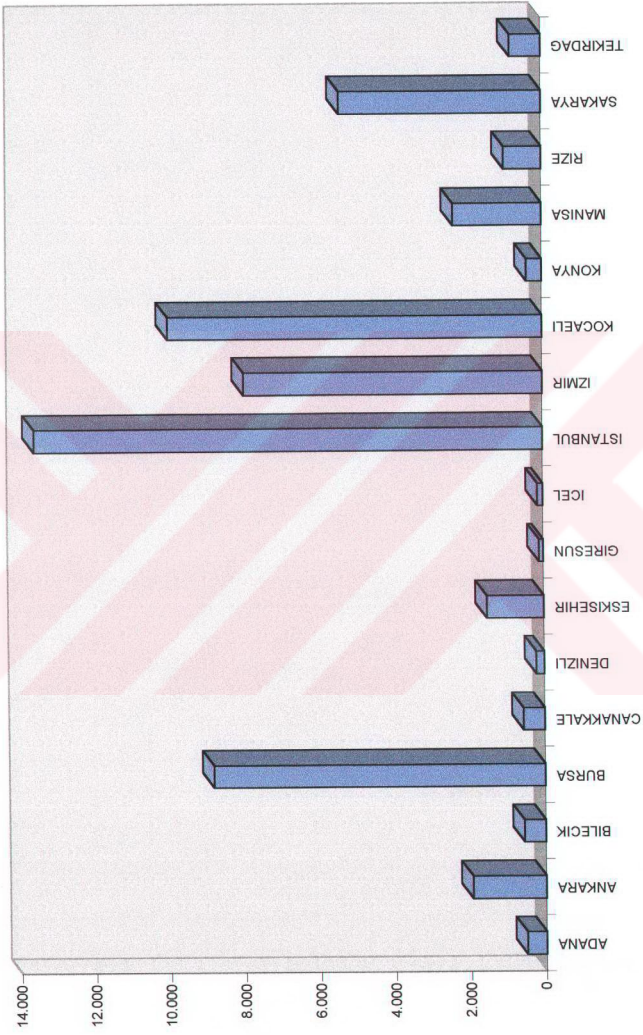
TABLO 4.22

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ İLLERE
GÖRE İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/GIDA SANAYİ	290	A.B.D.	1993	ADANA
IS/GIDA SANAYİ	222	HOLLANDA	1995	ADANA
IS/UCAK SANAYİ	814	A.B.D.	1984	ANKARA
IS/CIMENTO SANAYİ	427	FRANSA	1994	ANKARA
IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	HOLLANDA	1954	ANKARA
IS/METAL SANAYİ	200	ALMANYA	1982	ANKARA
IS/GIDA SANAYİ	109	A.B.D.	1990	ANKARA
IS/GIDA SANAYİ	275	HONG KONG	1988	BİLECİK
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	159	A.B.D.	1980	BİLECİK
IS/KİMYA SANAYİ	139	ALMANYA	1990	BİLECİK
IS/OTOMOTİV SANAYİ	4.188	FRANSA	1969	BURSA
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	1.400	HOLLANDA	1990	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	1.200	İTALYA	1968	BURSA
IS/ELEKTRİK MAKİNA TECHİ.SANAYİ	504	KARMA	1964	BURSA
IS/GIDA SANAYİ	500	İSVİCRE	1985	BURSA
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	450	İNGİLTERE	1983	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	204	FRANSA	1981	BURSA
IS/GIDA SANAYİ	162	VİRGİN ADALAR	1987	BURSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	128	FRANSA	1994	BURSA
IS/HAZİR GİYİM SANAYİ	100	İTALYA	1985	BURSA
IS/GIDA SANAYİ	450	JAPONYA	1988	CANAKKALE
IS/SERAMİK,PİSMİS KİL VE CİM.GER.	120	LUKSEMBURG	1993	CANAKKALE
IS/CIMENTO SANAYİ	110	PANAMA	1995	DENİZLİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	110	A.B.D.	1985	DENİZLİ
IS/OTOMOTİV SANAYİ	1.320	A.B.D.	1984	ESKİŞEHİR
IS/UCAK SANAYİ	200	A.B.D.	1985	ESKİŞEHİR
IS/GIDA SANAYİ	115	ALMANYA	1995	GİRESUN
IS/HAZİR GİYİM SANAYİ	150	İSVİCRE	1981	İCEL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	2.245	ALMANYA	1966	İSTANBUL
IS/ARAC YAN SANAYİ	2.000	FRANSA	1995	İSTANBUL
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	1.247	KANADA	1967	İSTANBUL
IS/ARAC YAN SANAYİ	1.061	KARMA	1966	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	750	KARMA	1989	İSTANBUL
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	564	FRANSA	1991	İSTANBUL
IS/ELEKTRİK MAKİNA TECHİ.SANAYİ	500	FRANSA	1993	İSTANBUL
IS/KİMYA SANAYİ	426	İSVİCRE	1956	İSTANBUL
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	403	KARMA	1987	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	400	İNGİLTERE	1995	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	400	İTALYA	1989	İSTANBUL
IS/DİĞER PETROL VE KOMUR URUNLER	400	A.B.D.	1995	İSTANBUL
IS/KİMYA SANAYİ	340	BELÇİKA	1994	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	225	A.B.D.	1985	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	221	A.B.D.	1988	İSTANBUL
IS/ELEKTRİK MAKİNA TECHİ.SANAYİ	221	ALMANYA	1959	İSTANBUL
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	200	KARMA	1985	İSTANBUL
IS/KİMYA SANAYİ	200	KARMA	1994	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	200	BAHREYN	1992	İSTANBUL

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
IS/ELEKTRİKLİ MAKİNA TECHİ.SANAYİ	199	FRANSA	1991	İSTANBUL
IS/GIDA SANAYİ	180	FRANSA	1991	İSTANBUL
IS/HAZIR GIYIM SANAYİ	153	FRANSA	1990	İSTANBUL
IS/OTOMOTİV SANAYİ	150	JAPONYA	1986	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKSİZ MAKİNA İMAL SANAYİ	150	A.B.D.	1994	İSTANBUL
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	147	İTALYA	1994	İSTANBUL
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	140	İSVİCRE	1958	İSTANBUL
IS/ELEKTRİKLİ MAKİNA TECHİ.SANAYİ	120	ALMANYA	1990	İSTANBUL
IS/ARAC YAN SANAYİ	120	İTALYA	1992	İSTANBUL
IS/SERAMİK,PİSMİS KİL VE CİM.GER.	115	ALMANYA	1988	İSTANBUL
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	100	LUKSEMBURG	1982	İSTANBUL
IS/TUTUN SANAYİ	3.000	HOLLANDA	1987	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	1.000	İSVİCRE	1982	İZMİR
IS/TUTUN SANAYİ	980	KARMA	1992	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	898	S.ARABİSTAN	1985	İZMİR
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	470	HOLLANDA	1994	İZMİR
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	375	İSVİCRE	1987	İZMİR
IS/ARAC YAN SANAYİ	280	ALMANYA	1995	İZMİR
IS/TUTUN SANAYİ	273	A.B.D.	1985	İZMİR
IS/METAL URUNLERİ	142	KARMA	1991	İZMİR
IS/OTOMOTİV SANAYİ	139	KARMA	1989	İZMİR
IS/GIDA SANAYİ	103	KARMA	1987	İZMİR
IS/GIDA SANAYİ	100	KARMA	1967	İZMİR
IS/OTOMOTİV SANAYİ	100	İTALYA	1992	İZMİR
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	100	HOLLANDA	1992	İZMİR
IS/ LASTİK SANAYİ	3.370	KARMA	1960	KOCAELİ
IS/LASTİK SANAYİ	1.063	JAPONYA	1988	KOCAELİ
IS/KAGIT SANAYİ	600	HOLLANDA	1995	KOCAELİ
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	521	İNGİLTERE	1988	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	456	İTALYA	1985	KOCAELİ
IS/TEMEL METAL SANAYİ	450	ALMANYA	1955	KOCAELİ
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	432	ALMANYA	1965	KOCAELİ
IS/KİMYA SANAYİ	356	KARMA	1961	KOCAELİ
IS/DEMİR DİŞİ METAL SANAYİ	330	KARMA	1992	KOCAELİ
IS/CİMENTO SANAYİ	321	KARMA	1990	KOCAELİ
IS/DEMİR ÇELİK SANAYİ	288	KARMA	1985	KOCAELİ
IS/DİĞER KİMYASAL URUNLER	265	HOLLANDA	1994	KOCAELİ
IS/KİMYA SANAYİ	259	İNGİLTERE	1984	KOCAELİ
IS/GIDA SANAYİ	240	İNGİLTERE	1991	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	210	ALMANYA	1963	KOCAELİ
IS/ELEKTRİKLİ MAKİNA TECHİ.SANAYİ	192	FRANSA	1991	KOCAELİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	160	KARMA	1987	KOCAELİ
IS/ENDÜSTRİYEL KİMYASAL URUNLER	139	ALMANYA	1991	KOCAELİ
IS/DİĞER İMALAT SANAYİ	120	JERSEY ADAL	1991	KOCAELİ
IS/ELEKTRİKLİ MAKİNA TECHİ.SANAYİ	108	ALMANYA	1966	KOCAELİ
IS/KAGIT SANAYİ	100	HOLLANDA	1989	KOCAELİ
IS/CİMENTO SANAYİ	406	FRANSA	1991	KONYA
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	675	İTALYA	1991	MANİSA
IS/PLASTİK SANAYİ	600	LUKSEMBURG	1985	MANİSA
IS/ELEKTRONİK SANAYİ	560	HOLLANDA	1985	MANİSA
IS/ARAC YAN SANAYİ	360	ALMANYA	1992	MANİSA
IS/METAL URUNLERİ	167	A.B.D.	1988	MANİSA

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
İS/DEMİR DİSİ METAL SANAYİ	1.005	KARMA	1984	RİZE
İS/OTOMOTİV SANAYİ	5.400	JAPONYA	1990	SAKARYA
İS/ELEKTRİK Lİ MAKİNA TECHİ.SANAYİ	417	ALMANYA	1990	TEKİRDAĞ
İS/ELEKTRONİK SANAYİ	160	FRANSA	1990	TEKİRDAĞ
İS/ARAC YAN SANAYİ	150	ALMANYA	1990	TEKİRDAĞ
İS/HAZİR GİYİM SANAYİ	102	HOLLANDA	1990	TEKİRDAĞ

ŞEKİL 4.16 YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE İLLER BAZINDA DAĞILIM GRAFİĞİ

firma vardır , bu firmalar OECD ülkelerine ait firmalar olup sermaye toplamları 2.362 (Milyar TL) ' dir. Tekirdağ ilinde 4 tane olan firma sayısı 829 (Milyar TL) sermayeye sahiptir.

Hizmetler sektöründe de İmalat sanayinde olduğu gibi yabancı yatırımcıların en çok tercih ettiği il İstanbul (Toplam sermayesi 22.320 (Milyar TL) olan 56 adet firma) ' dur. İstanbul ilini üçer firma ile Ankara , Antalya , İzmir izlemektedir. Sırasıyla bu illerdeki sermaye toplamaları şöyledir : Ankara 2.663 (Milyar TL) , Antalya 1.332 (Milyar TL) , İzmir 500 (Milyar TL) ' dir. Muğla ilinde sermaye toplamaları 808 (Milyar TL) olan 2 adet firma vardır. Şanlıurfa ' da 205 (Milyar TL) , Hatay ' da 100 (Milyar TL) sermayesi olan birer adet firma vardır.

Tarım sektöründe sadece Hatay ilinde 170 (Milyar TL) sermayeli bir firma mevcuttur.

En büyük firma sayısına sahip ilk üç il ölçeğinde alt sektörler incelendiğinde elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir : İmalat sanayinde İstanbul ili incelendiğinde 30 firma içerisinde 6 tanesi gıda sektörüne , 4 tanesi elektrikli makina teçhizat sanayine , 3 ' er firma ise araç yan sanayi ve otomotiv sanayine aittir. Yüzde olarak değerlendirildiğinde gıda sektörünün payı %20 , elektrikli makina teçhizat sanayinin payı %13,33 ve %10 ' luk pay ile araç yan sanayi ve otomotiv sanayi gelmektedir. Kocaeli ilini imalat sektörünün alt sektörleri açısından incelersek 3 ' er firma ile endüstriyel kimyasal ürünler ve diğer kimyasal ürünlerin eşit pay aldıkları görülür. Yüzde olarak % 14,28 ' lik paylara sahiptirler. İmalat sanayinde en çok yatırım yapılan üçüncü il İzmir ' dir. İzmir ' de de Kocaeli ' nde olduğu gibi iki alt sektör aynı sayıda firma ile yatırım yapmıştır. (Demir - Çelik Sanayi 3 firma , Tütün sanayi 3 firma) Yüzde payı olarak % 21,43 ' lük bir paya sahiptirler.

Hizmetler sektöründe de imalat sektöründe olduğu gibi İstanbul en çok firmayı barındıran ildir. İlde 20 tane bankacılık sektöründe faaliyet gösteren firma bulunmaktadır. Bu firmaların ildeki toplam firmalar içindeki payı %35,71 ' dir. Bankacılık sektörünü %26,78 ' lik bir pay ve 15 firma ile ticaret sektörü izlemektedir. İldeki üçüncü alt sektör %12,5 'luk pay ve 7 firma ile turizm sektörüdür.

TABLO 4.23

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ İLLERE
GÖRE HİZMETLER SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

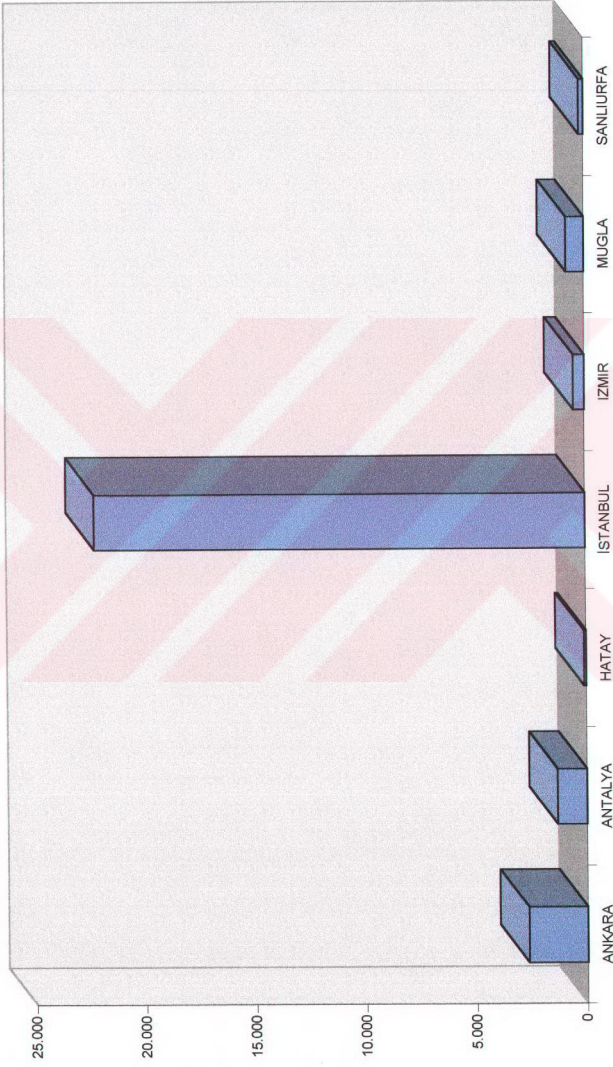
SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/TİCARET	2.245	ALMANYA	1988	ANKARA
H/DİĞER FAALİYETLER	273	FRANSA	1992	ANKARA
H/TİCARET	145	İNGİLTERE	1989	ANKARA
H/TURİZM	900	PANAMA	1989	ANTALYA
H/TURİZM	330	KARMA	1987	ANTALYA
H/TURİZM	102	ALMANYA	1993	ANTALYA
H/DİĞER FAALİYETLER	100	İNGİLTERE	1991	HATAY
H/BANKACILIK	2.750	İSVİCRE	1985	İSTANBUL
H/İLETİŞİM HİZMETLERİ	2.154	ALMANYA	1994	İSTANBUL
H/YATIRIM FINANSMANI	2.050	FRANSA	1989	İSTANBUL
H/TİCARET	1.000	JAPONYA	1992	İSTANBUL
H/BANKACILIK	1.000	İNGİLTERE	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	800	LUKSEMBURG	1987	İSTANBUL
H/YATIRIM FINANSMANI	700	KARMA	1991	İSTANBUL
H/TİCARET	700	KARMA	1994	İSTANBUL
H/TİCARET	650	KARMA	1995	İSTANBUL
H/BANKACILIK	560	KARMA	1985	İSTANBUL
H/ARASTIRMA VE GELİSTİRME FAAL.	516	HOLLANDA	1990	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	500	FRANSA	1991	İSTANBUL
H/BANKACILIK	439	HOLLANDA	1984	İSTANBUL
H/TİCARET	400	İSVİCRE	1993	İSTANBUL
H/TİCARET	365	FRANSA	1991	İSTANBUL
H/BANKACILIK	348	FRANSA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	320	A.B.D.	1984	İSTANBUL
H/BANKACILIK	300	KARMA	1986	İSTANBUL
H/BANKACILIK	300	K.K.T.C.	1982	İSTANBUL
H/TİCARET	284	İNGİLTERE	1984	İSTANBUL
H/TURİZM	256	KARMA	1986	İSTANBUL
H/BANKACILIK	250	KATAR	1988	İSTANBUL
H/TİCARET	250	A.B.D.	1985	İSTANBUL
H/BANKACILIK	245	A.B.D.	1980	İSTANBUL
H/SAGLIK HİZMETLERİ	241	ALMANYA	1993	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	240	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
H/TİCARET	237	ALMANYA	1994	İSTANBUL
H/RESTAURANT,CAFE	235	A.B.D.	1986	İSTANBUL
H/KİRALAMA	228	KARMA	1992	İSTANBUL
H/BANKACILIK	223	FRANSA	1989	İSTANBUL
H/BANKACILIK	219	FRANSA	1985	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	215	A.B.D.	1991	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	200	FRANSA	1995	İSTANBUL
H/BANKACILIK	200	KARMA	1990	İSTANBUL
H/SİGORTACILIK	200	İSVİCRE	1988	İSTANBUL
H/TİCARET	186	A.B.D.	1988	İSTANBUL
H/HAVA TASIMACILIĞI	180	FRANSA	1992	İSTANBUL
H/TURİZM	177	SİNGAPUR	1991	İSTANBUL
H/BANKACILIK	150	KARMA	1975	İSTANBUL
H/TİCARET	150	HOLLANDA	1988	İSTANBUL
H/BANKACILIK	150	İSPANYA	1990	İSTANBUL

SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
H/TİCARET	145	İRLANDA	1992	İSTANBUL
H/BANKACILIK	130	KARMA	1986	İSTANBUL
H/TURİZM	130	KARMA	1990	İSTANBUL
H/BANKACILIK	125	JAPONYA	1985	İSTANBUL
H/İNŞAAT TAAHHUT HİZMETLERİ	120	ALMANYA	1987	İSTANBUL
H/TİCARET	120	JAPONYA	1995	İSTANBUL
H/İLETİŞİM HİZMETLERİ	120	FINLANDIYA	1993	İSTANBUL
H/TİCARET	114	S.ARABİSTAN	1988	İSTANBUL
H/TURİZM	110	KARMA	1987	İSTANBUL
H/TİCARET	104	ALMANYA	1991	İSTANBUL
H/BANKACILIK	104	ALMANYA	1985	İSTANBUL
H/DİĞER TOPLUMSAL HİZMETLER	100	HOLLANDA	1992	İSTANBUL
H/SAGLIK HİZMETLERİ	100	B.A.E.	1984	İSTANBUL
H/TİCARET	100	ALMANYA	1992	İSTANBUL
H/BANKACILIK	100	S.ARABİSTAN	1988	İSTANBUL
H/DİĞER FAALİYETLER	250	HOLLANDA	1992	İZMİR
H/YATIRIM FİNANSMANI	130	LUKSEMBURG	1993	İZMİR
H/TURİZM	120	KARMA	1987	İZMİR
H/TURİZM	683	İSVİCRE	1989	MUGLA
H/TURİZM	125	SİNGAPUR	1989	MUGLA
H/DİĞER FAALİYETLER	205	KARMA	1995	SANLIURFA

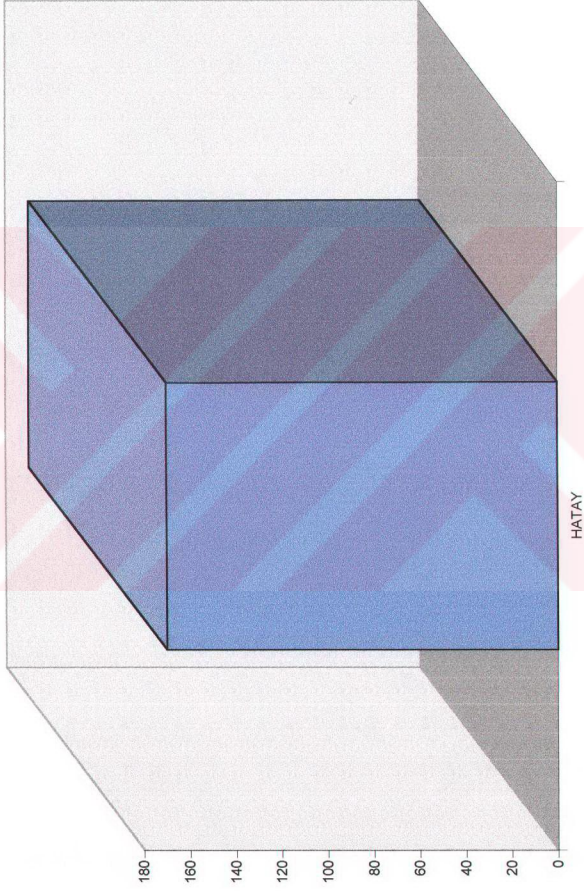
TABLO 4.24

**TÜRKİYE ' DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMININ İLLERE
GÖRE TARIM SEKTÖRÜNDE DAĞILIMI**

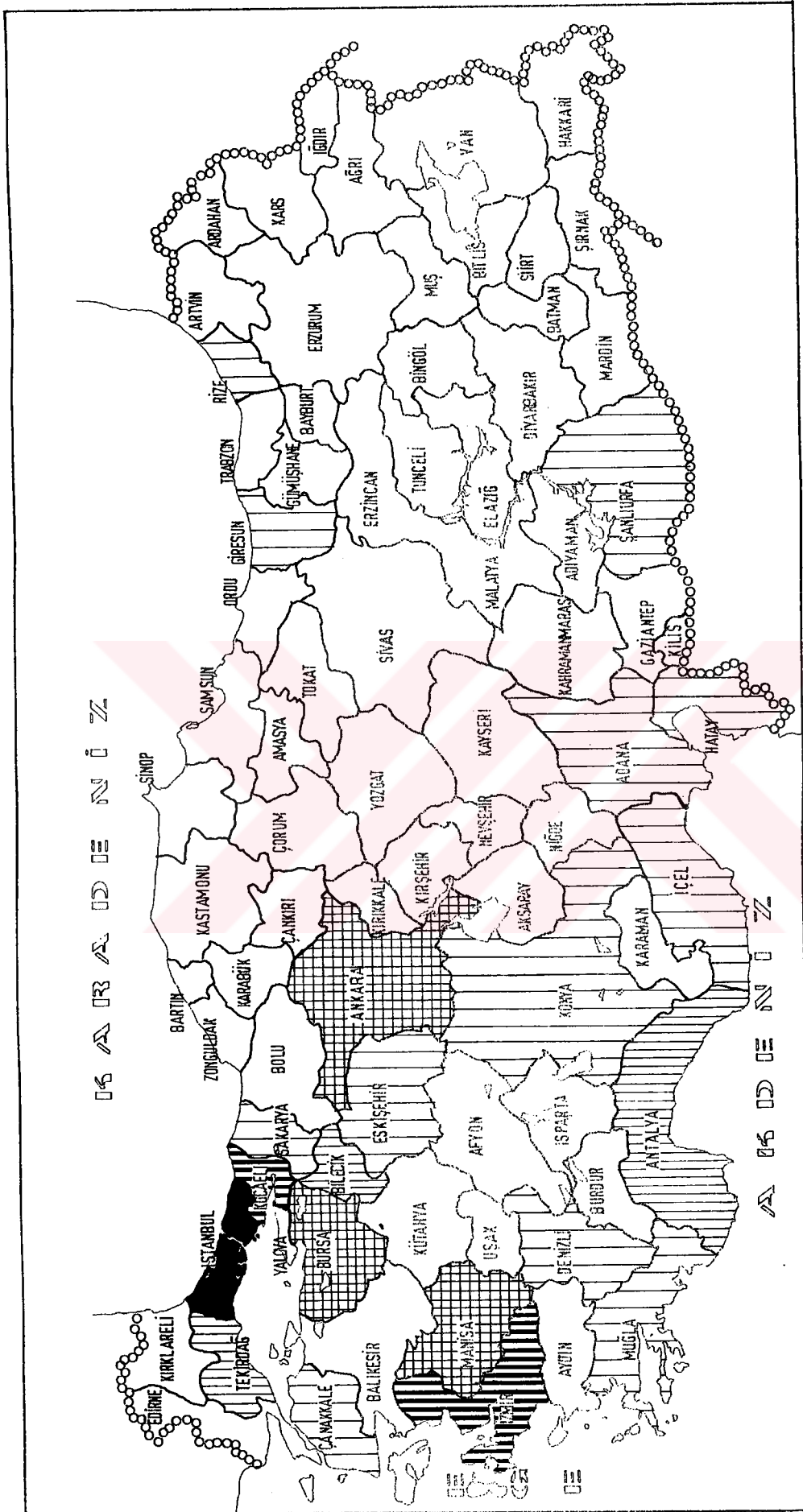
SEKTÖRLER	KAPİTAL	ÜLKE	KURULUŞ TARİHİ	YATIRIM BÖLGESİ
T/TARIM HİZMETLERİ	170	İNGİLTERE	1985	HATAY

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN HİZMET SEKTÖRÜNDE İLLER BAZINDA DAĞILIM GRAFİĞİ

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERİN TARIM SEKTÖRÜNDE İLLER BAZINDA DAĞILIMI GRAFİĞİ

ŞEKİL 4.19 TÜRKİYE'DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMI
 YATIRIM ALANIN YATIRIMIN EN ÇOK GEREKTİĞİ ŞEKLİNDEN
 (TUTANAKLAR)

1-2

3-4

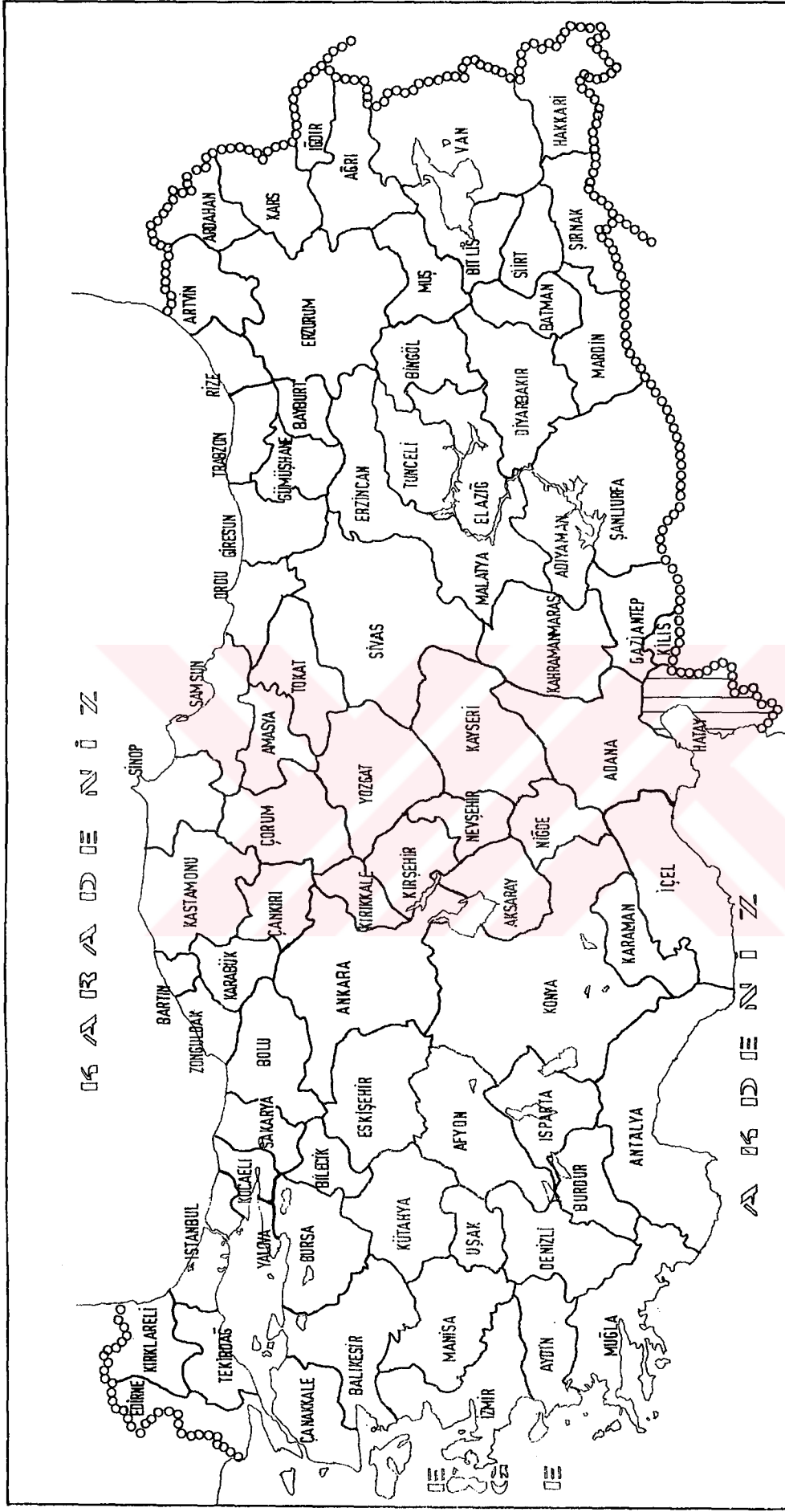
5-10

11-21

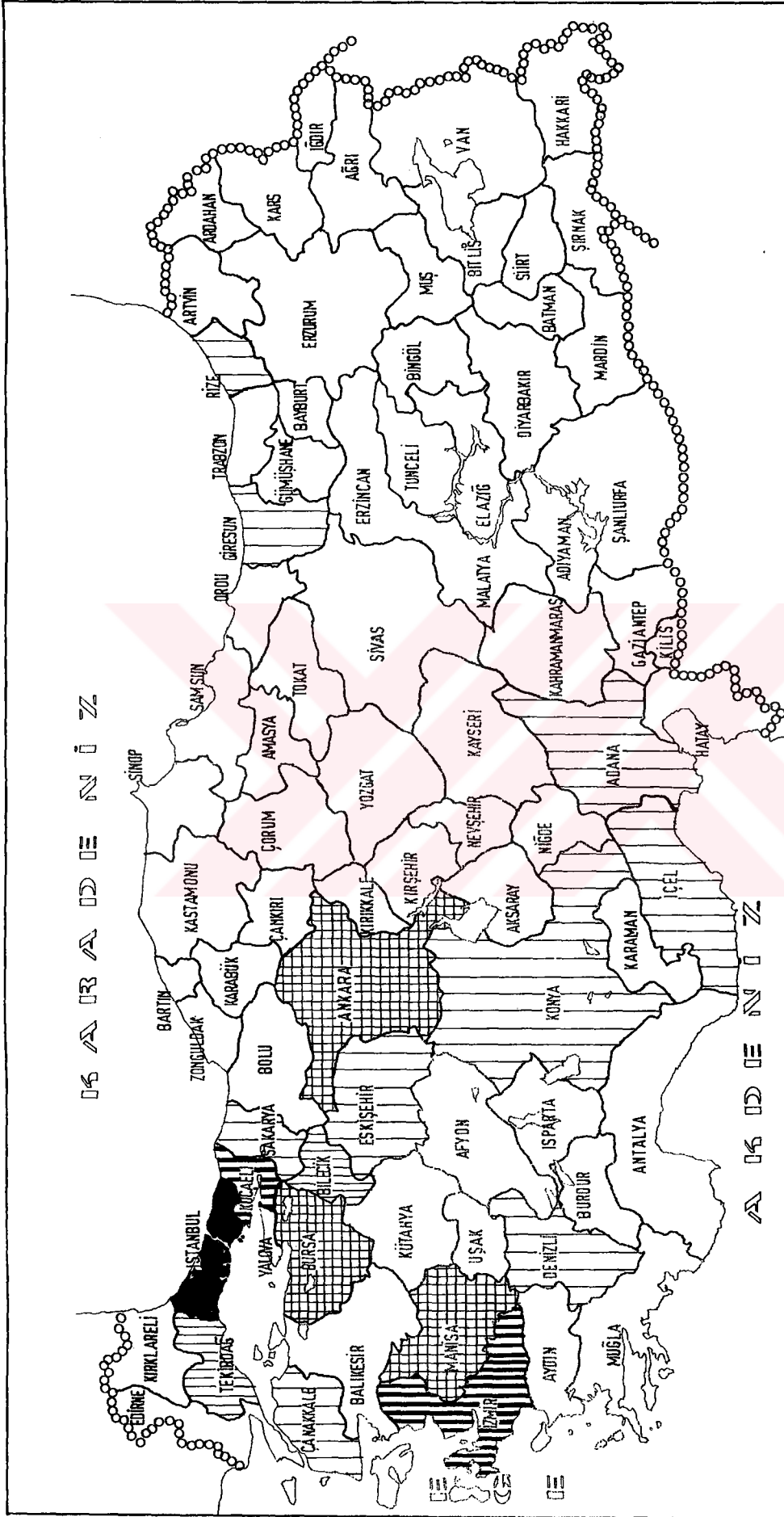

22+

ŞEKİL 4.20 TÜRKİYE'DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMI
 FÖRANLARIN YATIRIM İÇİLEMELERİNE GÖRE SİTELERE DAĞILIMI
 (1980-1990)

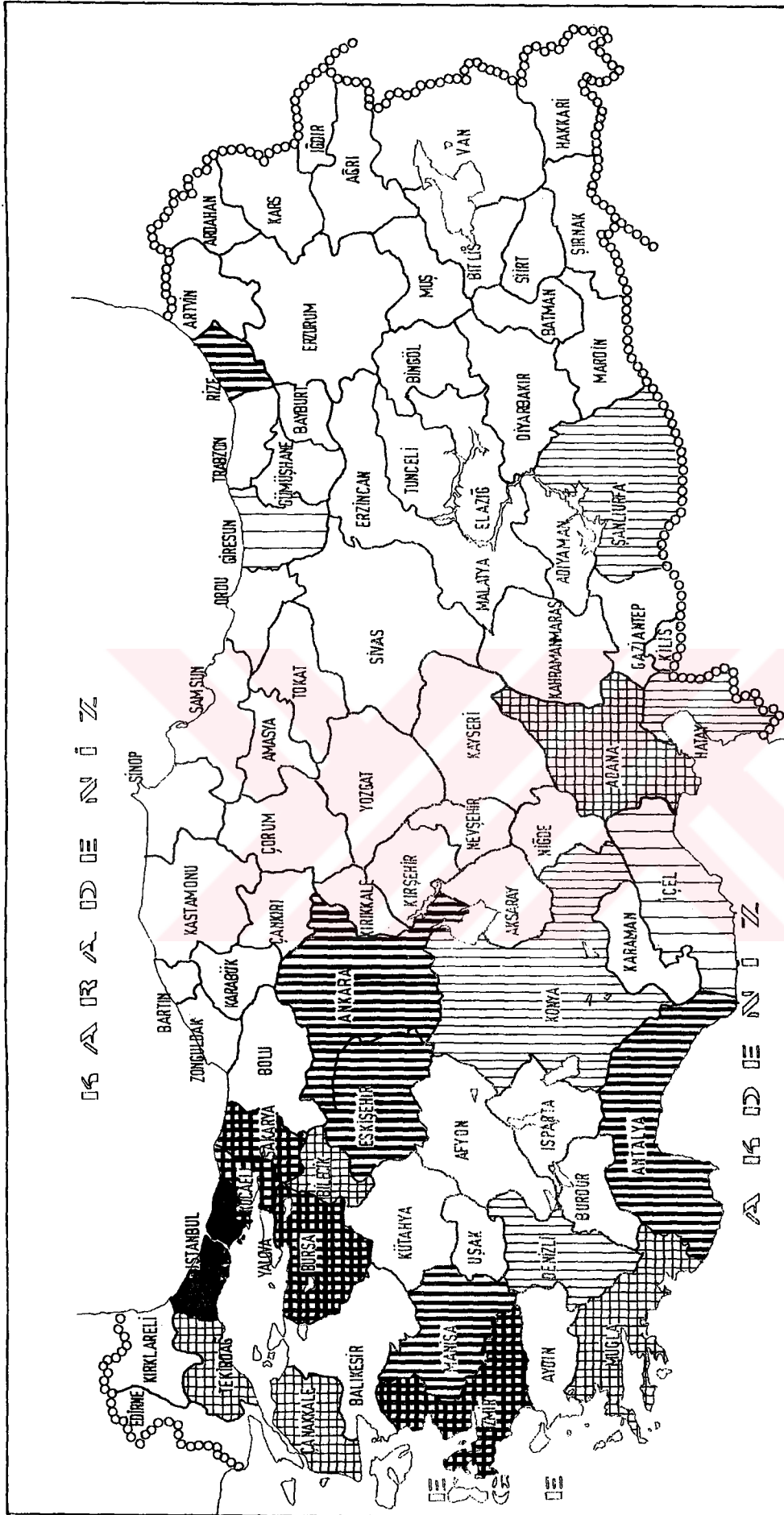
1-2	3-4	5-10	11-21	22+
-----	-----	------	-------	-----

ŞEKİL 4.21 TÜRKİYE'DE 1975 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMI

1-2 3-4 5-10 11-21 22+

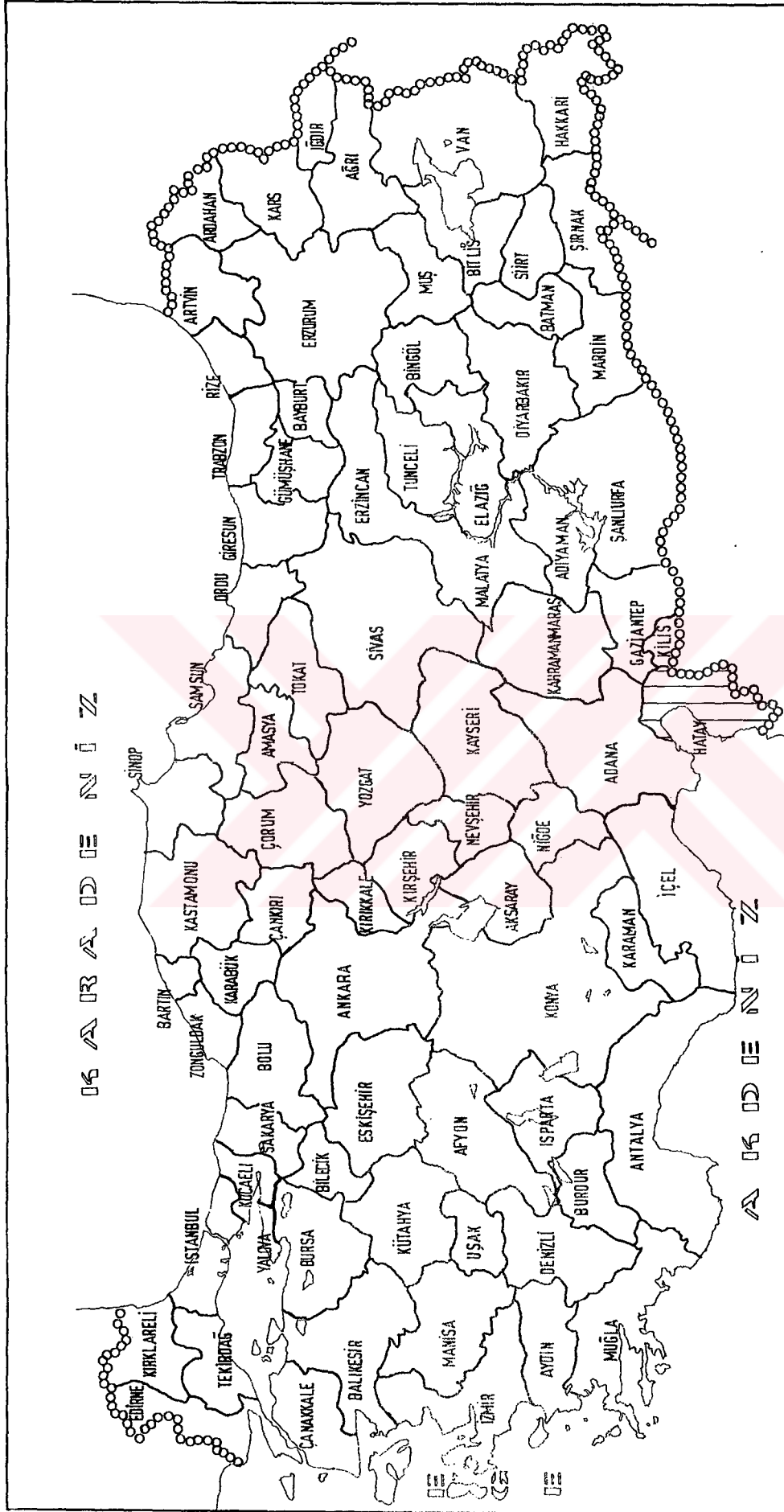
(Patterndeki Şərhəndə)

ŞEKİL 4.23 TÜRKİYE'DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMI

FÖRMLERİNİN BÖLGELERİNE GÖRE SİYERİNE NÜFUSLARI
 (Tebdilat - Nüfusları...)

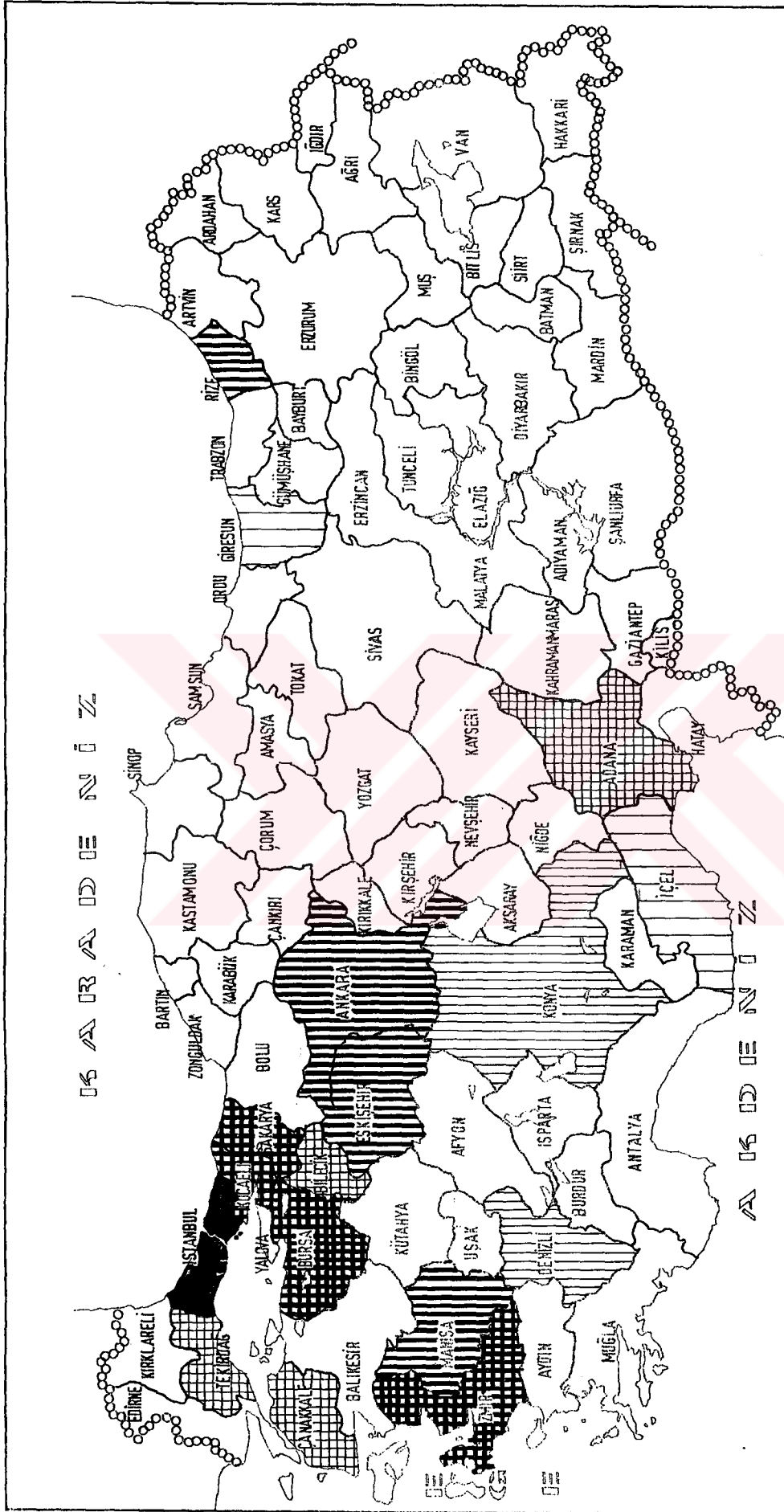
ŞEKİL 4.74

TÜRKİYE'DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMI

YATIRIM YATIRIMININ BÜYÜKLERİNİN GÖRÜLME SİNERJİSİNE NİSNETİNDEN

(YATIRIM - NİSNETİNDEN)

ŞEKİL 4.25 TÜRKİYE'DE 175 BÜYÜK YABANCI SERMAYE YATIRIMI

100-200 201-500 501-1000 1001-5000 5001-10000 10001+

(Birim: Milyon Dolar - 1000000 TL)

BÖLÜM 5

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yabancı özel sermayenin az gelişmiş bir ekonomiye olacak olası katkısı , bir yandan yatırımın ithal ikamesi etkisi yaratarak ekonominin dış kaynaklara olan bağımlılığını azaltması , diğer yandan ihracata yönelik sektörlerde üretim yaparak ihracat gelirlerini artırması açısından değerlendirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında , Türkiye ' de üretimde bulunan uluslararası şirketlerin Türk ekonomisine , en azından dış ticaret yönünden olumlu bir katkı sağladıklarını söylemek güçtür.

Gerçekte ihracata yönelikte kurulsaydı , yatırımın dış bağımlılığı yüksekse , az gelişmiş ülkenin yabancı sermayeden sağlayacağı yarar çok sınırlı kalacaktır. Çünkü yaratılan katma değerın işçi ücretleri dışında kalan kısmı , girdi ithalatı ve bitmiş ürünün ihracatından sağlanan karlar şeklinde yurt dışına transfer edilecektir. Teknoloji için yapılan lisans ve alınan krediler için ödenen faizler de buna ilave edildiğinde , ihracattan sağlanan tüm gelir yeniden yitirilmiş olacaktır. Yabancı şirketler eğer yurt içindeki üretimleri ile bir ithal ikamesi yaratıyor , başka bir deyişle daha önce ithalatı yapılan bir malı ürettiyorlarsa , ödemeler dengesine olumlu bir katkıda bulunuyorlar demektir. Eğer yabancı şirket daha önce ithalatı yasak veya miktarlarla sınırlandırılmış bulunan bir malın yurt içi üretimine başlamışsa , burada bir ithalat ikamesinden çok , üretimin dış kaynaklara olan bağımlılığına göre , daha önce , yasaklanan ithalatın liberasyon söz konusudur. Bu

özellikle Türkiye ' ye daha evvel ithalatı yapılmayan dayanıklı tüketim malları üretimine yönelmiş şirketler için söz konusudur.

Yabancı şirketler belli bir ithalat ikamesi sağlıyor olsalar bile bu ithalat ikamesinin veya döviz tasarrufunun ekonomiye olan alternatif maliyetini de hesaplamak gerekir. İthal ikamesine rağmen , ekonominin dışa olan bağımlılığı devam ettikçe , başka bir deyişle , tamamlanmış mal üretiminin gerektirdiği girdiler yurt içinden temin edilmedikçe , başlangıçta sağlanan döviz tasarrufu da dolaylı yoldan kaybedilmiş olacaktır. Bu durumda dış ödemeler dengesi açıklarının devalüasyon yolu ile kapatılması olasılığı da ortadan kalkmaktadır. Çünkü yurt içinde kurulmuş bulunan ve makina , ara malı bakımından dışa bağlı yabancı şirketlerin üretimleri azaltılmadan ithalatı kısmakta mümkün olmayacaktır.

Türkiye ' de uygulanan dış ticaret politikası dayanıklı tüketim mallarının dış alımını yasaklarken , ara ve yatırım mallarının dış alımını da bu mallar Türkiye ' de nitelik ve nicelik yönünden yeter düzeyde üretilmese bile , yüksek gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları ile sınırlandırmakta hatta tümünden yasaklamaktadır. Böylece yabancı şirketlerin Türkiye ' ye özellikle dayanıklı tüketim malları satmaları önlenmekte , ara ve sermaye malları satımları ise kotaların elverdiği ölçüde izne tabi tutulmaktadır.

Bu durumda yabancı şirketler için tek çıkar yol , Türkiye ' deki pazarları , bizzat Türk Ekonomisinde üretim yaparak ele geçirmektir. Ancak bu üretimin özelliği aşırı ölçüde montaja başka bir deyişle dışa bağımlı olmasıdır. Oligapolcü piyasalarda üretim yapan şirketler içinde bulundukları piyasanın koşullarına uygun olarak , düşük üretim ve yüksek kar ilkesi ile çalışmaktadırlar. Bu şekilde , ülke içinde yeni pazarların ele geçirilmesi üretim maliyetlerini düşürerek değil fakat tüketici seçeneklerini değiştirmeye yönelik reklam harcamaları ile gerçekleştirilmektedir.

Yanlış uygulanan ekonomik politikalar sonucu yükselen fiyatlar ve sürekli artış gösteren iç talep , koruyucu dış ticaret politikası ile de birleştirilince , şirketleri , dış satımdan büsbütün uzaklaştırarak , yüksek karların bulunduğu iç piyasalara yönelmektedir.

Serbest uluslararası ticaret düzeninin bir unsuru olarak ortaya çıkan ve sanayileşmiş piyasa ekonomilerinin en belirgin özelliğini simgeleyen çok

uluslu şirketler , son çeyrek yüzyılda , yarattıkları siyasal ve ekonomik etkiler bakımından giderek artan bir ilginin kaynağı haline gelmişlerdir. Bu ilginin temel nedeni ise , elde ettikleri inanılmaz mali güç ile çok uluslu şirketleri ve yasal açıdan belli kurallara bağlamanın ve denetim altına almanın olanak dışı kalmasından doğmaktadır.

Çok uluslu şirketler kanalıyla gelen özel yabancı sermaye yatırımları toplam sabit sermaye yatırımlarının ufak bir bölümünü oluşturmakla birlikte , bu yatırımların yarattıkları ekonomik etkiler Türkiye ' de uluslararası şirketlerin güncel bir sorun haline gelmesine neden olmuştur. Gerçekte çok uluslu şirketler , Türk Ekonomisinde yalnızca yabancı sermaye getiren yatırımcı olarak bulunmamakta , başka bir deyişle , ekonomiyi yalnız bu kanaldan etkilememektedirler. Dolaysız yatırımlar yanında , Türkiye ' nin proje kredilerinin kullanımında üstlendiği yükümlülüklerden biri de , proje için gerekli olan makina ve girdi ithali ile mühendislik hizmetlerini özellikle çok uluslu nitelik gösteren büyük şirketler tarafından yerine getirilmesini kabul etmesidir. Diğer yandan yabancı sermaye payı bulunmayan bir çok yerli şirket , lisans anlaşmalarıyla üretimde kullandıkları teknoloji ve girdileri belli çok uluslu şirketlerden ithal etmektedirler. Böylece hiç sermaye transferinde bulunmadan da çok uluslu şirket , ekonomide teknik hizmet , girdi , teknoloji satma tekelini ele geçirebilmektedir. Bu durumdan şikayetçi olmayan bir kısım yerli girişimciyi ise gerçek anlamda sanayi olarak değil , fakat yabancı şirketlerin ithalatçı niteliği gösteren temsilcileri olarak görmek gerçeklere daha uygun düşmektedir.

Son yıllarda Türkiye ' de karlı hale gelen dayanıklı tüketim malları üretimi , bir çok yabancı şirketin ilgisini bu alan çekmiştir. Uluslararası şirketler , gerçekte yüksek gümrük duvarları ve miktar kısıtlamaları nedeniyle Türk Ekonomisine ihraç etme olanağı bulamadıkları malları Türkiye ' de üretmeyi tercih etmektedirler. Ancak bu üretimin özelliği , gerek teknoloji ve gerekse fiziki girdiler bakımından dış kaynaklara bağımlı olmasıdır. Gerçekte bu şekilde sürdürülen üretim , başka bir deyişle tamamlanmış malın ithali yerine parçalarının ithal edilerek montaj yoluyla üretilmesi , ithal yasaklarının dolaylı yoldan kaldırılması anlamını taşımaktadır.

Çok uluslu şirketlerin yarattıkları etkilerden özellikle ikisi ekonominin gelişimini olumsuz yönde etkileyecek bir nitelik göstermektedir. Bunlardan birincisi ödemeler dengesi üzerinde yaratılan baskı , diğeri ise Türk imalat sanayinin teknoloji bakımından giderek yabancı ve özellikle çok uluslu şirketlere bağımlı hale gelmesidir.

Yabancı şirketlerin teknoloji alanında yarattıkları olumsuz etki , Türkiye ' nin bu teknoloji için ödediği fiyat nedeniyle değil fakat teknoloji üreten bir toplum olma olanaklarının kısıtlanmasından ortaya çıkmaktadır. Belli girişimci ve tüketici gruplarının Batı teknolojisini tercih etmeleri ve hazır teknoloji ithali alışkanlığının yaygınlaşması uzun dönemde Türk Ekonomisini salt çok uluslu şirketlerden ithal edilecek teknolojiye bağımlı bir ekonomi haline getirmektedir. Gerçekte teknoloji ithali yerine benzer teknolojinin yurt içinde yapılması , kısa dönemde ekonomiye daha fazla maliyet yükleyebilir , uzun dönemde sağlayacağı yararlar bu yüksek maliyeti giderici nitelikte olacağından , tercih edilmelidir.

Herşeyden evvel yasal açıdan benzerleri arasında en liberali sayılan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası ' nın yeniden gözden geçirilmesindeki zorunluluk açıktır. Bu zorunluluk , yabancı özel sermayenin geliştiği güzel teşviki yerine , bilinçli ve ekonominin uzun dönemli kalkınma çıkarlarına uygun düşecek bir yönde teşvik edilmesi zorunluluğundan doğmaktadır. Yabancı özel sermayenin ekonomimiz açısından yararlı olmak kaydıyla teşviki gerektiğine göre , hangi sektörlerde yararlı olacağının saptanması ve yabancı şirketlere ancak bu kesimlerde üretim izni verilmesi gerekecektir. Devletin özellikle çok uluslu şirketlerin yarattıkları teknoloji tekelini önlemek için , teknoloji ithaline kayıtlamalar ve / veya denetim getirmesi zorunludur[41].

*** Mevcut durumun ve yeni yatırımcıların gelmemesinin , somut verilerle özeti ;**

1990 ' ların başından beri , dünyada yabancı yatırımlar artar ve Türkiye ' ye rakip sayılabilecek pek çok ülke bu yatırımlardan önemli paylar alırken , Türkiye yerinde saymakta hatta geriye gitmektedir. Özellikle eski Doğu Bloku ülkelerinin çok atak özelleştirme programları uygulaması ile ,

Türkiye 'nin önem sıralamasındaki yerini eski Pasifik ve Doğu Bloku ülkeleri almıştır.

1995 ve 1996 yıllarında Türkiye ' de ilk kez yeni yabancı yatırımlar durma noktasına gelmiş , Türkiye ' de mevcut yabancı yatırımcılar arasında yeni yatırım kararlarını erteleyenler olmuştur.

Yeni yabancı yatırımların toplam yabancı yatırımlar içindeki payı aşağıdaki rakamlardan da görüleceği gibi son iki yılda süratle düşmüştür:

1992	% 35.7
1993	% 43
1994	% 11.5
1996	% 6.5

*** Yeni yatırımların durmasına yolaçan nedenler**

Bu duruma yol açan ana neden genel olarak var olan politik ve ekonomik istikrarsızlıktır. Hükümetlerin ekonominin dengelerini tesis etmek ve enflasyonu aşağı çekmek üzere , gerekli yapısal tedbirleri almaması ve en başta yaygın bir vergi reformunun gerçekleştirilememesi , istikrarsızlık ortamının devaımına ve yeni ekonomik ve politik krizlerin doğmasına neden olmaktadır. Bütün bu nedenlerin yanında , gelen yabancı yatırımcı , yerli üreticiler karşısında , uygulama ve prosedürler , belgelendirme ve vergilendirme konularında haksız rekabet ortamında çalışmaya mecbur kalmaktadır. Ayrıca Gümrük Birliği çerçevesinde alınması gereken uyum kararlarının bir türlü alınamamış olmasıda , yeni yatırımların durmasına yolaçn bir diğer nedendir.

1990 krizin olumsuz etkilerinin yavaş yavaş kaybolmaya başladığı günümüzde başgösterecek yeni bir kriz ise Türkiye ' nin itibarını çok ciddi boyutlarda sarsıcı bir etki gösterecektir.

***Bu gelişmenin Türkiye için doğurabileceği sonuçlar**

1. Yabancı yatırımlar bugün tüm dünyada ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında vazgeçilmez bir unsur olarak görülmektedir ve bu açıdan önemlidir. Günümüzde hızla gelişen veya " Emerging Markets "olarak

adlandırılan ölkelerde yabancı yatırımların payı toplam yatırımlar içinde süratle büyük bir artış trendi göstermektedir.

2. Türkiye 'nin rakibi sayılabilecek pek çok gelişmekte olan ölkede çok büyük miktarlarda yabancı yatırım çekmektedir.

3. Bu durum , Türkiye ' nin bu ölkelerle rekabetinde önemli handikaplar yaratmaktadır.

Yabancı yatırımlarda muhtemel bir durma , ya da gerileme , bu durumu Türkiye açısından daha da handikaplı bir hale getirebilir ve Türkiye yabancı yatırımları uzunca bir süre çekememe durumu ile karşı karşıya kalabilir.

*** Yatırımların Yeniden Cezbedilebilmesi İçin Gerekli Önlemler ;**

1. Bu durumun tersine çevrilebilmesi , bugün artık yalnızca yabancı sermayenin spesifik ve detay sorunlarının halledilmesi ile mümkün gözükmektedir. Spesifik sorunların halli önemlidir ; ancak , bunun yanında ;

2. Yeni yatırımcıyı çekebilmek için , yurtdışına ciddi mesajlar vermek ve süratle istikrara yönelmek gerekmektedir. Bu ise , ancak yapısal tedbirlere girişmekle ;

a. enflasyonu aşağıya çekmek için harekete geçmek ve

b. bütçe açıklarını kapatmak amacıyla ,

en başta yaygın bir vergi reformu ve özelleştirme olmak üzere , gerekli tüm tedbirleri almakla ve uygulamadaki kararlılıkla mümkündür.

3. Bütün bu tedbirlerin uzun vadeli ve kalıcı bir biçimde alındığının gösterilebilmesi ise , ancak gümrük birliğine işlerlik kazandırılmasına ve 6 Mart kararında yer alan hususların yerine getirilmesine bağlıdır.

*** Kullanılabilecek bazı önemli araçlar**

Alınacak yapısal tedbirleri destekleyecek ve yabancı yatırımların ölkeye yönelmesini sağlayacak

a. yap - işlet (ya da yap - işlet - devret) ,

b. finans kesiminin derinleştirilmesi ve güçlendirilmesi ,

c. şu anda yabancı yatırımlara açık olmayan ya da mevcut yasal düzenlemeler dolayısı ile caydırıcı olan (yüksek öğrenim , sosyal sigorta , kentsel gelişme ve benzeri) alanlarında yabancı yatırımlara açılması ve

d. yabancı yatırım şirketlerin de kullanarak özelleştirmeye hız verilmesi

e. yabancı yatırımları teşvik edici enflasyon muhasebesi , hizmet bedellerinin masraf kabul edilmesi ve çift vergilendirmenin önlenmesi gibi uygulamaların sūratle hayata geçirilmesi gibi uygulamalarda gūnūmūzde būyūk ōnem kazanmıřtır[42].

Yabancı sermayeli řirketler hakkında elde edilen verilerin daha çok ekonomik bilgilere dōnūk olması nedeni ile mekansal yansıması verilirken daha çok ele alınan 175 būyūk firma gōzōnūne alınmıřtır.Bunun sonucu olarak ta Tūrkiye ' de yatırım yapan bu firmaların daha çok batı Anadolu ' da yatırım yapmıř olduėu gōrūlmektedir.Yabancı sermayeli řirketlerin en çok tercih ettikleri il İstanbul ' dur.

KAYNAKLAR

- [1] VIQUESNEL , A. , Voyage dans la Turquie d'Europe , Paris : 1868
- [2] DUCKERS , M. J. , Turquie d'Asie , Bruxelles : 1904 , p 103,120
- [3] ENGEL HARDI , E. , Tanzimat Türkçesi : A . Düz , İstanbul : Milliyet Yayınları Tarih Dizisi No: 41 , 1976 , p 368
- [4] AKTÜRE ,S. 19.Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi ODTÜ Mim. Fak. Basım İşbirliği , Ankara 1987 , p 64
- [5] VAN LENNEP , H.J. , Travels in Little - Known Parts of Asia Minor , London John Murray 1970 , Cilt 2 , p 177
- [6] ORTAYLI , İ. , 18. Yüzyılda Akdeniz Dünyası ve Genel Çizgileriyle Türkiye Toplum ve Bilim , Sayı 1 (1977) , p 83
- [7] HAMILTON , L.J. , Researches in Asia Minor , Pontus and Armenia , London John Murray , 1842
- [8] TENGİRŞENK , Y.K. , Tanzimat Devrinde Osmanlı Devletinin Harici Ticaret Siyaseti , Tanzimat I , İstanbul : 1940 , p 289
- [9] CEM ,İ. , Türkiye 'de Gerikalmışlığın Tarihi , İstanbul :Cem Yayınevi , Kültür Dizisi , No: 11, 1973 , p 240
- [10] HAMILTON , L.J. , The Migration of British Capital to 1875 Jonathon Cape 1938 pp 421 - 425

- [11] TENGİRŞEK , Y.K. , Tanzimat Devrinde Osmanlı Devletinin Harici Ticaret Siyaseti , Maarif Matbaası , 1940
- [12] SARAC ,C. Ö. , Tanzimat ve Sanayimiz , Maarif Matbaası , 1940 , p11
- [13] AVCIOĞLU , D. , Türkiye ' nin Düzeni , Bilgi Yayınevi , Cilt 1 , 1973 , p 110
- [14] JALAPHAM ,J.H. , An Economic History of Modern Britain , Vol.: 2 , Cambridge University Press 1932 ,p 247
- [15] ÖKÇÜN , A. .G. , XX. Yüzyıl ın Başlarında Osmanlı , Maden Üretiminde Türk Azınlık ve Yabancı Payları , S.B.F. Dergisi 1969 , Abodan a Armağan , p 809
- [16] NORTHCOTE , Big Business Widenfeld and Nicholson 1974 , pp 47 - 48
- [17] LEICTHEM , G. , Imperialism , Penguin Books , 1971 , p 89
- [18] STEFANOS , V. , Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye , Gözlem Yayınları 1975 p 972
- [19] EARLE , M. E. , Bağdat Demiryolu Savaşı , Türkçesi : Kasım Yargı Milliyet Yayınları 1972 , pp 93 - 94
- [20] EARLE , M. E. , Bağdat Demiryolu Savaşı , Türkçesi : Kasım Yargı Milliyet Yayınları 1972 , p 118

[21] BLAISDELL , C. D. , European Financial Control in the Ottoman Empire , Colombia Univerity Press , 1929 ,p 3

[22] AKDARLI , D. E. ,The Problems of External Pressuers , Power Struggies and Budgetary Dificit in Ottaman Politics Under Abdülhamit II (1876 - 1909) , Origins and Solutions , Basılmamış (Doktora Tezi) , University of Princton , 1976 ,p 202

[23] ALPAR , C. , Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma , Turan Kitabevi Ankara 1980 , p 162

[24] TEZEL , S.Y. , Birinci Büyük Millet Meclisi Antiemperyalistmiydi ? Chester Ayrıcalığı , S.B.F. Dergisi 1970 , Cilt XXV , No : 4 , pp 267-318

[25] BİLSAY , K. , İktisat Politikasının Resmi Belgeleri (Söylev ,Demeç ve Yazıları) Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi , No : 15 , S.B.F. Maliye Enstitüsü Yayını 1963 ,p 1

[26] ÖKÇÜN , A.G. , 1920 - 1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye , S.B.F. Yayını , No : 324 , Sevinç Matbaası 1971 , p 34

[27] SELANİK , M. , Türkiye ' de Özel Yabancı Sermaye 1923 - 1960 , Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi ,1961 , S.B.F. Yayını No : 5

[28] BARAN , T. , Türkiye 'de Yabancı Sermaye Sorunu , S.B.F. Yayını , No : 241 Sevinç Matbaası , 1968 , pp 69 - 77

[29] BABAN , A. S. , Türkiye ' de Yabancı Sermaye , 1987 Sanayi Kongresi Bildirileri TMMOB Mak. Müh: Odası ,ANKARA 1987 ,Yayın No : 127 pp 26 - 29

- [30] BABAN , A. S. , Türkiye ' de Yabancı Sermaye , 1987 Sanayi Kongresi Bildirileri TMMOB Mak. Müh: Odası ,ANKARA 1987 ,Yayın No : 127
pp 30 - 35
- [31] ARIMAN , A. , Türkiye ' deki Yabancı Yatırımcının Hissiyatı , YASED Bülteni Eylül 1996 , pp 1 -15
- [32] BABAN , A. S. , Türkiye ' de Yabancı Sermaye , 1987 Sanayi Kongresi Bildirileri TMMOB Mak. Müh: Odası ,ANKARA 1987 ,Yayın No : 127
pp 25 - 26
- [33] BABAN , A. S. , Türkiye ' de Yabancı Sermaye , 1987 Sanayi Kongresi Bildirileri TMMOB Mak. Müh: Odası ,ANKARA 1987 ,Yayın No 127 pp 26
- [34] BABAN , A. S. , Türkiye ' de Yabancı Sermaye , 1987 Sanayi Kongresi Bildirileri TMMOB Mak. Müh: Odası ,ANKARA 1987 ,Yayın No : 127 pp 25
- [35] BABAN , A. S. , Türkiye ' de Yabancı Sermaye , 1987 Sanayi Kongresi Bildirileri TMMOB Mak. Müh: Odası ,ANKARA 1987 ,Yayın No : 127
pp 25 - 26
- [36] T.O.B.B. İktisadi Rapor , 1974 , p 379
- [37] State Planing Organization A Summary of The Third Five Year Development Plan ,1973 - 1977 ,Ankara , pp 194 - 195
- [38] Yabancı Sermaye Derneği Bülteni , Eylül 1996 , p 12
- [39] İthalat Sisteminin Temel Sorunları , D.P.T. , 1968 Yayın No: 566 , İktisadi Planlama Dairesi , 227
- [40] ALPAR , C. , Türkiye 'nin Planlı Dönemde İmalat Sanayini Koruyucu Dış Politikası , A.İ.T.A. Yayın No: 74 ,Sevinç Matbaası , 1974 , p 119

[41] ALPAR , C. , Türkiye 'nin Planlı Dönemde İmalat Sanayini Koruyucu Dış Politikası , A.İ.T.A. Yayın No: 74 ,Sevinç Matbaası , 1974 , p 130

[42] Yabancı Sermaye Derneği Bülteni , Temmuz 1996, p 3.

ÖZGEÇMİŞ

1969 Yılında Kırklareli ' de doğan Gamze AKINCI , Kırklareli ' de başladığı ilkokulu Gaziantep ve Adıyamanda tamamladıktan sonra ; İstanbul 50. Yıl Avcılar İNSA Lisesi ' nde orta ve lise eğitimi gördü. 1987 senesinde Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi , Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ' nde yüksek öğrenime başlayarak , 1992 ' de mezun olduktan sonra aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsüne bağlı Şehir Planlama Ana Bilim Dalı , Bölge Planlama Programı ' nda lisans öğrenimine başladı. Halen dekorasyon işleri yapan özel bir şirkette çalışmaktadır.